

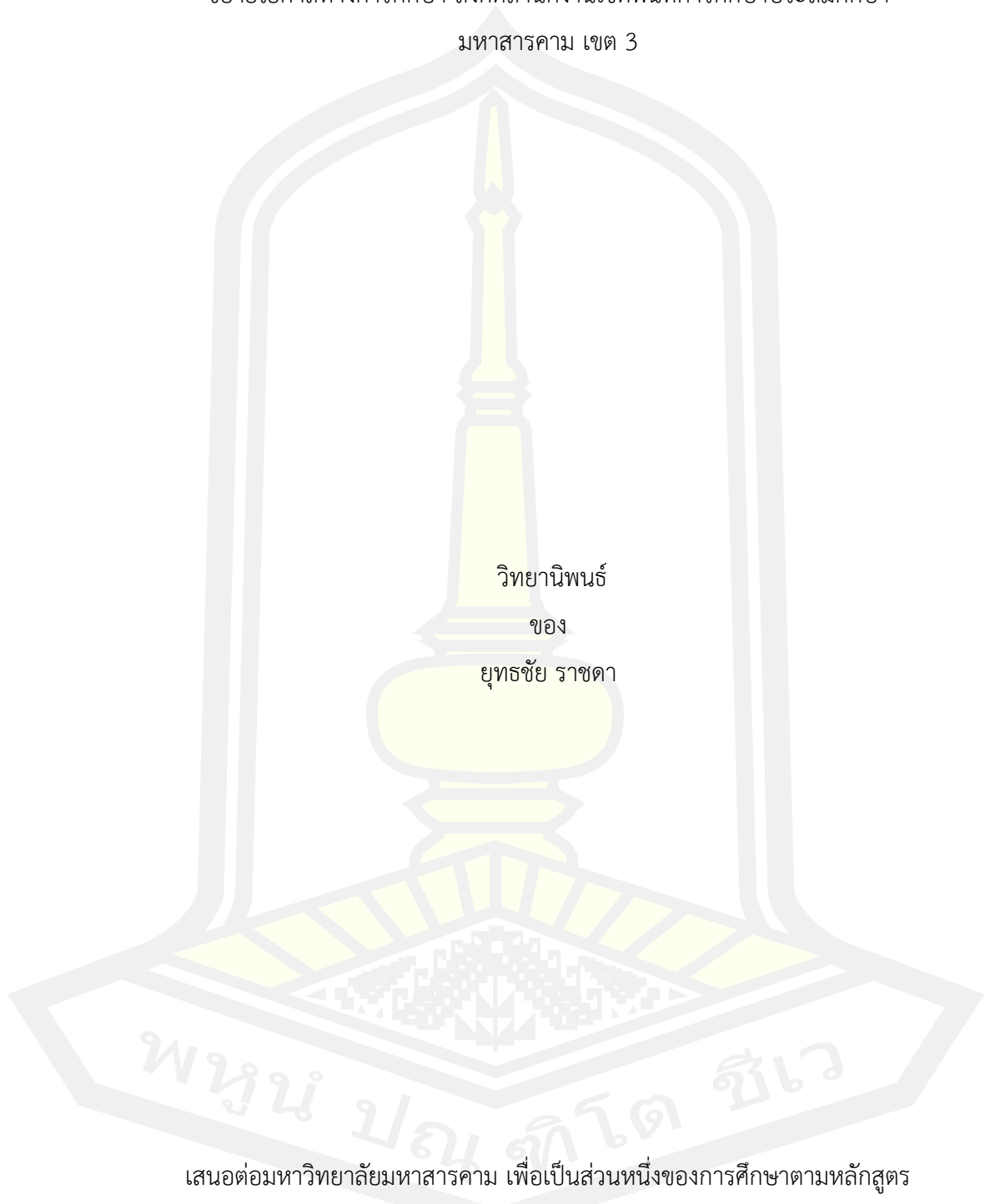
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 3

วิทยานิพนธ์
ของ
ยุทธชัย ราชดา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา
เมษายน 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 3

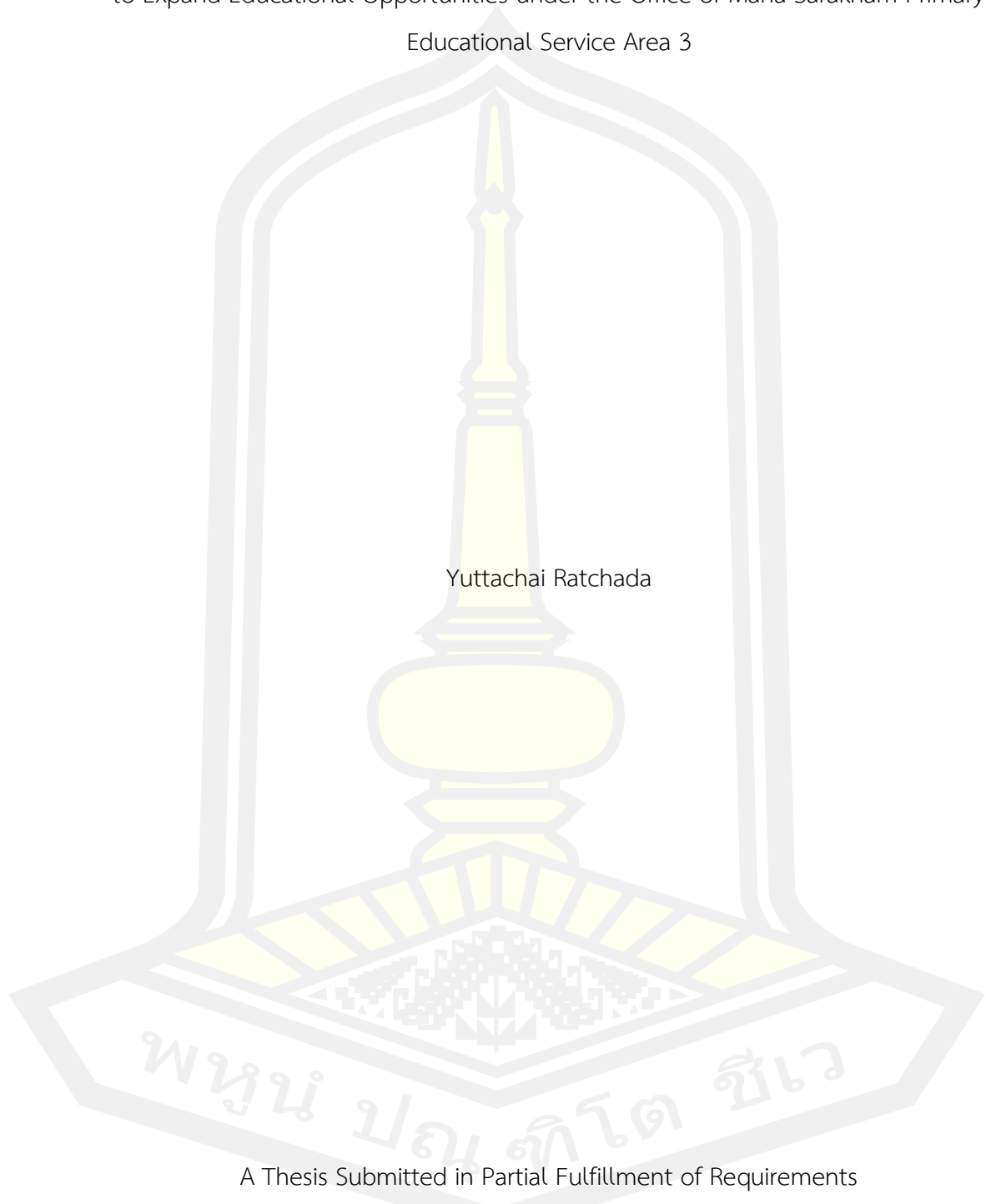

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา
เมษายน 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Guidelines for the Development of School Curriculum using Participatory for Schools
to Expand Educational Opportunities under the Office of Maha Sarakham Primary
Educational Service Area 3

Yuttachai Ratchada

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Education (Educational Administration and Development)

April 2023

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายยุทธชัย ราชดา แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อ. ดร. สุรเชต น้อยฤทธิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. สุวัฒน์ จุลสุวรรณ)

..... กรรมการ

(รศ. ดร. ลักขณา สรีวัฒน์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. อำนาจ ชนวงค์)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. ขวลิต ชูกำแพง)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3		
ผู้วิจัย	ยุทธชัย ราชดา		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ จุลสุวรรณ		
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต	สาขาวิชา	การบริหารและพัฒนาการศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2566

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และจัดทำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครู จำนวน 242 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก 0.58-0.74 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96 ระยะที่ 2 การประเมินแนวทาง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินแนวทาง จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการกำกับดูแลคุณภาพ มีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการมากที่สุด
2. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 39 แนวทาง โดยผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางการพัฒนา มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : หลักสูตร, มีส่วนร่วม, ขยายโอกาส

TITLE	Guidelines for the Development of School Curriculum using Participatory for Schools to Expand Educational Opportunities under the Office of Maha Sarakham Primary Educational Service Area 3		
AUTHOR	Yuttachai Ratchada		
ADVISORS	Associate Professor Suwat Junsuwan , Ed.D.		
DEGREE	Master of Education	MAJOR	Educational Administration and Development
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2023

ABSTRACT

The purposes of this research were to study current conditions desirable condition needs and develop a participatory curriculum development approach for schools to expand educational opportunities. The research was divided into 2 phases: phase 1: basic data study; The sample group consisted of administrators and teachers of 242 people. The instrument used was a questionnaire with an Index of Concordance (IOC) of 0.80-1.00, a discriminating power of 0.58-0.74, and a confidence of 0.96. The group of informants includes experts. There was 5 people assessing the approach. Statistics used in data analysis was frequency, percentage, mean, standard deviation and the required index value.

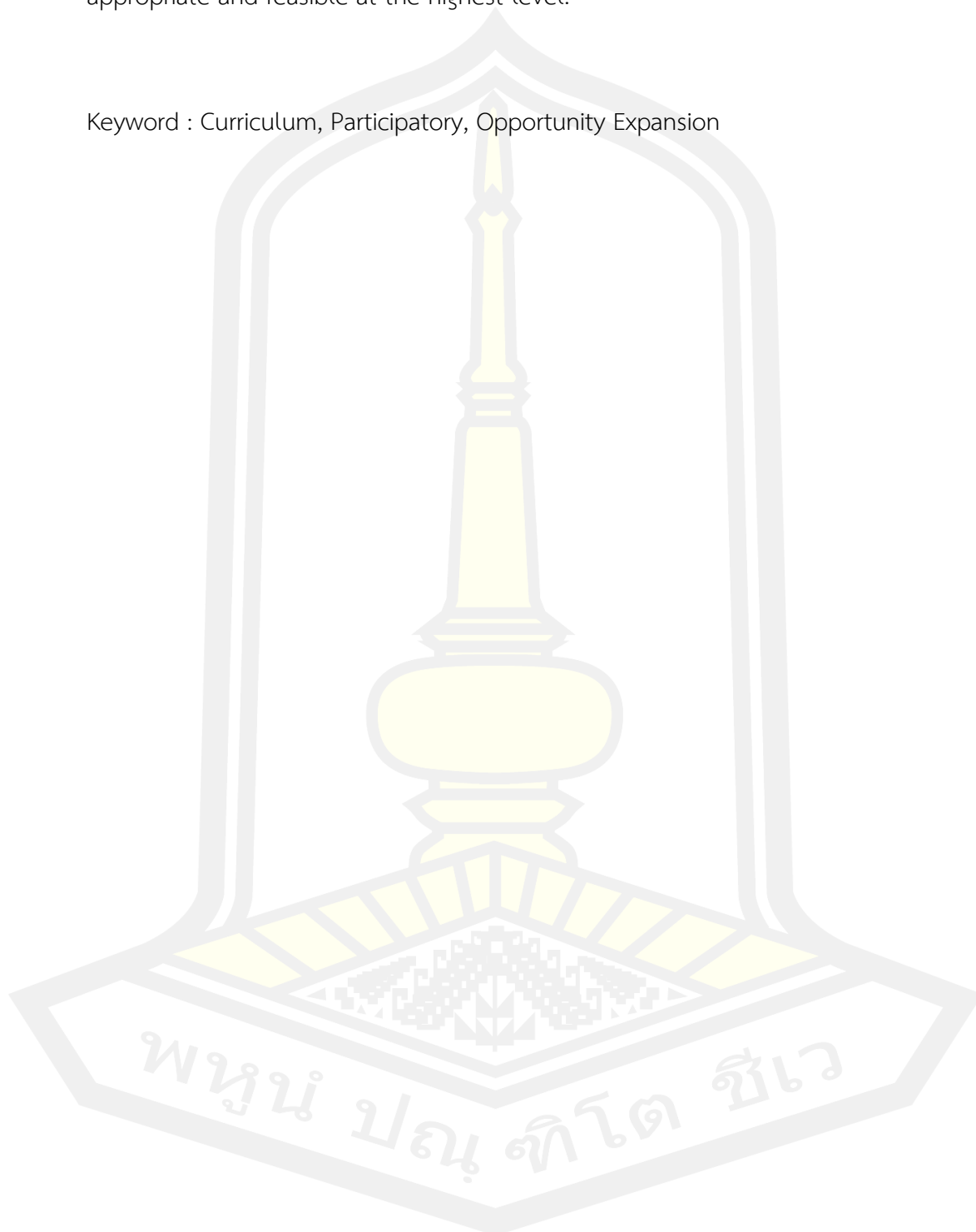
The results are as followed:

1. The current state of educational institution curriculum development using participation for schools to expand educational opportunities. Overall, it was at a high level. for desirable condition Overall, it was at the highest level. and quality supervision There is a need to perform the most.

2. The educational curriculum development guideline using participation

for schools to expand educational opportunities consists of 39 approaches. is appropriate and feasible at the highest level.

Keyword : Curriculum, Participatory, Opportunity Expansion

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุรเชต น้อยฤทธิ์ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ลักขณา สรวิวัฒน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ชนะวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ในการทำวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ คณะอาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้ความกรุณาชี้แนะในการศึกษาเรียนรู้ ในขณะที่ทำการศึกษา ตลอดจนการให้ความรู้ในแขนงวิชาทางการบริหารการศึกษาแก่ผู้วิจัย จวบจนประสบผลสำเร็จในวันนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการประยงค์ ศรีทรัพย์ ผู้อำนวยการนิสิต กกลางพิมาย รองผู้อำนวยการธีรชัย ผิวขม ศึกษานิเทศก์สุมาลี มาลาหอม และครูฤดีพิมล ช่างของ ที่ได้เสียสละเวลา และให้ความอนุเคราะห์ผู้วิจัยในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และขอขอบพระคุณ รองศึกษาธิการ พุทธรัตน์ ทะสา ผู้อำนวยการนิคม ไวบรรเทา ผู้อำนวยการกมลนันธ์ นระวางค์ ศึกษานิเทศก์ พิมพ์พิศา ผลสว่าง และครูศิริรัตน์ บุตรแสนโคตร ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการ และคณะครู โรงเรียนบ้านทันตูเหนือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โรงเรียนบ้านเชียงยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โรงเรียนเทศบาลบ้านส่องนางใย สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลการวิจัยทำให้การวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ สติปัญญาและประสบความสำเร็จในชีวิต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร.....	23
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	42
แนวทางการพัฒนา.....	79
บริบทสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3.....	81
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา.....	93

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	99
งานวิจัยในประเทศ	99
งานวิจัยต่างประเทศ	107
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	110
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3	112
ระยะที่ 2 การออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมี ส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3	119
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	125
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	125
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	125
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	126
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	183
สรุปผล	183
อภิปรายผล	184
ข้อเสนอแนะ	192
บรรณานุกรม	194
ภาคผนวก	205
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ	206
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	209
ภาคผนวก ค คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	217
ประวัติผู้เขียน	222

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	26
ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักการมีส่วนร่วม.....	54
ตาราง 3 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม.....	75
ตาราง 4 แสดงพื้นที่จำแนกตามอำเภอในเขตบริการ	83
ตาราง 5 แสดงจำนวนผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3	98
ตาราง 6 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	113
ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	126
ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้าน	128
ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา โดยรวมและรายข้อ .	129
ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมและรายข้อ.....	131
ตาราง 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยรวมและรายข้อ	133
ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ โดยรวมและรายข้อ	134
ตาราง 13 การสังเคราะห์ความถี่แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา	138

ตาราง 14 การสังเคราะห์ความถึแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการ
จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 140

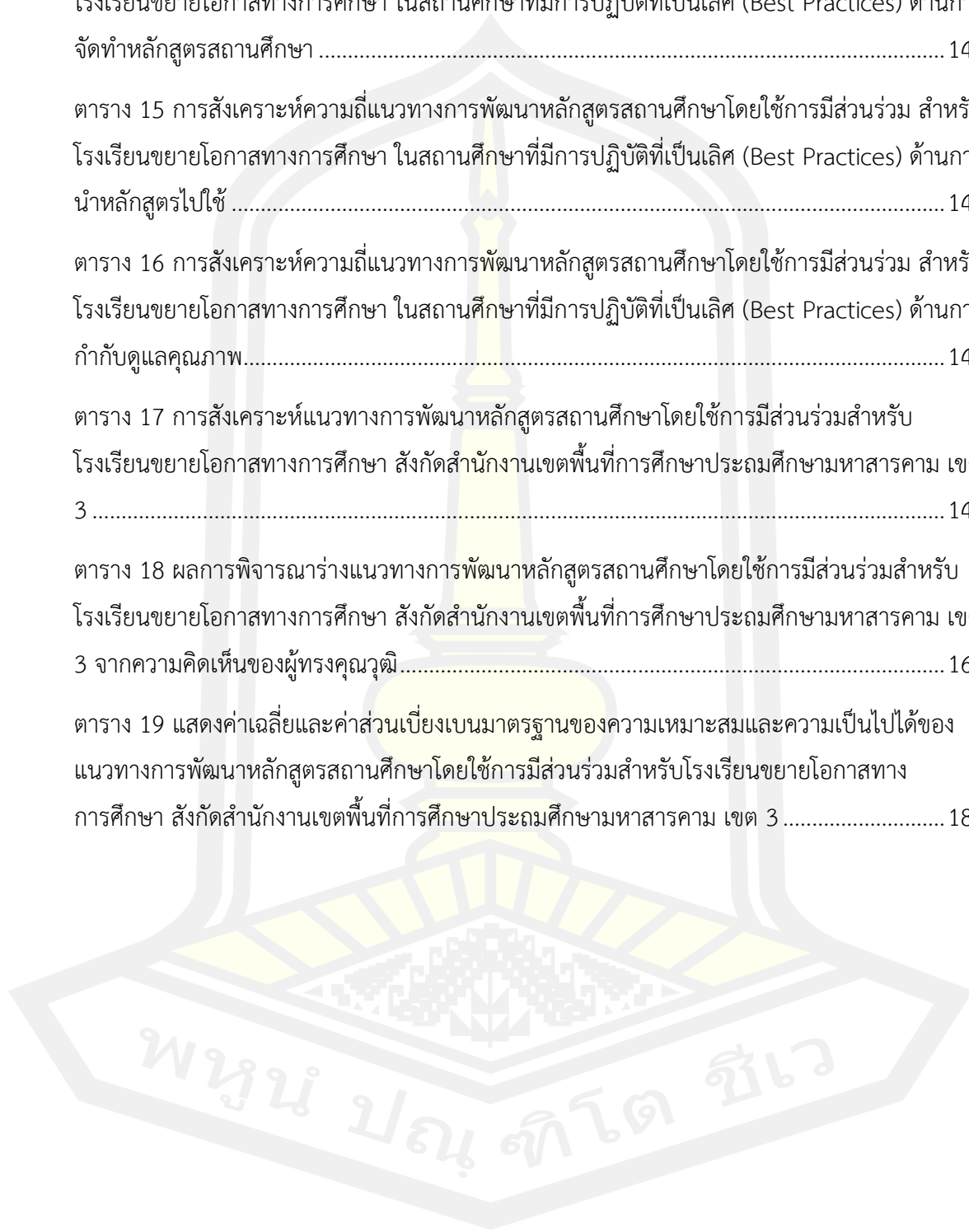
ตาราง 15 การสังเคราะห์ความถึแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการ
นำหลักสูตรไปใช้ 142

ตาราง 16 การสังเคราะห์ความถึแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการ
กำกับดูแลคุณภาพ..... 144

ตาราง 17 การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต
3 145

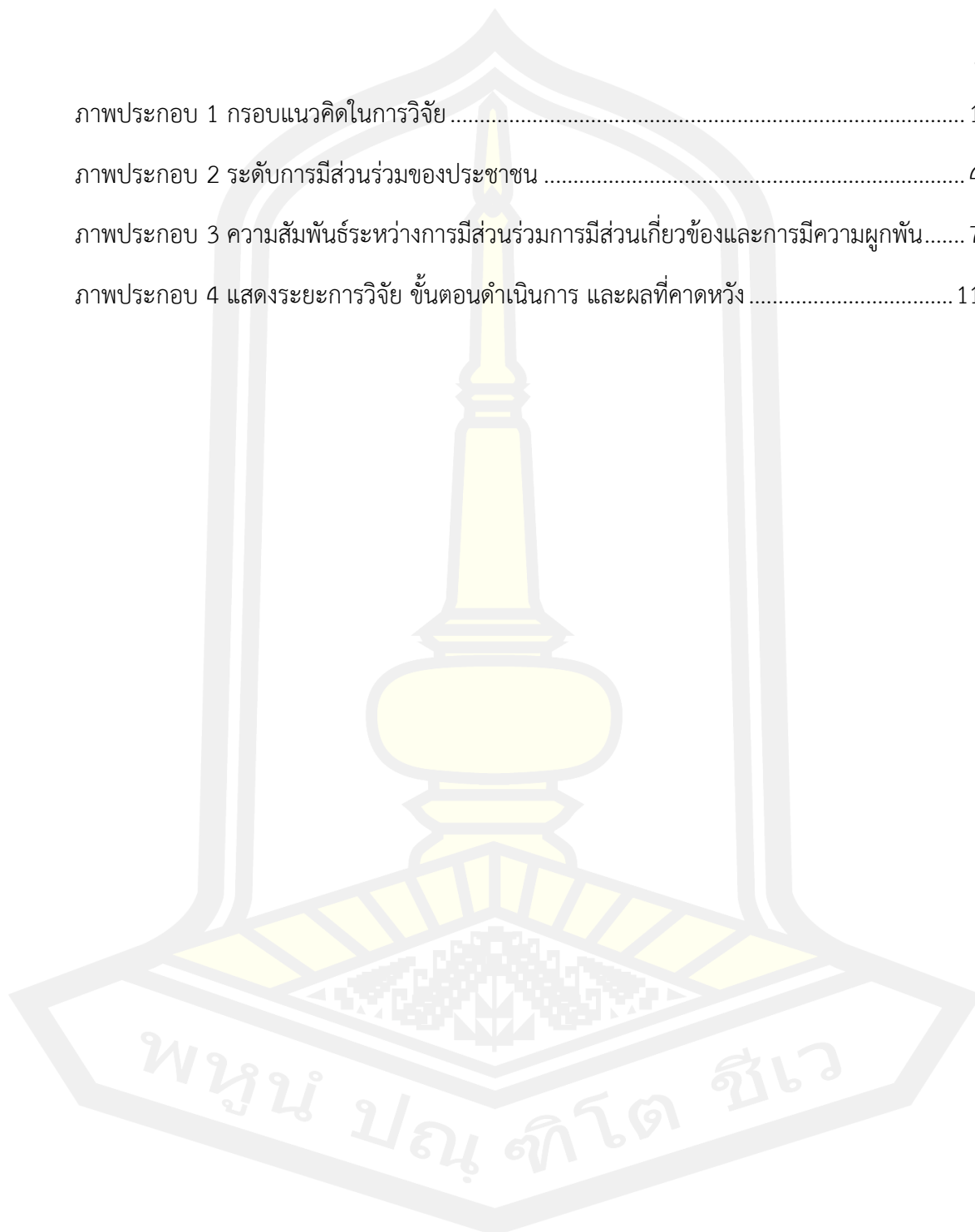
ตาราง 18 ผลการพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต
3 จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ..... 165

ตาราง 19 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 182

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
ภาพประกอบ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	43
ภาพประกอบ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมการมีส่วนเกี่ยวข้องและการมีความผูกพัน.....	71
ภาพประกอบ 4 แสดงระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง	111

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม ความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ใช้ความรู้สร้างสรรค์ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรง ประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวได้ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับ แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และปฏิรูประบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาของโลกอนาคต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัย ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย มีนิสัย ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย โดยมีขอบเขตครอบคลุมทั้งการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา ตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา, 2564) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ อุปกรณ์การเรียน การสอนและการวัดประเมินผลการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นความรู้โดยบูรณาการ เนื้อหาสาระเชิงสหวิทยาการของวิชาแกนหลัก และบูรณาการความรู้เกี่ยวกับโลก การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ การเป็นพลเมืองดี ความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เข้าไปในเนื้อหาสาระวิชา และมุ่งเน้นทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี มุ่งเน้นทักษะชีวิตและอาชีพ มีความรู้ ในเนื้อหาวิชาและอาชีพ และการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งบทบาทของผู้ปกครอง ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และมีการนำผลการประเมินหลักสูตรมาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตร เพื่อนำผลไปพัฒนาคุณภาพของครูและนักเรียนต่อไป (สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์, 2560)

หลักสูตรระดับสถานศึกษามีทั้งในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับการจัดการศึกษาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ทั้งหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ถือเป็นเอกสารที่สถานศึกษาต้องจัดให้มีและใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานมากที่สุด ประกอบด้วย 1) หลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 2) Early childhood Curriculum B.E. 2560 3) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 4) Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 5) ตัวชี้วัดและสาระแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) 6) ตัวชี้วัดและสาระแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) 7) ตัวชี้วัดและสาระแกนกลางสาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุข และเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยหลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นแกนสำคัญในการวางแผนทางการจัดการศึกษา เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้างเจตคติ ตลอดทั้งการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ และทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริม สนับสนุน ภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6,970 แห่งทั่วประเทศ โดยเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่ม

ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และผู้เรียนที่มีความจำเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สอดคล้องกับวาระเร่งด่วน (Quick Win) วาระที่ 5 ในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยส่งเสริมการจัด การศึกษาที่เน้นพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพและรายได้ ที่เหมาะสม และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับนโยบาย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมทักษะอาชีพ เป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนขยายโอกาสได้เป็นโรงเรียนที่มี คุณภาพ จึงมีความคิดที่จะนำโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กมารวมกับโรงเรียนมัธยมในกลุ่มสำนักงาน เขตพื้นที่มัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม แต่จะยังคงเน้น ในด้านการเรียนรู้ทักษะวิชาชีพ ในบริบทความต้องการและความพร้อมของนักเรียน พร้อมกับมีครู และผู้ปกครองเป็นพี่เลี้ยง ช่วยกันขับเคลื่อนภารกิจที่ตอบโจทย์ความต้องการของนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ สามารถอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้นหลักสูตรเป็นหัวใจ สำคัญของการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีการ วางแผนการดำเนินงานเป็นอย่างดี จึงจะทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณค่าสนองต่อการแก้ไขปัญหาและ ตรงตามความต้องการของผู้เรียน สังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืน หลักสูตรมี 4 ระดับ คือ หลักสูตร ระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับโรงเรียน และหลักสูตรระดับห้องเรียน โดยการ จัดทำหลักสูตรหรือการสร้างหลักสูตรที่ต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตรที่กำหนดลักษณะและ รูปแบบของหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนงานการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมาย ที่วางแผนไว้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ถ้าเป็นหลักสูตรระดับ ท้องถิ่น หรือระดับโรงเรียนหรือระดับชั้นเรียนจะต้องวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกกระบวนการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ สามารถใช้ทฤษฎี หลักการ และรูปแบบ การพัฒนาหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและผู้เรียนได้ รวมทั้งมีการปรับความเชื่อมโยงตลอดแนวหลักสูตร (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564)

อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ในปี 2561 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ย ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมิน PISA 2015 กับ PISA 2018 พบว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลง ประมาณ 16 คะแนน ส่วนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้นประมาณ 3 คะแนน และ 4 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งในการทดสอบทางสถิติถือว่าด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ไม่มีการ เปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ซึ่งผลการประเมิน

คุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 (รวมถึงสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนในระดับการศึกษาปฐมวัย) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ของสถานศึกษาที่เปิดสอน การศึกษาปฐมวัย เมื่อวิเคราะห์ผลการประเมินสถานศึกษา จำนวน 10,926 แห่ง จำแนกตาม รายมาตรฐาน พบว่า มาตรฐานที่ 1 ส่วนใหญ่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 94.87 รองลงมา คือ ระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 4.58 และระดับปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 0.55 มาตรฐานที่ 2 ส่วนใหญ่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 97.30 รองลงมา คือ ระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 2.22 และระดับปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 0.48 มาตรฐานที่ 3 ส่วนใหญ่ มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 95.95 รองลงมา คือ ระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 3.12 และระดับปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 0.93 ส่วนสถานศึกษาที่เปิดสอนเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ไม่มีระดับชั้นอนุบาล) เมื่อวิเคราะห์ผลการประเมินสถานศึกษา จำนวน 11,969 แห่ง จำแนกตาม รายมาตรฐาน พบว่า มาตรฐานที่ 1 ส่วนใหญ่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 95.76 รองลงมา คือ ระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 3.80 และระดับปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 0.44 มาตรฐานที่ 2 ส่วนใหญ่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 97.70 รองลงมา คือ ระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 1.94 และระดับปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 0.36 มาตรฐานที่ 3 ส่วนใหญ่ มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 97.15 รองลงมา คือ ระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 2.39 และระดับปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 0.46 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2565) สอดคล้องกับการศึกษาของ จิรารัตน์ กระจำงดี (2563) พบว่า ครูผู้สอน ของโรงเรียนขยายโอกาสยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารงานวิชาการ การพัฒนา หลักสูตรขาดความต่อเนื่องควรปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับรายงานผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า คุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ระดับชาติ ส่วนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมลดลง เมื่อพิจารณารายกลุ่มสาระ การเรียนรู้ พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีคะแนนสูงขึ้นคือ กลุ่มสาระเรียนรู้คณิตศาสตร์ และ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระที่ลดลง คือ กลุ่มสาระภาษาไทยและกลุ่มสาระภาษาอังกฤษ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ภาพรวมลดลงทุกกลุ่ม สาระ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2562) เนื่องจากสถานศึกษา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นรับการประเมินมากกว่าการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยในการประเมินผล การปฏิบัติงานแต่ละครั้งผู้บังคับบัญชาไม่ได้สะท้อนข้อดีของผู้ใต้บังคับบัญชา ขาดการมีส่วนร่วม ของบุคลากรในระดับปฏิบัติ และยังไม่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติจริง และ

ที่สำคัญสถานศึกษาขาดการประสานงานและการบริหารจัดการระหว่างกลุ่มในด้านวิชาการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2563)

ในการแก้ปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสม โดยการพัฒนาหลักสูตรที่ดีนั้นจะต้องรู้ถึงปัญหา สภาพของปัญหา ก่อนแล้วจึงระดมความคิดในการแก้ไขปัญหา หลักสูตรที่ดีต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย เพื่อให้หลักสูตรที่ผ่านการพัฒนานั้นมีคุณภาพในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากขึ้นตอนหนึ่ง เพราะจะบอกถึงความมุ่งหวังว่าจะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและความรู้ความสามารถในลักษณะใด รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นักพัฒนาหลักสูตรจึงต้องพิจารณากำหนดจุดประสงค์อย่างรอบคอบ กำหนดอย่างชัดเจนและเหมาะสม สอดคล้องกับปรัชญาและค่านิยมของสังคม สภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียน ตลอดจนมีความสมดุลระหว่างความรู้และทักษะหรือระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) สถานศึกษาควรมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาในการร่วมมือกันทำงาน โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สถานศึกษาควรมีการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และสถานที่ให้เพียงพอ เช่น ครัวจัดที่พักผ่อนและมุมเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง ครัวจัดครูหรือบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้นจากหน่วยงานต้นสังกัด เป็นต้น สถานศึกษาควรมีบริหารจัดการศึกษาให้มีความปลอดภัยทั้งด้านอุปกรณ์ สิ่งของและสถานที่ โดยการกำหนดเป็นนโยบาย/แผน แนวปฏิบัติหรือมาตรการ หรือจัดกิจกรรมหรืออุปกรณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยให้ครอบคลุมความปลอดภัยทั้ง 6 ด้าน นอกจากนี้สถานศึกษาควรมีบริหารจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นกิจกรรม โครงการหรืองานวิจัย และสถานศึกษาควรมีบริหารจัดการศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อม หรือจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดพื้นที่ในห้องเรียนสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2565) สอดคล้องกับการศึกษาของ ชูเกียรติ แสงเฟื่อง (2563) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่สำคัญคือ คือ ผู้บริหารต้องจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูให้เห็นความสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ควรสร้างความตระหนักในการจัดทำแผนการเรียนรู้ เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างความตระหนักเห็นถึงความสำคัญของ

การประกันคุณภาพภายใน ครูผู้สอนควรจัดทำและพัฒนาสื่อให้มีความหลากหลาย ทันสมัย มีการใช้สื่อเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของผู้เรียน และมีการส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน ให้มีความรู้ เสริมสร้างความคิด เทคนิคทักษะวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

จากสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจในปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในสถานศึกษาจากเอกสาร ตำรา ผลงาน วิจัย และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาจากนักวิชาการ นักการศึกษา ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า สาเหตุและปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการพิจารณาเพื่อนำไปสู่การวิจัยครั้งนี้ คือ การบริหารงานในโรงเรียนยังขาดภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดการปฏิบัติการขับเคลื่อนภารกิจ และขอบข่ายงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดการพัฒนาบุคลากรวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และขาดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นเหตุให้ผลผลิตจากสถานศึกษาด้วยคุณภาพ ไม่สนองความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องชุมชน ดังนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจึงสนใจที่จะใช้การมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยมีความมุ่งหวังเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นแนวทางในด้านที่จะทำให้เกิดผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ใช้บริการทางการศึกษาได้รับประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

คำถามการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีคำถามที่นำมาสู่การวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นอย่างไร
2. การออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ควรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
2. เพื่อออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ดังนี้

1. ได้ทราบสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่เห็นถึงสภาพของการดำเนินเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบัน แล้วนำไปเป็นข้อมูลในการพิจารณาการยกระดับการพัฒนาหลักสูตร
2. ได้ทราบความต้องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่เห็นถึงความคาดหวังในการพัฒนาหลักสูตรของผู้ปฏิบัติงาน แล้วนำมาใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร
3. ได้ทราบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการปฏิบัติงาน และความคาดหวังของผู้ปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะนำมาใช้ในการศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาหลักสูตรจากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี
4. ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่สามารถนำไปพัฒนาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยกำหนดขอบเขตประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตามระยะการวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการ จำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 629 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 33 คน และครูผู้สอน 596 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 242 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) แล้วจึงดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จนได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด

2. ระยะที่ 2 การออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในระยะนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากการศึกษาดูงานวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนต้นแบบทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนละ 2 คน จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนบ้านพันตูเหนือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 2) โรงเรียนบ้านเชียงยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 และ 3) โรงเรียนเทศบาลบ้านส่องนางไย สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมและ

ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาวิเคราะห์ประกอบด้วย

2.1 องค์ประกอบหลักของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

4 องค์ประกอบ คือ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2544; กระทรวงศึกษาธิการ, 2546; กรมวิชาการ, 2548; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

2.1.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

2.1.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.3 การนำหลักสูตรไปใช้

2.1.4 การกำกับดูแลคุณภาพ

2.2 หลักการมีส่วนร่วม ของเครือข่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน คือ (Cohen and Uphoff, 1980; Caldwell and Spinks, 1990; International Association of Participation, 2006; Jabar, 2010; National Center on Education and the Economy, 2018; ศกุนต์ สายบุญฤดี 2542 และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543)

2.2.1 การมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ

2.2.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

2.2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2.2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

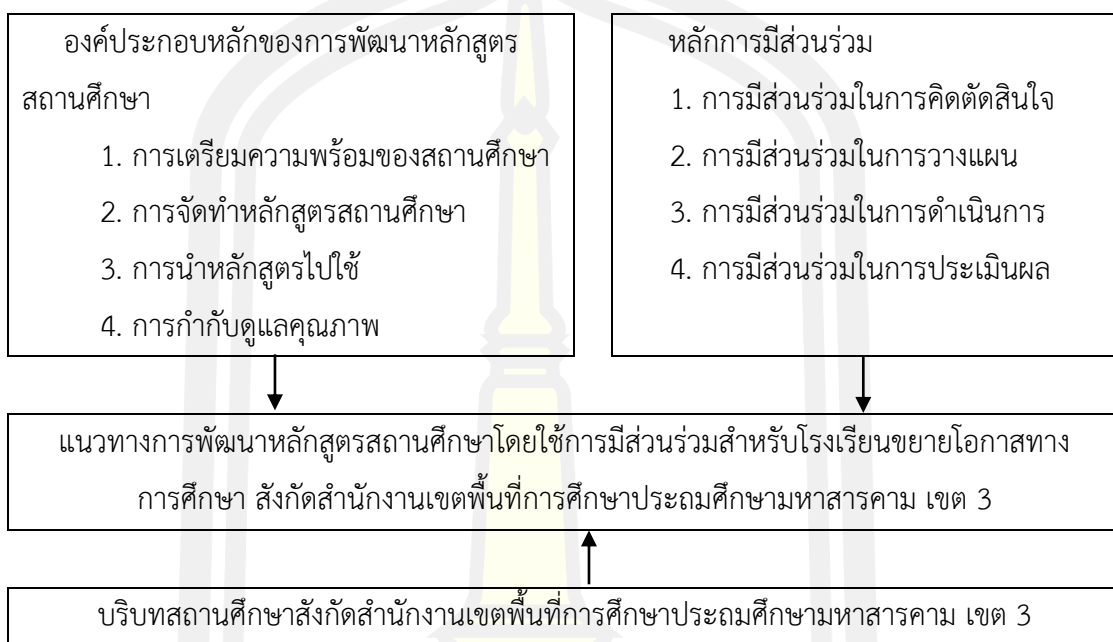
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565

พูน บุญจิตต์ ชีวะ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แนวทางการพัฒนา หมายถึง การสร้างแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเป็นหลักการหรือแนวคิดและเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความหมายซึ่งสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและเหมาะสมแก่การปฏิบัติตาม
2. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมที่มีความสำคัญสำหรับผู้บริหาร ในการใช้ศาสตร์และศิลป์บริหารสถานศึกษา ในด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไปที่จะส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อผู้ได้บังคับบัญชาและผู้เรียน
3. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถปรับปรุงแนวทางการจัดการศึกษา ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ ระดับโรงเรียน ทั้งเป็นการศึกษาในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางในการ

จัดการเรียนการสอนกิจกรรม ประสบการณ์ เนื้อหาและวิธีการวัดผลประเมินผล ให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จนเกิดเป็นมวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีการพัฒนาใน 4 ด้าน

3.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา หมายถึง การวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำปฏิทินดำเนินการ จัดทำหลักสูตรโดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรสถานศึกษา และการสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา

3.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การประชุมวางแผน รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องนำมาออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น สัดส่วนเวลาเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ที่สอดคล้องกับนโยบายและงบประมาณ

3.3 การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การเตรียมการสอน ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับความสัมพันธผู้ปกครอง ชุมชน การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างและใช้สื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดและประเมินผลผู้เรียน จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ ชุมชน ผู้ปกครองให้การสนับสนุนกิจกรรม โดยให้ความร่วมมือ ระดมทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่จัดขึ้น

3.4 การกำกับดูแลคุณภาพ หมายถึง การประชุมชี้แจงการดำเนินการ สร้างเครื่องมือในการนิเทศ จัดทำปฏิทินการนิเทศร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง สถานศึกษาได้ประเมินตนเอง และการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล จากผู้บริหาร หน้หน้ากลุ่มสาระรวมถึงหน่วยงานภายนอก นำข้อมูลไปจัดทำสรุปผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน เผยแพร่ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

4. การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การให้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในโรงเรียน การสนับสนุนส่งเสริมและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติงานและการประเมินผล ประกอบด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการอภิปรายปัญหา ความต้องการจัดลำดับความสำคัญของปัญหามาไปสู่การเลือกทางปฏิบัติ คัดริเริ่มโครงการ

เลือกทำโครงการงานและกิจกรรมส่วนใดบ้าง การดำเนินงานในโครงการงานกิจกรรมใดก่อนหลัง รวมถึงการร่วมตัดสินใจในขณะที่มีการดำเนินโครงการงานกิจกรรมนั้น เพื่อไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

4.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนวิธีการติดตามและประเมินผล

4.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการทำประโยชน์ให้กับการปฏิบัติงานของหน่วยงาน โดยการร่วมช่วยเหลือด้านงบประมาณ แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ การบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจาก ภายนอก

4.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนในการประเมิน โครงการอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการประชุมทบทวนและประเมินผลการดำเนินงาน โครงการแผนปฏิบัติการประจำปี การประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หรือประชุม กลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงาน โครงการ นำผลการ ประเมินโครงการมาใช้ในการพิจารณาร่วมกัน เพื่อจัดทำโครงการงานกิจกรรมในการดำเนินงาน ครั้งต่อไป

5. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลเกี่ยวกับการปรับปรุงแนวทางการจัดการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรม ประสพการณ์ เนื้อหาและวิธีการวัดผลประเมินผล ให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จนเกิด เป็นมวลประสพการณ์ที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมี ความสุข

6. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการเรียนการสอนใน ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวทางการพัฒนา
5. บริบทสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
6. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะ ดังนี้

Saylor และ Alexander (1974) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

Taba (1978) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์ และ จุดมุ่งหมายเฉพาะ การเลือก และการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล

Parkay และ Hass (2000) ได้สรุปความหมายของหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. รายวิชาที่จัดให้เรียนมาจากภาษาลาติน Curare
2. เนื้อหาสาระที่จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษา
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้วางแผนเอาไว้
4. ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดจากกระบวนการสอน

5. ประสบการณ์ทั้งมวลที่ผู้เรียนได้รับทั้งในและนอกห้องเรียน

6. ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่มีการวางแผน ที่ส่งเสริมการศึกษาและ
พัฒนาการของผู้เรียน

สมภพ เจริญขุนทด (2542) กล่าวว่า iva หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียน
จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการเตรียมตัว เพื่อออกไปเผชิญโลกภายนอกในอนาคต

สำลี รักสุทธี (2544) กล่าวว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์หรือกิจกรรม
ที่จัดให้แก่ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และการปฏิบัติในทิศทางที่
พึงประสงค์

รุจิรี ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545) กล่าวว่าความหมายของคำว่า
“หลักสูตร” มาจากภาษาละตินว่า “Race Course” แต่เมื่อนำมาใช้ในทางการศึกษา คำว่า
“หลักสูตร” มีความหมาย คือ แผนการเรียนประกอบด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เฉพาะที่จะ
นำเสนอและจัดการเนื้อหา ซึ่งจะรวมถึงแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์และท้ายที่สุด
จะต้องมีการประเมินผลลัพธ์ของการเรียน

กรมวิชาการ (2548) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง เอกสารแนวทางการจัดการศึกษา
แต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มวิชา ขอบข่ายเนื้อหา โครงสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน
เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีสามารถนำไปพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

วัฒนา สุวรรณไตรย์ (2548) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตรในวงแคบ หมายถึง วิชาหรือเนื้อหาวิชาต่าง ๆ
ที่กำหนดให้ผู้เรียนเรียนตามระดับชั้น เป็นลักษณะของสาระวิชาที่จัดให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม แต่ละระดับ
คำนึงถึงพัฒนาการทางด้านสติปัญญา โดยจัดอยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นโครงการศึกษาและความรู้ที่
ต้องการถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียน

2. ความหมายของหลักสูตรในวงกว้าง ซึ่งหมายความครอบคลุมถึงประสบการณ์
ที่ผู้เรียนได้รับทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียน โดยคำนึงถึง
พัฒนาการทุกด้านและสนองความต้องการของผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) กล่าวว่า หลักสูตร คือ การจัดประสบการณ์ทั้งมวล
ในสถานศึกษาที่ครูให้กับนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและ
ดำรงชีวิต นอกจากนี้หลักสูตรยังมีความหมายเป็น 3 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียน
การสอนตามที่มุ่งหมายไว้

2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา

3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในระดับชาติ ระดับโรงเรียน ทั้งเป็นการศึกษาในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนกิจกรรม ประสบการณ์ เนื้อหาและวิธีการวัดผลประเมินผล ให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จนเกิดเป็นมวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่ออนาคตของสังคมและประเทศชาติ สังคมจะมีลักษณะอย่างไร ในอนาคตขึ้นอยู่กับหลักสูตร หลักสูตรจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จของ เป้าหมายของการศึกษาของมนุษย์ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ และเป็นการ กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อให้เสนอแนวนโยบายการจัดการศึกษาของชาติและบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ ดังนี้

1. เป็นแนวทางและเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียน การสอนในแต่ละระดับการศึกษา
2. เป็นเครื่องมือในการแปลงจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษา ของชาติสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ
3. เป็นเสมือนหางเสือที่คอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตาม ความมุ่งหมายของการศึกษา หรือเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน
4. เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เป็นเครื่องชี้ความเจริญของชาติถ้าประเทศใดมี หลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นย่อมมีความรู้และศักยภาพในการ พัฒนาประเทศอย่างเต็มที่

นิคม ชมพูลง (2545) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมาย และแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารทางวิชาการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะอำนวยความสะดวก และควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาของรัฐ
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้ผล

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองที่มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการจัดการศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะเป็นแนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง
7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปได้ด้วยความราบรื่นและมีความสุขอย่างไร

8. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร
9. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่ช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวความรู้ ความสามารถ ความประพฤติทักษะและเจตคติของผู้เรียน ในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

ชนัท ธาตุทอง (2550) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ

1. ระดับประเทศ เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาโดยภาพรวมและเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มสังคมกับการจัดการศึกษาในอนาคต
2. ระดับสถานศึกษา ซึ่งนับได้ว่าหลักสูตรเป็นหัวใจและจุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้น ๆ
3. ระดับห้องเรียน ซึ่งมีความสำคัญต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เกื้อกับผู้เรียนโดยตรง โดยมีรายละเอียดและเอกสารประกอบที่กำหนดแนวทางว่าจะสอนใคร เรื่องใด เพื่ออะไร

จากการศึกษาความสำคัญของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นแนวทางหรือเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม กำหนดทิศทางการพัฒนาคนสู่การพัฒนาประเทศชาติ เป็นมาตรฐานการจัดการศึกษาของประเทศ เป็นแนวทางสู่การปฏิบัติของครูในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรนักรับการศึกษาทั้งปวงจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นประการแรก

3. องค์ประกอบของหลักสูตร

Tyler (1971) กล่าวว่า โครงสร้างซึ่งเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Education Purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้เกิดผล
2. ประสบการณ์ (Education Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีจัดประสบการณ์ (Organizational of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมาย

Beauchamp (1968) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในเชิงระบบ คือ ส่วนที่ป้อนเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ที่ได้ (Output)

สุมิตร คุณานุกร (2532) อธิบายว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความมุ่งหมาย (Objective)
2. เนื้อหา (Content)
3. การนำไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

แก้วดา คณະวรรณ (2535) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์
2. สาระความรู้และประสบการณ์
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การวัดและการประเมินผลการเรียน

รุจิระ ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระและประสบการณ์ การจัดการกระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

4. ประเภทของหลักสูตร

การแบ่งประเภทของหลักสูตรเป็นการแบ่งตามแนวคิด ปรัชญา และทฤษฎีของการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร

4.1 หลักสูตรรายวิชาหรือหลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject Curriculum)

หลักสูตรรายวิชาหรือหลักสูตรเนื้อหาวิชา เป็นหลักสูตรที่ประเทศไทยเคยใช้ในระยแรกก่อน พ.ศ. 2503 ความมุ่งหมายของหลักสูตรนี้ เน้นด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปรัชญาสารนิยม (Essentialism) และปรัชญาสัจวิทยานิยม (Perennialism) ซึ่งยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลัก ดำเนินการสอนแยกเป็นรายวิชาต่าง ๆ แต่ละวิชาไม่มีความเกี่ยวข้องกันมากนัก ทั้งทางด้านเนื้อหาและการสอนความรู้แต่ละวิชา ถูกจัดไว้เป็นระบบระเบียบ โดยยึดตำราและบทเรียนเป็นหลักการสอนยึดครูเป็นสำคัญ เป็นศูนย์กลางการสอน นิยมใช้เทคนิคการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ผู้เรียนต้อง อยู่ในระเบียบวินัย และต้องท่องจำเนื้อหา

บทเรียนให้ได้มากที่สุด ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการหรือความสนใจหรือความถนัดของผู้เรียน การวัดผลประเมินผลใช้วิธีการเขียนวัดความจำ ให้ได้มากที่สุด

4.2 หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชาหรือหลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum)

หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชาหรือหลักสูตรสหสัมพันธ์ เป็นหลักสูตรที่นำเอาวิชา อย่างน้อยสองวิชามาสัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น เช่น การสอนวิชา ประวัติศาสตร์สามารถไปสัมพันธ์กับวิชาภาษาไทยและภูมิศาสตร์ แต่ก็ยังมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับ หลักสูตรประเภทเนื้อหาวิชาอยู่มาก

4.3 หลักสูตรเกลียวสว่าน (Spiral Curriculum)

หลักสูตรเกลียวสว่าน เป็นหลักสูตรที่จัดเนื้อหาหรือหัวข้อเนื้อหาเดียวกันไว้ในทุกระดับชั้น แต่มีความยากง่ายลึกซึ้งแตกต่างกัน กล่าวคือ ในระยะต้น ๆ จะสอนเรื่องง่าย ๆ ตื้น ๆ แล้วค่อย ๆ เพิ่มความยากและความลึกซึ้งลงไปเรื่อย ๆ ตามระดับชั้น เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน หลักสูตรประเภทนี้เคยใช้ในประเทศไทย ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ ในรายวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ กล่าวคือ จะกำหนดตั้งแต่ชั้น ป.1 ถึง ป.6 แต่จะมีความยากและความซับซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

4.4 หลักสูตรแกน (Core Curriculum)

หลักสูตรแกน เป็นหลักสูตรที่นำวิชาหลาย ๆ วิชามาผสมผสานกันโดยมีวิชาใด วิชาหนึ่งเป็นแกนที่ชัดเจน เป็นการตอบสนองความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมกิจกรรมที่จะผสมผสาน การดำเนินชีวิตกับการเรียน อันได้แก่ วิชาที่เป็นพื้นฐานต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอน เป็นการ นำเอาเนื้อหาจากวิชาต่าง ๆ เพื่อมาใช้แก้ปัญหาวเวลาสอนเปลี่ยนจาก 50 นาที เป็น 2 – 3 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีเวลาศึกษาค้นคว้า ประชุมวางแผนและนำเสนอข้อมูลได้อย่างเพียงพอ

4.5 หลักสูตรบูรณาการ (The Integrated Curriculum)

หลักสูตรบูรณาการ เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียน เรียนเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตในลักษณะเป็นองค์รวม เป็นแนวทางที่ทำให้การจัดการศึกษามี ความหมาย ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน และในสภาพความเป็นจริงครูผู้สอนเผชิญ ปัญหาต่าง ๆ ภารกิจของครูมากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าของความรู้ขยายตัว มากขึ้น จำนวนนักเรียนมากขึ้น ภารกิจของครูที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมดูแลเกี่ยวกับนักเรียน มากขึ้น เช่น ปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ และความปลอดภัย ด้านต่าง ๆ ทำให้ครูตระหนักถึง ความจำเป็นที่ต้องจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนแบบบูรณาการ พื้นฐานความคิดของหลักสูตร บูรณาการ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบนิรมิตนิยม จุดมุ่งหมายสำคัญในการบูรณาการเนื้อหาวิชาและ ประสบการณ์เข้าด้วยกันเน้นที่ตัวผู้เรียน และการสร้างทักษะต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้สามารถ

นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยสามารถจัดรูปแบบการบูรณาการได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ การบูรณาการภายในหมวดวิชาการบูรณาการภายในหัวข้อและโครงการ และบูรณาการโดยการผสมผสานปัญหาความต้องการของผู้เรียนและสังคม

4.6 หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก ลักษณะของหลักสูตรหรือเนื้อหาวิชา มีดังนี้
หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก พัฒนาโดยความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เป็นสำคัญ ตามแนวคิดปรัชญาการศึกษาพิพัฒนาการ (Progressivism) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) มีการผสมผสานวิชาต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับปัญหาชีวิตและความสนใจของผู้เรียน สนองความต้องการในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองโดยมีครูแนะนำช่วยเหลือ รูปแบบของหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก มีดังนี้

4.6.1 หลักสูตรแบบเอกัตภาพหรือหลักสูตรส่วนบุคคล (The Individualized Curriculum or The Personalized Curriculum)

หลักสูตรแบบเอกัตภาพหรือหลักสูตรส่วนบุคคล เป็นการจัดเนื้อหาสาระให้เป็นที่ไปตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียนของแต่ละคน ครูผู้สอนและผู้เรียนวางแผนร่วมกัน มีทางเลือกในกิจกรรมการเรียนหลายด้าน เพื่อส่งเสริมและดึงเอาศักยภาพของผู้เรียนออกมาให้มากที่สุด เป็นการศึกษาที่สามารถประกันได้ว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียนโดยยึดหลักปรัชญาสภาวะนิยม (Existentialism) ซึ่งมุ่งส่งเสริมการพัฒนาตนเองมีอิสรภาพในการเลือกและปลูกฝังความรับผิดชอบ

4.6.2 หลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience Curriculum)

หลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ เกิดจากหลักการที่ว่า การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์และประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงมุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยวิธีการแก้ปัญหาให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการลงมือกระทำ หรือได้รับประสบการณ์อันเกิดจากการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตจริง โปรแกรมการเรียนการสอนไม่ได้จัดไว้ล่วงหน้า แต่ครูจะเป็นผู้เตรียมกิจกรรมสำหรับการเริ่มต้นการเรียนการสอน อาจกล่าวได้ว่า เป็นหลักสูตรที่พยายามให้ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

4.7 หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก

หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียน หรือสภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนประสบ จึงช่วยพัฒนาความคิด เข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้ และผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงโดยการกระทำ หลักสูตรนี้ได้รับ

อิทธิพลของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) โดยยึดหลักปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) สถานการณ์ที่นำมาเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตร ได้แก่ สถานการณ์ที่เกี่ยวกับความเจริญเติบโตและความสามารถส่วนบุคคล การเป็นสมาชิกของกลุ่ม การเข้าร่วมสังคม ตลอดจนสถานการณ์ที่เกี่ยวกับความสามารถและสิ่งแวดล้อม เช่น สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับโครงสร้างและแรงผลักดันของสังคมและการเมือง

4.8 หลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลัก

หลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลัก เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อพัฒนาสมรรถนะเฉพาะด้าน เมื่อผู้เรียนผ่านการศึกษาตามหลักสูตรระดับหนึ่ง จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามความต้องการ ไม่ได้มุ่งเฉพาะเนื้อหาวิชา มุ่งให้เกิดทักษะความสามารถ เจตคติและค่านิยม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีการวิเคราะห์สภาพความต้องการ ปัญหาของสังคม สิ่งแวดล้อม ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและสิ่งอื่น ๆ หลังจากนั้นก็กำหนดทักษะที่จะต้องเรียนรู้ มีการกำหนดเกณฑ์และจำแนกระดับขั้นความสามารถพื้นฐานที่กำหนดขึ้นอยู่ในรูปพฤติกรรมที่สังเกตได้

4.9 หลักสูตรที่ยึดมาตรฐานการศึกษาเป็นหลัก (Standard Based Education)

หลักสูตรที่ยึดมาตรฐานการศึกษาเป็นหลัก เป็นการจัดการศึกษาที่มีการกำหนดมาตรฐาน ซึ่งเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่จะสร้างงานเพื่อพัฒนาประเทศชาติและเป็นคนดีของสังคมคำว่า มาตรฐาน หมายความว่า มาตรฐานสาระความรู้ (Content Standard หรือ Curriculum Standard) หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานสาระรู้นั้นเพียงใด การบรรลุมาตรฐานในความสามารถของผู้เรียนจะต้องเกี่ยวข้องกับความสามารถที่เกี่ยวกับสาระความรู้ที่ผู้เรียนต้องผ่านหรือบรรลุผลการประเมินการกำหนดมาตรฐานหลักสูตรมีส่วนประกอบ ดังนี้

4.9.1 องค์ความรู้ของกลุ่มวิชา (Strand หรือ Content Area) เป็นสาระความรู้ที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับว่าถ้าจะเรียนวิชานั้น ๆ ผู้เรียนจะต้องมีมาตรฐานความรู้อะไรบ้าง สามารถใช้ในการตรวจสอบประเมินได้ว่า มาตรฐานหลักสูตรมีความเป็นมาตรฐานที่มีองค์ความรู้ครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่

4.9.2 มาตรฐานของกลุ่มวิชาเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษา (Standard) เป็นมาตรฐานที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการประเมินทั้งภายในสถานศึกษา และประเมินภายนอก เพื่อสำเร็จการศึกษา

4.9.3 มาตรฐานของกลุ่มวิชาเมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น (Benchmark) เช่น เมื่อผู้เรียนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะได้รับการประเมินภายนอก ดูความก้าวหน้าเพื่อก้าวไปศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้นต่อไป

ถือเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนทุกคนที่สอนอยู่ภายในช่วงชั้นนั้น ๆ จะต้องรับผิดชอบการสอนให้บรรลุตามมาตรฐานช่วงชั้นให้ได้

4.9.4 มาตรฐานความสามารถ (Performance Standard) เป็นการกำหนดเกณฑ์ที่จะยอมรับว่าผู้เรียนผ่านตามมาตรฐานหรือสูงกว่ามาตรฐาน โดยนำมาตรฐานของกลุ่มวิชาในแต่ละช่วงชั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์การประเมินความสามารถ

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่ยึดมาตรฐานเป็นหลักนี้ ทำให้สถานศึกษามีอิสระในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้มากที่สุด สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้รายปี รายภาค ตามสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน และประเทศชาติ ตัวอย่างหลักสูตรที่ยึดมาตรฐานการศึกษาเป็นหลัก คือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (วัฒนา สุวรรณไตรย์, 2548)

อย่างไรก็ดีหลักสูตรแต่ละประเภทมีจุดเด่นและลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปในตัวของมันเอง ผู้ใช้หรือผู้พัฒนาหลักสูตรควรคำนึงให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ ผู้เรียน ระยะเวลาหรือองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรืออาจผสมผสานกันจะดีกว่ายึดเอาแบบหนึ่งแบบใด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะกระบวนการต่าง ๆ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้

จากประเภทของหลักสูตรที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรจากแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น หลักสูตรมีหลายประเภท และหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนแม่บทที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน และร่วมกันนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา จึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสังคมสิ่งแวดล้อมความรู้

5. ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

นาตยา ปิรันธนานันท์ (2546) ได้กล่าวถึงหลักสูตรที่ดีในโลกยุคปัจจุบันควรเป็นหลักสูตรที่เน้นการคิด (Thinking Curriculum) เป็นการเชื่อมโยงกระบวนการและความรู้เข้าด้วยกัน เป็นการสอนสาระความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน โดยกระบวนการที่สัมพันธ์กับโลกของความเป็นจริง กระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้จะนำไปใช้ในการเรียนวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาและในบริบทของชีวิต ซึ่งประกอบด้วย การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การประเมิน และการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้สาระความรู้ต่าง ๆ และสร้างความหมายของสิ่งที่ศึกษาด้วยการแสวงหาความรู้จาก การวางแผน การประเมิน การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การสร้างข้อคิดเห็นองค์ความรู้ และ วิพากษ์วิจารณ์ ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ตลอดจนการนำเสนอความรู้ของตนออกมาแสดงว่าผู้เรียนกำลังแสวงหาความรู้ด้วยการใช้กระบวนการคิดขั้นสูง

หลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดขั้นสูง แสวงหาความรู้ต่าง ๆ และเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที ไม่ต้องรอเมื่อสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้ว ไม่ใช่คาดหวังเพียงผู้เรียนได้รับแต่ความรู้ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงแต่ไม่ได้คาดหวังว่าให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงทันที

จากการศึกษา พอสรุปได้ว่า ลักษณะของหลักสูตรที่ดีและเหมาะสมกับยุคสมัยนี้ ควรเป็นหลักสูตรที่เน้นกระบวนการคิดขั้นสูงของผู้เรียนและสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ สามารถคิดหาวิธีการจัดการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ในชีวิตประจำวันได้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

มีนักการศึกษา นักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรและเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

Good (1973) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่าเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

Saylor และ Alexander (1974) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรอาจหมายถึงการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับนักเรียนด้วย

Taba (1978) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบกระเทือนทางด้านความคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2547) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนา

หลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการให้ การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและบริการหลักสูตร

สังต์ อุทรานันท์ (2552) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การดำเนินการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2564) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผลในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น หรือกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม รวมทั้งมีการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วม รับผิดชอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องคำนึงถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีขั้นตอนต่อเนื่องกันตามลำดับ โดยผลที่ได้ในแต่ละขั้นตอนด้วยกระบวนการวิจัยจะนำไปสู่การดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

จากการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลในการจัดร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว ให้นำไปใช้ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น รวมทั้งพัฒนาผู้เรียนให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการเลือกแนวทางการเรียนการสอนที่เหมาะสมเข้าด้วยกัน จนเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติได้ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงบริบทต่าง ๆ อย่างรอบคอบ รวมถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

2. ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

ได้มีนักวิชาการ รวมทั้งนักการศึกษา ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2564) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นอย่างดี จึงจะทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณค่า สนองต่อการแก้ไขปัญหา และตรงตามความต้องการของผู้เรียน สังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืน

ณัฐวัชร จันทโรธรัณ (2565) กล่าวว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องจัดทำสาระรายละเอียดตามกรอบของหลักสูตรแกนกลาง และจัดทำหลักสูตรอื่นบางส่วนเพิ่มเติม เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูจะต้องรับผิดชอบต่องานทางด้านการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรในทุกเนื้อหาสาระเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการ

ของชุมชนและท้องถิ่นให้มากที่สุด ประกอบกับสถานศึกษามีบุคลากรที่มีความพร้อมที่จะกำหนด
รายละเอียดสาระของหลักสูตรเพิ่มเติมได้เอง ในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษานั้น

3. องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ได้มีนักวิชาการศึกษาได้แสดงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ไว้ดังนี้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2544) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. การวางแผนการสอน
2. การออกแบบและพัฒนา
3. การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ
4. การประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) อธิบายว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
4. ดำเนินการบริหารหลักสูตร
5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
6. การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา
7. การปรับปรุง พัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

กรมวิชาการ (2548) ระบุว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ด้าน
คือ

1. การเตรียมความพร้อม
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
4. ดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
6. การสรุปผลการดำเนินงาน
7. การปรับปรุงพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ระบุว่า การพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. การส่งเสริม สนับสนุน

2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3. การกำกับดูแลคุณภาพ

จากแนวคิดของนักวิชาการ ผู้วิจัยสังเคราะห์เพื่อหาค่าประกอบของการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษา ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา	หน่วยงาน/นักวิชาการ				ความถี่	ผลการสังเคราะห์
	วิโรจน์ สารรัตนะ (2544)	กระทรวงศึกษาธิการ (2546)	กรมวิชาการ (2548)	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550)		
1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา		✓	✓		2	1
2. การส่งเสริม สนับสนุน				✓	1	
3. การวางแผนการสอน	✓				1	2
4. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา		✓	✓	✓	3	
5. การออกแบบและพัฒนา	✓				1	
6. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร		✓	✓		2	3
7. ดำเนินการบริหารหลักสูตร		✓	✓		2	
8. การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ	✓				1	4
9. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล		✓	✓		2	
10. การกำกับดูแลคุณภาพ				✓	1	4
11. การประเมินผล	✓				1	
12. การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการ หลักสูตรของสถานศึกษา		✓	✓		2	
13. การปรับปรุง พัฒนาระบบการบริหาร จัดการหลักสูตร		✓	✓		2	

จากตาราง 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่ใหม่ ได้องค์ประกอบแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา เป็นการรวมองค์ประกอบที่ 1 และ 2
เข้าด้วยกัน เพราะมีความหมายครอบคลุมทั้ง 2 องค์ประกอบ

ด้านที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการรวมองค์ประกอบที่ 3-6 เข้าด้วยกัน
เพราะมีความหมายครอบคลุมทั้ง 4 องค์ประกอบ

ด้านที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการรวมองค์ประกอบที่ 7 และ 8 เข้าด้วยกัน
เพราะมีความหมายครอบคลุมทั้ง 2 องค์ประกอบ

ด้านที่ 4 การกำกับดูแลคุณภาพ เป็นการรวมองค์ประกอบที่ 9-13 เข้าด้วยกัน
เพราะมีความหมายครอบคลุมทั้ง 5 องค์ประกอบ

3.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

3.1.1 ความหมายของการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา หมายถึง การวางแผน
การดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำปฏิทินดำเนินการ จัดทำหลักสูตรโดยใช้
ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ดำเนินการแต่งตั้ง
คณะกรรมการสถานศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรสถานศึกษา และการสร้าง
ความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา

3.1.2 ความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

การเตรียมความพร้อมจะทำให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีความถูกต้อง
ชัดเจน ตรงตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมโดยรอบโรงเรียน รวมทั้ง
การประสานฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงาน

3.1.3 ตัวบ่งชี้ของการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

3.1.3.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา

3.1.3.2 มีการวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

และจัดทำปฏิทินดำเนินการ

3.1.3.3 มีการสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง
กับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

3.1.3.4 มีการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรสถานศึกษา

3.1.3.5 มีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ

3.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3.2.1 ความหมายของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การประชุมวางแผน
รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องนำมาออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ

เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น สัดส่วนเวลาเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ที่สอดคล้องกับนโยบายและงบประมาณ

3.2.2 ความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายของการศึกษาของมนุษย์ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ และเป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อให้เสนอแนวนโยบายการจัดการศึกษาของชาติและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.2.3 ตัวบ่งชี้ของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3.2.3.1 มีการประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3.2.3.2 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน

3.2.3.3 มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

3.2.3.4 มีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนด

สัดส่วนเวลาเรียน

3.2.3.5 มีการออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการ

เรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด

3.2.3.6 มีการกำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

3.2.3.7 มีการกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.2.3.8 มีการกำหนดการวัดและประเมินผล

3.3 การนำหลักสูตรไปใช้

3.3.1 ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การเตรียมการสอน ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับความสัมพันธ์ผู้ปกครอง ชุมชน การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างและใช้สื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดและประเมินผลผู้เรียน จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ ชุมชน ผู้ปกครองให้การสนับสนุนกิจกรรม โดยให้ความร่วมมือ ระดมทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่จัดขึ้น

3.3.2 ความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการนำอุดมการณ์ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา และประสบการณ์การเรียนรู้ที่คัดสรรอย่างดีแล้วไปสู่ผู้เรียน นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้

ว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง

3.3.3 ตัวบ่งชี้ของการนำหลักสูตรไปใช้

- 1) ครูมีการเตรียมการสอน
- 2) มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 3) มีการใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้
- 4) มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้
- 5) มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม
- 6) มีการดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้

อย่างเป็นระบบ ตรวจสอบได้

- 7) มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน

3.4 การกำกับดูแลคุณภาพ

3.4.1 ความหมายของการกำกับดูแลคุณภาพ หมายถึง การประชุมชี้แจง การดำเนินการ สร้างเครื่องมือในการนิเทศ จัดทำปฏิทินการนิเทศร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง สถานศึกษา ได้ประเมินตนเอง และการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล จากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ รวมถึงหน่วยงานภายนอก นำข้อมูลไปจัดทำสรุปผลการดำเนินงาน และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน เผยแพร่ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา

3.4.2 ความสำคัญของการกำกับดูแลคุณภาพ

การกำกับดูแลคุณภาพ มีความสำคัญในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล การปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจได้ว่า การดำเนินงานดำเนินไปอย่างราบรื่น มีคุณภาพ และประสิทธิภาพเป็นไปตามที่ต้องการ

3.4.3 ตัวบ่งชี้ของการกำกับดูแลคุณภาพ

- 1) มีการสร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล
- 2) ผู้สอนมีการดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ
- 3) มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลตามปฏิทิน
- 4) มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมาย
- 5) มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานภายนอก
- 6) มีการประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ

7) มีการประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงาน ปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร

8) มีการเขียนรายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร

9) มีการเผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง รับทราบ

10) มีการนำผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษา ได้ให้แนวทางกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

Taba (1978) เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. วิจัยความต้องการ : สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม และผู้เรียน
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย : หลังจากได้วิจัยความต้องการของสังคมและผู้เรียนแล้วจะกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ชัดเจน
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ : จุดมุ่งหมายที่กำหนด แล้วจะช่วยในการเลือกเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วย ความสามารถของผู้เรียน โดยเนื้อหาต้องมีความเชื่อถือได้ และสำคัญต่อการเรียนรู้
4. จัดเนื้อหาสาระ : เนื้อหาสาระที่เลือกได้ ยังต้องจัดโดยคำนึงถึงความต่อเนื่องและความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ : ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ : ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง
7. กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล : ตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไรเพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545) เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ช่วยให้เห็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของสถานศึกษา เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสถานศึกษา ผู้เรียน ครู บุคลากร สภาพสังคม ที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ความต้องการและความคาดหวังของผู้ปกครอง

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา เพื่อประเมินสถานภาพของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอก สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษานำข้อมูลมาจัดกลุ่ม เพื่อพิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นโอกาสและอุปสรรค

1.3 ประเมินข้อมูลเพื่อใช้ข้อมูลในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

1.4 กำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา โดยพิจารณากำหนดให้เห็นทิศทางของการจัดการศึกษาหรือการพัฒนาการศึกษา

1.5 กำหนดพันธกิจหรือภารกิจของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

1.6 การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา เป็นความคาดหวังด้านคุณภาพของผู้เรียนที่ต้องการให้เกิด และจะต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และภารกิจที่ตั้งไว้

2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.2 ศึกษาแนวทางการจัดการหลักสูตรและเวลาในแต่ละระดับชั้น

2.3 ศึกษาเกี่ยวกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระต่าง ๆ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.4 ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา

2.5 ศึกษาวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.6 ศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร

3. การกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชา มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ศึกษาสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ให้เกิดความเข้าใจ

3.2 การกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

3.3 การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

3.4 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

4. การออกแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย

4.1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ เป็นหลักการและแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนการสอน ฝึกการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเรียนการสอนมุ่งสร้างองค์ความรู้ และอื่น ๆ

4.2 การจัดสื่อและแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เทคโนโลยี สื่อบุคคล สื่อตามธรรมชาติ วัสดุ และเครื่องมือต่าง ๆ กิจกรรม กระบวนการเป็นต้น

4.3 การวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การประเมินก่อนเรียนระหว่างเรียนและหลังเรียน รูปแบบการประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินผลปลายภาค

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรต้องมีผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี
2. การพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
3. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่อง เริ่มต้นตั้งแต่วางจุดหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้น จนถึงการประเมินการพัฒนาหลักสูตร ในการทำงานจะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงว่าจะเริ่มต้นในการพัฒนาหลักสูตรในทีใด จะพัฒนาเป็นส่วนย่อยหรือพัฒนาทั้งระบบ จะดำเนินการอย่างไรในขั้นนี้สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดหลักสูตร ครูผู้สอนหรือนักวิชาการทางการศึกษา และบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบและดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนเป็นขั้นตอน
4. การพัฒนาหลักสูตรต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร เนื้อหาวิชา ทำการทดสอบหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอน
5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ ความคิดใหม่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่
6. การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงประโยชน์การพัฒนาจิตใจ และทัศนคติของผู้เรียนรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ที่นักการศึกษาได้เสนอไว้ดังกล่าวจะเป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายจากค่านิยม ความต้องการในสังคม ความต้องการของผู้เรียนและประเทศชาติ จุดประสงค์สำคัญคือการให้ได้มาซึ่งหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพได้

ประยูร บุญใช้ (2548) เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
 - 1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน
 - 1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน
 - 1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนและ
การนำหลักสูตรไปใช้
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร โดยกำหนดว่า เป็นหลักสูตร
ในรูปแบบใด เช่น หลักสูตรรายวิชา หลักสูตรสัมพันธ์วิชา หลักสูตรกว้างหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตร
ประสบการณ์ หลักสูตรสมรรถนะ หลักสูตรมาตรฐาน เป็นต้น
4. การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้
 - 4.1 มีความสำคัญต่อการเรียนรู้
 - 4.2 มีความถูกต้องทันสมัย
 - 4.3 มีความน่าสนใจ
 - 4.4 เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้
 - 4.5 สอดคล้องกับจุดประสงค์
 - 4.6 เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน
 - 4.7 สามารถจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้
5. การนำหลักสูตรไปใช้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้
 - 5.1 ผู้บริหารโรงเรียน
 - 5.2 ครูผู้สอน
 - 5.3 ศึกษานิเทศก์
 - 5.4 ผู้ปกครองและชุมชน
6. การประเมินหลักสูตร ช่วงระยะเวลาของการประเมินหลักสูตร คือ
 - 6.1 ประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้
 - 6.2 ประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร
 - 6.3 ประเมินหลังการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้
 - 7.1 การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
 - 7.2 การเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล

7.3 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือองค์กร

สังต์ อุทรานันท์ (2552) มีความเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรมีความครอบคลุมถึงการร่างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วย การใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตรนั้น เป็นกระบวนการอันหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร โดยได้จัดลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและการประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2564) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร การยกยกร่างสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร รวมไปถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีที่สุด โดยเริ่มต้นด้วยการวางแผนหลักสูตร โดยทำการร่างแผนงานการจัดทำหลักสูตร โดยกำหนดเป้าหมาย แนวทางการพัฒนา ระยะเวลา รวมทั้งกระบวนการพัฒนาตามหลักสูตร จากนั้นดำเนินการออกแบบหลักสูตร โดยเป็นการกำหนดลักษณะ และรูปแบบของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับแผนงานการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายที่วางแผนไว้ รวบรวมข้อมูลที่มีผลต่อการจัดหลักสูตร จัดหารูปแบบการจัดหลักสูตรหลาย ๆ รูปแบบ ทดสอบว่ารูปแบบใดเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางแผนไว้ในการออกแบบหลักสูตร ทำการตัดสินใจกำหนดรูปแบบโครงสร้าง และองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งรูปแบบของหลักสูตรเป็นอย่างไรนั้นจะแสดงออกให้เห็นชัดเจนในขั้นตอนของการจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์สำหรับผู้เรียน โดยผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถาม ได้แก่

1. จะเลือก เนื้อหาอะไร และอย่างไร ให้บรรลุตามเป้าหมาย
2. จะจัดเนื้อหาและเรียงลำดับเนื้อหาอย่างไร
3. จะถ่ายทอดเนื้อหาอย่างไร
4. จะประเมินผลการเรียนรู้อย่างไร
5. จะจัดทำเอกสารหลักสูตรอย่างไร มีการจัดหลักสูตรเป็นการลงมือจัดหลักสูตรตามรูปแบบที่ตัดสินใจเลือกไว้แล้ว

โดยดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ถ้าเป็นหลักสูตรระดับท้องถิ่น หรือระดับโรงเรียน หรือระดับชั้นเรียน จะต้องวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ สามารถใช้ทฤษฎี หลักการ และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และผู้เรียนได้ รวมทั้งมีการปรับความเชื่อมโยงตลอดแนวหลักสูตร

ณัฐวัชร จันทโรธธรณ์ (2565) กล่าวว่า ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ หรือระดับสถานศึกษา จะมีวิธีดำเนินการในลักษณะเดียวกัน คือ เริ่มด้วยการกำหนดจุดหมายของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาสาระ การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตร และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร อย่างไรก็ตาม แต่ละขั้นตอนอาจมีการกระจายกิจกรรมให้ละเอียดและครอบคลุมมากขึ้นได้ เพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติของหลักสูตรแต่ละระดับหรือแต่ละประเภท ซึ่งทาบาน นักพัฒนาหลักสูตรชาวอเมริกัน ให้ความเห็นสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเอง โดยยึดหลักการดำเนินการจากระดับล่างหรือระดับรากหญ้า ทาบานมีความเชื่อว่าครูในโรงเรียนซึ่งเป็นผู้สอนโดยตรงควรจะเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเองมากกว่าส่วนกลางหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็นผู้จัดทำและจัดส่งมาให้ และกล่าวว่า ครูควรจะเริ่มกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากการสร้างหน่วยการเรียนรู้ การสอนในเนื้อหาเฉพาะสำหรับเด็กในโรงเรียนก่อน ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียนออกเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งสามารถปรับใช้ได้กับบริบทของประเทศไทย คือ

1. การผลิตหน่วยการเรียนรู้การสอนหรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชา การดำเนินการจะเป็นไปในลักษณะนำร่องกระบวนการจัดทำหลักสูตรในลักษณะหน่วยการเรียนรู้หรือหลักสูตรเฉพาะรายวิชาที่มีกิจกรรมดำเนินการ 8 ประการ ได้แก่

1.1 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ในขั้นนี้คณะกรรมการหลักสูตรของโรงเรียนจะสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตร โดยพิจารณาจากช่องว่างจุดบกพร่องและความหลากหลายแห่งภูมิหลังของผู้เรียน

1.2 การกำหนดจุดหมาย ภายหลังจากได้วิเคราะห์ความต้องการของนักเรียนแล้ว ผู้วางแผนหลักสูตรจะช่วยกันกำหนดจุดหมายที่ต้องการ

1.3 การเลือกเนื้อหา เนื้อหาสาระหรือหัวข้อเนื้อหาที่จะนำมาศึกษาได้มาโดยตรงจากจุดหมาย คณะผู้ทำหลักสูตรไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาจุดหมายในการเลือกเนื้อหาเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาความสอดคล้องและความสำคัญของเนื้อหาที่เลือกด้วย

1.4 การจัดเนื้อหา เมื่อได้เนื้อหาสาระแล้ว งานขั้นต่อไปคือ การจัดลำดับเนื้อหา ซึ่งอาจจัดตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก หรืออาจจัดตามลักษณะหรือธรรมชาติ

ของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ การจัดเนื้อหาที่เหมาะสมควรจะสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน ความพร้อมของผู้เรียนและระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1.5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องเลือกวิธีการหรือยุทธวิธีที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับเนื้อหาได้ นักเรียนจะทำความเข้าใจเนื้อหาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักวางแผนหลักสูตรและครูเป็นผู้เลือก

1.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นผู้ตัดสินใจวิธีการที่จะจัดและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดลำดับขั้นตอนของการใช้กิจกรรม ในขั้นนี้ครูจะปรับยุทธวิธีให้เหมาะกับนักเรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูรับผิดชอบ

1.7 การกำหนดสิ่งที่จะต้องประเมินและวิธีการในการประเมิน ครูผู้สอนในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องประเมินและตรวจสอบให้ได้ว่า หลักสูตรดังกล่าวบรรลุจุดหมายหรือไม่ ครูผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิควิธีอย่างหลากหลายเพื่อใช้ให้เหมาะสมกับการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และให้สามารถบอกได้ว่าจุดหมายของหลักสูตรได้รับการตอบสนองหรือไม่

1.8 การตรวจสอบความสมดุลและลำดับขั้นตอน ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องมุ่งเน้นที่การจัดทำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนการสอนให้คงเส้นคงวาและสอดคล้องภายในตัวหลักสูตรเอง การดำเนินการในลักษณะนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกิดความสมดุลในเนื้อหาและประเภทของการเรียนรู้

2. การนำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนไปทดลองใช้ เมื่อคณะผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้จัดทำหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรในรูปแบบของสื่อหรือบทเรียนต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว คณะครูก็จะนำเอกสารหลักสูตรเหล่านั้นไปทดลองสอนในชั้นเรียนที่รับผิดชอบ มีการสังเกต วิเคราะห์และเก็บรวบรวมผลการใช้หลักสูตรและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้นในโอกาสต่อไป

3. การปรับปรุงเนื้อหาในหลักสูตรให้สอดคล้องกัน ในขั้นตอนนี้จะต้องปรับหน่วยการเรียน หรือหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่และกับพฤติกรรมการสอนของครู มีการรวบรวมข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ได้จากการทดลองไว้ในคู่มือครู เพื่อจะใช้เป็นข้อสังเกตและแนวทางที่จะช่วยให้ครูได้จัดกิจกรรม การสอนอย่างรอบคอบ

4. การพัฒนากรอบงาน ภายหลังจากจัดทำบทเรียนหรือหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ จำนวนหนึ่ง แล้วผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องตรวจสอบหลักสูตรและสื่อในแต่ละหน่วยหรือแต่ละรายวิชาในประเด็นของความเหมาะสมและความเพียงพอของขอบข่ายเนื้อหา และความเหมาะสมของ

การจัดลำดับเนื้อหา ครูหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรจะต้องรับผิดชอบจัดทำหลักการ และเหตุผลของหลักสูตร โดยดำเนินการผ่านกระบวนการการพัฒนากรอบงาน

5. การนำหลักสูตรไปใช้และเผยแพร่ เพื่อให้ครูที่เกี่ยวข้องนำหลักสูตรไปใช้จริง ในระดับห้องเรียนอย่างได้ผล จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องจัดฝึกอบรมครูประจำการอย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร จะต้องการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดเนื้อหาและ ประสบการณ์การเรียนรู้ การยกย่องสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตร รวมไปถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

5. ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร

เมื่อได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรจนสำเร็จย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

5.1 ผลที่เกิดกับนักเรียน

5.1.1 ได้กระบวนการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็น ธรรมชาติ

5.1.2 มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้นจากการได้สัมผัสครู ชาวบ้าน ชุมชนและ สิ่งแวดล้อม ในกระบวนการศึกษาเรียนรู้ เห็นความสัมพันธ์ เห็นคุณค่าคุณประโยชน์ต่อการ ดำเนินชีวิต

5.1.3 มีความรับผิดชอบ มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นใจมากขึ้น และ ภาคภูมิใจในความสำเร็จในงานของตน

5.1.4 เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติ มีความกระตือรือร้น ในการเรียนมากขึ้น และเรียนอย่างมีความสุข

5.1.5 มีวิถีชีวิตของตนเอง และครอบครัวที่สงบสุขขึ้น พึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ ต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และมีเจตคติที่ดีต่อชาวบ้าน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

5.1.6 นักเรียนมีความสามารถในการปรับตัวให้เท่าทันและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างสงบสุข

5.2 ผลที่เกิดกับโรงเรียน

5.2.1 โรงเรียนมีแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของ ชุมชน เป็นประโยชน์ต่อบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

5.2.2 โรงเรียนมีคุณค่าและมีความหมายต่อการพัฒนาชุมชน และสิ่งแวดล้อม ในทัศนะของชาวบ้านมากขึ้น

5.2.3 จากการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสามารถแบ่ง เบาทะการการสอนของโรงเรียน

5.2.4 ครูมีแนวความคิดต่อการจัดการศึกษาที่หลากหลาย กว้างไกลมากขึ้น

5.2.5 โรงเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่นเชื่อมโยงอดีตถึงปัจจุบัน และเป็นแนวทางต่อเนื่องไปสู่อนาคตที่เจริญก้าวหน้า และสงบสันติสุข

5.2.6 โรงเรียนสามารถเชื่อมประสานการพัฒนาของชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม และประเทศชาติ ในการจรรโลงความเจริญก้าวหน้า ความสุข ความสันติเอาไว้

5.2.7 โรงเรียนและชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน

5.2.8 โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล

5.2.9 โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาให้มีความหมายต่อวิถีชีวิตของผู้เรียนมากขึ้น

5.3 ผลที่เกิดกับชุมชน

5.3.1 เกิดการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งชุมชนหลายแห่งได้เกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่ต่างฝ่ายต่างได้รับการเรียนรู้ร่วมกัน

5.3.2 ชุมชนได้เกื้อหนุนโรงเรียนมากขึ้นในส่วนของโรงเรียนไม่มีเพื่อแก้ปัญหาความขาดแคลนของโรงเรียน

สรุปได้ การพัฒนาหลักสูตรมีประโยชน์คือ เป็นการพัฒนาศึกษาเพื่อสนองนโยบายในการจัดการศึกษาของชาติ มุ่งพัฒนาคนในชาติให้มีความเท่าทันถึงปัญหาของชาติ และตระหนักรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในถิ่นที่ตนอาศัย และเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา สอนองความต้องการของสังคม ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อนักเรียน โรงเรียนและชุมชน

6. การประเมินหลักสูตร

6.1 แนวคิดการประเมินผลหลักสูตร

Tyler (1971) ได้จัดลำดับขั้นตอนการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยวิเคราะห์ผู้เรียน สังคมเนื้อหา กำหนดขอบเขต จุดหมาย โดยจิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา

2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่จะวัดภายหลังการจัดประสบการณ์

3. กำหนดเนื้อหาสาระหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

4. เลือกรูปวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม ที่จะทำให้นเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ

5. ประเมินผลการตัดสิน โดยการตัดสินด้วยการวัดผลทางการศึกษาหรือทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. ถ้าไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ก็จะต้องตัดสินใจที่จะยกเลิกหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง หรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

วิชัย ดิสสระ (2535) ได้อธิบายลักษณะของการประเมินหลักสูตรมี 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการดำเนินการ เป็นการประเมินหลักสูตรในช่วงเวลาหลักสูตรยังไม่ได้นำมาใช้ในโรงเรียน
2. การประเมินขณะดำเนินการ เป็นการประเมินหลักสูตรในช่วงเวลาที่กำลังนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน
3. การประเมินหลังการดำเนินการ เป็นการประเมินหลักสูตรในช่วงเวลาที่หลักสูตรได้นำไปใช้แล้ว

ทศนา แคมมณี (2545) การประเมินผลหลักสูตร นับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพราะการประเมินผลหลักสูตรจะให้คำตอบว่าหลักสูตรนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการหรือบรรลุจุดหมายที่ตั้งเอาไว้หรือไม่ จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรมี 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้นว่าหลักสูตรที่จัดทำหรือพัฒนาขึ้นสามารถสนองจุดหมายของหลักสูตรหรือไม่
2. เพื่อตัดสินใจว่าการวางเค้าโครง รูปแบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องหรือไม่
3. เพื่อประเมินว่าผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร

6.2 ประเภทของการประเมินผลหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2547) ได้ให้แนวคิดของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การประเมินก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ กล่าวคือ ภายหลังจากการยกร่างหลักสูตรแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จะต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรให้ได้หลายวิธี เช่น การประชุมสัมมนา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์วิจัยเอกสารหลักสูตรโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) การทดลองใช้หลักสูตรแบบนำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร รวมทั้งมีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรในแต่ละระยะอย่างมีระบบ เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาสังเคราะห์สำหรับการปรับปรุงแก้ไขก่อนจะนำไปใช้ต่อไป ซึ่งการปรับแก้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ การสังเคราะห์ข้อมูลควรทบทวนพิจารณาให้รอบคอบว่าข้อมูลนี้จะนำไปใช้ปรับแก้ในส่วนใดของหลักสูตร

2. การประเมินจากการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งมีจุดหมายเพื่อดูว่าหลักสูตรเมื่อนำไปปฏิบัติจริงได้ผลเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มีข้อดีข้อเสียในวิธีการจัดประสบการณ์การเรียน

อย่างไร เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงหลักสูตรถ้าพบสิ่งบกพร่อง นอกจากนี้การประเมินหลักสูตรยังช่วยตัดสินใจของฝ่ายบริหารว่าควรจะใช้หลักสูตรนี้ต่อไปหรือไม่

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544) ได้ให้แนวคิดของการประเมินหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามระยะเวลาจุดมุ่งหมายของการประเมิน ดังนี้

1. การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ หรือการประเมินในระหว่างการยกร่างหลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เพื่อหาข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์อันจะนำไปสู่การปรับแก้ก่อนนำหลักสูตรไปใช้
2. การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรจะดำเนินไปอย่างถูกต้อง จึงต้องมีการประเมินเพื่อดูความก้าวหน้าของการใช้หลักสูตร ควบคุมและแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ใช้หลักสูตร
3. การประเมินหลังการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อสรุปผลการใช้หลักสูตรว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้พัฒนาหลักสูตรต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประเมินผลหลักสูตรทำให้ทราบว่าหลักสูตรนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้หรือไม่ ซึ่งอาจแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระยะ คือ การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร และการประเมินหลังการใช้หลักสูตรแล้ว โดยในการประเมินแต่ละระยะจะนำข้อมูลมาสังเคราะห์และพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.3 รูปแบบและวิธีการประเมินผลหลักสูตร

Saylor และ Alexander (1974) ได้จัดกลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. รูปแบบที่มุ่งเน้นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives) รูปแบบนี้เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการประเมินผล เป็นการประเมินว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นหรือไม่ องค์ประกอบของการประเมินจึงประกอบด้วย การระบุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต้องการ การจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการประเมินผลสัมฤทธิ์ เพื่อดูว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่
2. รูปแบบที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-making Evaluation) เป็นรูปแบบที่เน้นการประเมินผลเพื่อปรับปรุง (Formative Evaluation) รูปแบบการประเมินผลที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ รูปแบบการประเมินที่เสนอโดย ฟาย เดลตาแคปปา (Phi Delta Kappa)

Stufflebeam (1973) ได้พัฒนารูปแบบใหม่ในการประเมินผลที่ใช้กระบวนการแสวงหาข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจทางเลือกต่าง ๆ เกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษา

เพื่อพิจารณาว่าทางเลือกนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้หรือไม่ ข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจได้จากการดำเนินการในขั้นตอนต่อไปนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) ได้ข้อมูลที่ช่วยในการกำหนดจุดมุ่งหมาย
2. การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation) ได้ข้อมูลที่เป็นต่อการเลือกองค์ประกอบของรูปแบบ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ได้ข้อมูลในช่วงพิจารณาในการปฏิบัติงาน
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ได้ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินผลที่ได้รับ เพื่อการปรับปรุงและพิจารณาดำเนินการต่อไป
5. รูปแบบการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพ (Accreditation Model) เป็นรูปแบบการประเมินเพื่อรับรองหรือยอมรับโครงสร้างการศึกษาที่สถาบันการศึกษาจัดขึ้นหรือใช้ในการประเมินผลนักเรียน รูปแบบการประเมินนี้ใช้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์ในเรื่องที่ประเมินในรูปแบบของคณะกรรมการตัดสินอย่างไรก็ดี รูปแบบการประเมินหลักสูตรแต่ละรูปแบบมีจุดเด่นจุดด้อยเสมอ โดยหลักการผู้ประเมินหลักสูตรอาจใช้แนวคิดในการประเมินหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันจะดีกว่าการยึดเอารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว

6.4 ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร

Stufflebeam (1973) ได้กล่าวถึงประโยชน์จากการประเมินหลักสูตร สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้เราทราบว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนของท้องถิ่นหรือไม่ เพียงใด
2. ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินการตามหลักสูตรเป็นไปตามเจตนารมณ์ของท้องถิ่นผู้เรียนมากขึ้น ช่วยให้ความมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายในการสอนกระจ่างขึ้น เพราะถ้าคลุมเครือจะวัดไม่ได้
3. ช่วยให้เห็นช่องทางที่จะปรับปรุงพัฒนาแก้ไขต่อไป
4. ช่วยให้การบริหารทางวิชาการเป็นไปอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์
5. ช่วยส่งเสริมการจัดกิจกรรมและเสริมการเรียนการสอน
6. ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าเรียนแล้วได้อะไร เรียนทำไม เพื่ออะไรและมีประโยชน์อะไรบ้าง เป็นการเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้แก่ผู้เรียน
7. ช่วยในการแนะแนวของครู เพราะข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้เกี่ยวกับนักเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อการแนะแนวไปในตัวด้วย

8. ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน
9. ช่วยให้การประเมินผลหลักสูตรเป็นจุดหลักหรือประเด็นสำคัญว่า

ประเมินอะไร

10. ช่วยให้การประเมินผลเป็นระบบระเบียบ เพราะมีเครื่องมือทำให้เป็นแบบมีเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น
11. ช่วยให้ได้ข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนา แก้ไขหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. แนวคิดของการมีส่วนร่วม

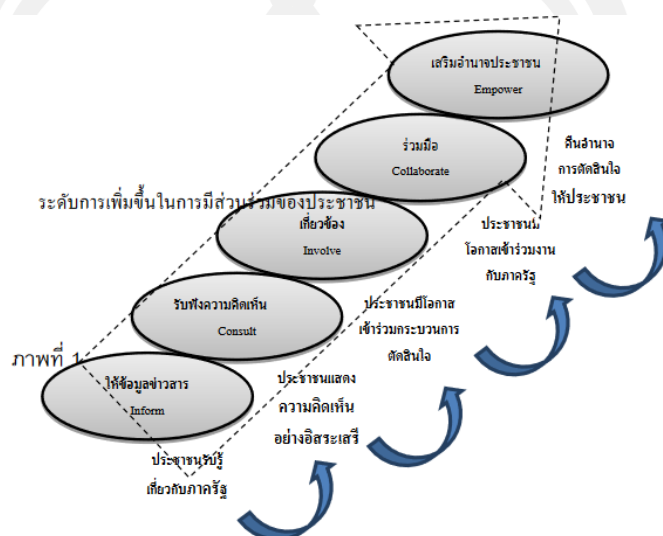
1.1 แนวคิดในประเทศ

การบริหารสถานศึกษาในรูปแบบการมีส่วนร่วม (Network Building Participatory) เป็นการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สร้างคุณค่าของสังคม (Public Value) โดยพยายามตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องเข้าใจมุมมองของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินกิจกรรมหรือบริการของสถานศึกษา เพื่อจะกำหนดรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมสูงสุด จากความรู้สึกของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกรอบแนวคิดการและหลักการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงมีแนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-11 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเทศไทยจะยังคงประสบภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อาทิ กระแสการเปิดเศรษฐกิจเสรี ความท้าทายของเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบันที่ยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาผลิตภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ทำให้การพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 จึงจำเป็นต้องยึดกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนที่สำคัญดังนี้

1. การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม
3. การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ

4. การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

International Association of Participation (2006) ได้กำหนดลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation : IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum โดยประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ ดังนี้ (ประยูร อัครบวร, 2552)

ที่มา : International Association for Public Participation (IAP2) (2006)

ภาพประกอบ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ข่าวสารถือเป็นการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับเริ่มต้น แต่เป็นระดับที่สำคัญ เพราะเป็นก้าวแรกของการที่สถานศึกษาจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้น โดยวิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ของสถานศึกษา การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุชุมชน การจัดนิทรรศการนอกสถานศึกษา จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษา เป็นต้น

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) เพื่อเป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของสถานศึกษาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่า ข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของสถานศึกษา เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับสถานศึกษาในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นกิจกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น

จากศึกษาเอกสารสรุปได้ว่า ระดับของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียน ตามลักษณะของงานและกิจกรรมที่โรงเรียนได้ดำเนินการขึ้นอยู่กับบริบทของกิจกรรมและการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการภายในโรงเรียน ตามขั้นตอนและความสามารถของแต่ละบุคคล

1.2 แนวคิดในต่างประเทศ

Jabar (2010) จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่น พบว่า มีข้อแตกต่างจากหลาย ๆ ประเทศที่กล่าวมา เช่น การเรียนที่เน้นปฏิบัติที่โรงเรียนส่งเสริมการพึ่งพาอาศัยกันของนักเรียน โดยผู้ปกครองสามารถเข้าร่วมฟังบรรยายของครูผู้สอน สนับสนุนการจัดกิจกรรม นอกหลักสูตร เช่น การประกอบอาหาร การพับผ้า การประดิษฐ์เศษวัสดุรีไซเคิล รวมไปถึงกิจกรรมจิตอาสาสำหรับผู้ปกครอง อาทิเช่น อาสาจรรยา ป้องกันอุบัติเหตุ จัดอบรมสัมมนา แจกคู่มือการใช้โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตสำหรับนักเรียน เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านเทคโนโลยีที่มีต่อบุตรหลานของตนเอง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การระดมทรัพยากร ความสัมพันธ์ที่ดีของคุณครู ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษา

Shackleton และคณะ (2016) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมการเรียนสุขศึกษาในห้องเรียนเป็นการป้องกันความรุนแรงการใช้สารเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามนโยบายสุขภาพดีในโรงเรียน เพื่อลดปัจจัยทางด้านสุขภาพความเสี่ยงของนักเรียน โดยการเผยแพร่ความรู้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองช่วยกันดูแล สอดส่องปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง

เกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ในการส่งเสริมสุขภาพทางเพศ การสูบบุหรี่และยาเสพติด ลดการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร จัดคลินิก ส่งเสริมการเลิกบุหรี่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ส่งผลลัพธ์ต่อนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น และทักษะการเข้าสังคมของนักเรียนดีขึ้น ส่งผลการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ผลลัพธ์เมื่อโรงเรียนและชุมชนทำงานร่วมกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มมากขึ้นขวัญและกำลังใจของครูเพิ่มมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของการสื่อสารเกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยขั้นตอนการของการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสร้างความตระหนักการมีส่วนร่วมการดำเนินการปลูกฝังการมีส่วนร่วมผ่านโปรแกรมร่วมภูมิใจในความสำเร็จของการมีส่วนร่วมมาตรฐานเพื่อการมีส่วนร่วมต่อชุมชน

มาตรฐาน 1 เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียน

มาตรฐาน 2 การสื่อสารซึ่งกันและกันในการมีส่วนร่วม

มาตรฐาน 3 การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้

มาตรฐาน 4 มีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้นักเรียนมีโอกาสและเสมอภาคในการเรียนรู้

มาตรฐาน 5 การให้อำนาจชุมชนในการตัดสินใจด้านนโยบายและการปฏิบัติ

มาตรฐาน 6 การมีส่วนร่วมเชื่อมต่อโรงเรียน นักเรียน ครอบครัว และชุมชน

ในการบริการชุมชน

National Center on Education and the Economy (2018) การศึกษาในประเทศเกาหลีใต้ โดยกระทรวงศึกษาและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศคิดนโยบายโดยลดช่องว่างระหว่างนักเรียนในโรงเรียนชนบทและโรงเรียนในเมือง สนับสนุนค่าใช้จ่ายค่าเล่าเรียนให้กับนักเรียนทุกคน อุดหนุนด้านคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนด้อยโอกาส การเดินทางของนักเรียนและค่าอาหารสำหรับนักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำ นักเรียนที่อยู่ห่างไกลต้องให้บริการด้านดิจิทัลให้นักเรียนเข้าถึงตำราเรียนมากขึ้น มีการจัดการศึกษาที่จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ปกครองกับโรงเรียน มีการขยายบทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครองให้สามารถเข้าถึงข้อมูลของบุตรหลาน มีโปรแกรมตรวจสอบและฝึกอบรมผู้ปกครอง เพื่อสนับสนุนให้พ่อแม่และผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจ และรับทราบความคืบหน้าด้านการเรียนของบุตรหลาน โดยผู้ปกครองเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมากต่อทิศทางการศึกษาของเกาหลีใต้ ซึ่งมีแนวโน้มค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี

พินิตนาฏ ชำนาญเสื่อ (2554) ได้วิเคราะห์การศึกษาในประเทศฟินแลนด์ พบว่าการศึกษาของประเทศฟินแลนด์นักเรียนไม่ได้เรียนรู้ในห้องเรียนอย่างเดียว ต้องเรียนรู้ตามสถานการณ์ นักเรียนสามารถเป็นคนเลือกรายวิชาที่เขาชอบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่เน้นวิชาเดียว นักเรียนสามารถเลือกเองว่าเป้าหมายการเรียนอยู่ในระดับใด ในการทำงานนักเรียนเลือกตามกลุ่ม

ความสนใจไม่ได้อยู่กับกลุ่มเดิมเสมอไป นักเรียนตั้งใจเรียนตามทักษะของนักเรียนตามต้องการ ครูผู้สอนให้ความสำคัญทุกวิธีสอนถือว่ามีประสิทธิภาพเหมือนกัน และเวลาเรียนในชั่วโมงน้อย การบ้านอาจไม่จำเป็นต้องสั่งทั้งหมด เกเรดไม่ขึ้นอยู่กับการสอบเพียงอย่างเดียว อาจขึ้นอยู่กับการทดสอบปากเปล่า ครูอาจเปลี่ยนวิธีการสอนได้ ครูไม่ได้สอนอย่างเดียว อาจให้เด็กเรียนรู้จากชุมชนการเรียนรู้ นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง สำหรับหลักสูตรใหม่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี การเรียนภาคบังคับ 9 ปีของฟินแลนด์ การเรียนภาคบังคับ 9 ปีของนักเรียน ตั้งแต่ 7 ปี ถึง 17 ปี การเรียนภาคบังคับ ฟรีค่าเล่าเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน การจัดสรรงบประมาณให้นักเรียนทานอาหารกลางวันฟรี การเรียนรู้ของนักเรียนกำหนดเนื้อหาตามวัยของนักเรียน เช่น วัย 7 ปีเรียนไม่เกิน 5 บท และเพิ่มขึ้นไปจนถึง 45 บท ไม่มีการทดสอบจัดอันดับคะแนน การเรียนการสอนใช้เวลาทั้งปี การศึกษาใช้เวลา 190 วัน ร้อยละ 99.7 นักเรียน เรียนในโรงเรียนเดิมจนจบระดับอุดมศึกษา หลักสูตรการผลิตครูมีความยากและรับเพียงร้อยละ 9 จากผู้ที่มีสมัครคัดเลือกครูที่จะมาสอนในระดับเด็กนักเรียน เกเรด 1-6 ต้องจบปริญญาโท เด็กนักเรียน เกเรด 7-9 ครูต้องจบปริญญาโท เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา

การพัฒนาการศึกษาในฟินแลนด์โดยใช้สื่อการเรียนรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบไดอารี่ ช่วยให้นักเรียนเข้าถึงการเรียนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ตรวจสอบชิ้นงาน การนำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ โดยครูผู้สอนสามารถเข้าไปตรวจสอบ ตัดสินผลการเรียน รวมถึงแสดงความคิดเห็นโต้ตอบกับนักเรียน ซึ่งถือเป็นการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย นำผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นมาช่วยระดมความคิด ออกแบบ วางแผน กำหนดกิจกรรมร่วมกัน กำหนดแนวทางของหลักสูตร จุดมุ่งหมายในการพัฒนาระบบสื่อไอที ตอบสนองความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง

จากแนวคิดของต่างประเทศสรุปได้ว่า โรงเรียนเป็นของชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของโรงเรียนตามความสามารถของแต่ละบุคคลและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งให้คำแนะนำด้านการบริหารจัดการในการพัฒนาโรงเรียน

2. ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการให้ความหมายไว้มากมาย มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องใคร่ขอความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” นานาพรรณชนะจากนักวิชาการและผู้ทำการวิจัยต่าง ๆ มากแล้ว ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะทำให้มองเห็นภาพของการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน

United Nations (1981) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและ

มีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

สมยศ นาวิการ (2550) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของบุคคล เป็นการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของผู้บริหารในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญ การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของแนวการแบ่งอำนาจหน้าที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารของผู้บริหารให้กับผู้ได้บังคับบัญชา และเป็นการบริหารที่ผู้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร

ธีระ รุญเจริญ (2550) ได้สรุปความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาและตัดสินใจร่วมกัน รวมถึงร่วมรับผิดชอบในการบริหารงานบางอย่างเพื่อประโยชน์ในการระดมกำลังความคิด เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บริหาร

ประชุม สุวดี (2551) กล่าวถึงเงื่อนไขฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคพื้นฐานของประชาชน 2 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการวางแผนจัดการ บริการองค์กร และการใช้ทรัพยากรในที่สุด
2. ประชาชนจะต้องมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม

จันทรานี สงวนนาม (2551) การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นการตัดสินใจ การปฏิบัติงานและการประเมินผล

ชูทรัพย์ ภาวงศ์ (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานของชุมชนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง มีโอกาสในการตัดสินใจปัญหาของชุมชนหาวิธีแก้ไขปัญหามีร่วมกัน ลงมือปฏิบัติและทำการประเมินผล เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่กำหนดโดยประชาชน ซึ่งถ้าเป็นในด้านการศึกษามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนร่วมจัดกิจกรรมทางการศึกษา คิดหารูปแบบการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของชุมชน กำหนดปัญหาความต้องการร่วมกันตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติและประเมินผลร่วมกัน

สันติ บุญภิรมย์ (2552) การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้บริหารได้เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือการบริหารงานของผู้บริหารในด้านต่าง ๆ เพื่อร่วมคิด

ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและร่วมชื่นชมยินดีในความสำเร็จขององค์กรหรือสมาชิกในองค์กรที่สังกัด

สมเด็จพระสังฆราช (2554) ได้สรุปความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) เป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการภายในขอบเขตหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการบริหารแบบใหม่ที่เรียกว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality control หรือ TQC) มณฑล จันทน์แจ่มใส (2558) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมจะต้องมีขึ้นโดยตลอด ตั้งแต่ขั้นการร่วมวางแผนโครงการ การเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุกำลังเงินหรือทรัพยากรใดที่มีอยู่

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การให้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในโรงเรียน การสนับสนุนส่งเสริมและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติงานและการประเมินผล

3. ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นให้มีการปฏิรูปหลายประการ การปฏิรูประบบบริหารและจัดการศึกษาเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องการดำเนินการระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 ว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจบริหารและจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานทั่วไปและการบริหารบุคคล ไปยังคณะกรรมการระดับต่าง ๆ จนกระทั่งถึงโรงเรียน การบริหารแบบมีส่วนร่วมจัดว่าเป็นแนวทางการบริหารที่ยอมรับกันในยุคปัจจุบันว่า เป็นแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับยุคสมัย สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ทำนอง ภูเกิตพิมพ์ (2551) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อและความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย โดยการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนา เพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุทิศตนมากยิ่งขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

จันทรา สงวนนาม (2551) ได้นำเสนอข้อดีของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างผู้บริหารและผู้ร่วมงานทุกระดับในองค์กร
2. ลดความขัดแย้งในการทำงานและเพิ่มความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น
3. สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน
4. ช่วยให้ผู้ร่วมงานมีสุขภาพจิตดี ทุกคนมีงานทำ
5. สร้างความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร

6. ลดค่าใช้จ่ายและทรัพยากรอย่างทะนุถนอม
7. ช่วยให้การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
8. ช่วยให้พนักงานเกิดความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

ประसार พรหมณา (2553) กล่าวว่า การบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามามีส่วนคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำงานจึงก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันผูกมัดและตกลงใจร่วมกันในการบริหารโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้การบริหารโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความร่วมมือรวมพลังความสามัคคีการทำงานเป็นทีมเป็นกลุ่ม ทำให้มีการสนับสนุนการทำงาน สร้างผลงานได้มากขึ้นในเวลาจำกัด
2. บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ได้มีส่วนร่วม ได้รับการยอมรับจากฝ่ายบริหาร มีความภาคภูมิใจ มีความกระตือรือร้นทำงานอย่างเต็มความสามารถ ช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น
3. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ลดความขัดแย้ง ลดการต่อต้านจากฝ่ายปฏิบัติได้ มีโอกาสร่วมทำงาน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ทำให้ลดปัญหาในการทำงาน งานสำเร็จได้รวดเร็วเพราะความร่วมมือจากทุกคนทุกฝ่าย
4. ทำให้กระบวนการประชาธิปไตย เป็นกระบวนการที่ร่วมมือกัน แบ่งงานกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบ เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน การร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบ เป็นการเพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพงาน ทำให้การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด
5. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีการทำงาน ควบคุมงานกันเอง เป็นการแบ่งเบาภาระของฝ่ายบริหารให้ลดลง ทำให้ฝ่ายบริหารทำหน้าที่บริหารงานได้อย่างเต็มที่ ทำให้ผลงานดีขึ้นมีคุณภาพสูงขึ้นแสดงถึงการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

Cohen และ Uphoff (1980) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมว่าการที่ประชาชนมีส่วนร่วมมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่มีหน้าที่รับผิดชอบ และวิธีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามแผนงาน โครงการ โดยการร่วมมือหรือสนับสนุนด้านทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การประเมินผลการดำเนินงาน มี 4 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารงาน

โดยคณะกรรมการมีรูปแบบวิธีการเดียวกันวางแผนการบริหารและปฏิบัติงานร่วมกัน สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงานแผนการตัดสินใจ รับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นในองค์กรมีรายละเอียด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการอภิปรายปัญหาความต้องการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาไปสู่การคิดริเริ่มโครงการ เลือกทำโครงการงานและกิจกรรมส่วนใดบ้าง การดำเนินงานในโครงการงานกิจกรรมใดก่อนหลัง รวมถึงการร่วมตัดสินใจในขณะที่มีการดำเนินโครงการงานกิจกรรมนั้น
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ มีส่วนร่วมทั้งด้านงบประมาณ แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ให้กับโครงการ การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน มีส่วนร่วมประสานงาน ความตั้งใจตอบสนองในเชิงบวก การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามเงื่อนไขที่กำหนด ส่งผลให้โครงการที่ได้ดำเนินการประสบความสำเร็จ รวมถึงการมีส่วนร่วมทั้งแบบชั่วคราวและแบบถาวร การมีส่วนร่วมทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม ส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันกับองค์กรมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการดำเนินการนั้น อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน เข้าร่วมเป็นสมาชิก การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา อีกทั้งในการมีส่วนร่วมต้องครอบคลุมถึงบุคคลทุกกลุ่ม คำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่าง เพศ อายุ เชื้อชาติ และศาสนา
3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Benefits) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ ผลประโยชน์ทางบวก ได้แก่ ผลประโยชน์ด้านวัตถุ เช่น การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้น มั่นคงขึ้น ผลประโยชน์ทางด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษา การได้รับบริการทางสังคม และสวัสดิการต่าง ๆ ผลประโยชน์ ด้านส่วนบุคคล ได้แก่ การได้การนับถือ การได้รับการยอมรับ ได้รับอำนาจ ความมีประสิทธิภาพในตนเอง ผลประโยชน์ทางด้านลบ ได้แก่ การมีหนี้สินเพิ่ม มีความแตกแยกในสังคม ความแตกแยกในกลุ่ม ความรู้สึกของบุคคลที่รู้สึกว่ามีอำนาจ ไร้ศักดิ์ศรี ไร้ความยุติธรรม
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่เป็นทางการ ได้แก่ การร่วมประชุมเพื่อทบทวนและประเมินผลการดำเนินงาน โครงการแผนปฏิบัติการประจำปี การประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การเข้าร่วมเป็นคณะทำงานวิจัยประเมินผลโครงการไม่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานโครงการ นำผลการประเมินโครงการมาใช้ในการพิจารณาร่วมกันเพื่อจัดทำโครงการงานกิจกรรมในการดำเนินงานครั้งต่อไป จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่มีแนวคิดทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน จึงได้เปรียบเทียบแนวความคิดและทฤษฎีมาทำการกำหนดกรอบในการทำงานวิจัย

Caldwell และ Spinks (1990) ได้แบ่งขั้นตอนของการบริหารจัดการแบบร่วมคิดร่วมทำไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและวิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการ (Goal setting and need identification) เป้าหมาย (Goal) เป็นข้อความแสดงทิศทางอย่างกว้าง ๆ รวมทั้งวัตถุประสงค์หรือความต้องการไม่มีกำหนดช่วงเวลา และไม่เกี่ยวกับผลผลิตเฉพาะในช่วงเวลา เป้าหมายของโรงเรียนมักจะแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดนโยบาย (Policy-making) นโยบาย (Policy) เป็นข้อแสดงถึงวัตถุประสงค์และแนวทางที่จะดำเนินการเพื่อให้วัตถุประสงค์นั้นประสบความสำเร็จ รวมทั้งกำหนดกรอบเพื่อเป็นแนวปฏิบัติด้วย

ขั้นที่ 3 การวางแผน (Planning) คือ การคิดก่อนทำ นั่นคือจะทำอะไร ทำเมื่อไร ทำอย่างไร และใครเป็นคนทำ ทั้งนี้จะต้องมีการจัดทำโครงการ

ขั้นที่ 4 การกำหนดงบประมาณ (Budgeting) ก็คือ แผนการเงินที่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การประมาณการค่าใช้จ่ายกับการประมาณการรายรับ

ขั้นที่ 5 การปฏิบัติตามแผน (Implementing) เมื่อทุกฝ่ายยอมรับหรือตกลงในรายละเอียดของแผนที่ทุกฝ่ายให้ความเห็นชอบ แล้วฝ่ายโครงการจึงนำไปปฏิบัติต่อไป

ขั้นที่ 6 การประเมินผล (Evaluating) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร เพื่อจุดประสงค์ในการตัดสินใจ และจะต้องตัดสินใจว่าดีหรือไม่ดี

ชูชาติ พวงสมจิตร (2540) เห็นว่า ควรจำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมออกเป็น

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

ศกุนต์ สายบุญลี (2542) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. ส่วนร่วมในการรับรู้ในการได้รับข่าวสาร ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน อย่างหนึ่งที่จะรู้ข่าวสารความเป็นไปของบ้านเมือง ความรู้หรือวิชาการต่าง ๆ ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นการตกทอดทางสติปัญญาของมนุษย์จากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง สังคมหนึ่งสู่สังคมหนึ่ง เป็นสาธารณะ

2. ร่วมคิดจากการได้รับรู้มาสู่การขบคิดพิจารณา มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เสวนาแลกเปลี่ยนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่มีคุณภาพ

3. ร่วมตัดสินใจมีโอกาสที่จะตัดสินใจรับหรือไม่รับกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนกับชีวิตของตน อันถือว่าหากมนุษย์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในร่วมกันแล้วผลที่เกิดขึ้นย่อมเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการ สอดคล้องกับปัญหา เกิดความรักความหวงแหน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและต้องดูแลรักษาขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด

4. ร่วมวางแผนและดำเนินการ การวางแผนร่วมกัน และการดำเนินการร่วมกัน ย่อมมีพลังมหาศาลในการทำให้โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

5. ร่วมประเมินผลประเมินค่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการแล้วหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการไป

6. ร่วมรับผิดชอบ การคงอยู่ของกิจกรรมนั้นไม่มีใครปฏิเสธว่าเป็นผลมาจากการรับผิดชอบและการปฏิบัติดูแลรักษาร่วมกันสำหรับสิ่งที่เกิดผลเสียหาย มีการรับ “ผิด” เราก็จะพบกับสิ่งที่ “ชอบ” พลวัตรของกิจกรรมก็จะต่อเนื่องต่อไปเช่นกัน

7. ร่วมรับผลประโยชน์ในงานชุมชน ผลของกิจกรรมย่อมตกแก่สมาชิกชุมชน ส่วนชุมชนจะกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิกของชุมชนแต่ละคนอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนนั้น เช่น อาจใช้วิธีเฉลี่ยผลประโยชน์ อาจใช้เกณฑ์แบ่งปันตามสัดส่วนของทุน แรงงาน การจัดการหรือตามผลงาน เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้เสนอวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากล่าวคือ เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการโดยให้เป็นรูปแบบการบริหารงานที่มีบุคคลหลาย ๆ คนเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมตัดสินใจ เพื่อให้ฝ่ายปฏิบัติในหน่วยงานหรือองค์กรมีการจัดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมมีลักษณะการดำเนินงาน 2 แนวทาง คือ

1. โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าไปร่วมในองค์คณะบุคคลในการบริหารโดยตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษา โดยอยู่ในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา

2. คัดเลือกตัวแทนกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเป็นองค์คณะบุคคลทางการบริหารนั้น ๆ แทนสมาชิก เพื่อให้การบริหารการศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของ

ผู้รับบริการได้มากที่สุด โดยการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานศึกษา สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองและครู สำหรับการมีส่วนร่วมของบุคคลเอกชน ประชาชน และท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อช่วยประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) วิธีการใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมสมัยใหม่ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ

1. ระดับบุคคล (Individual) เป็นวิธีการพิจารณาและปรับปรุงบุคคลให้ดีขึ้น

มี 3 แบบ คือ

ดังนี้

1.1 การฝึกอบรมให้มีความรู้สึกไว (Sensitivity Training) เพื่อวัตถุประสงค์

1.1.1 ให้เข้าใจและยอมรับธรรมชาติของมนุษย์

1.1.2 ให้อุบายยอมรับและพัฒนาตนเอง

1.1.3 ให้เข้าใจและยอมรับผู้อื่นได้มากขึ้น

1.1.4 ให้มีมนุษย์สัมพันธ์ดีขึ้น

1.1.5 เพื่อให้มีความสุขมีขวัญและกำลังใจดีขึ้น

1.1.6 เพื่อให้การทำงานดีขึ้น

1.2 ใช้กับการวิเคราะห์การติดต่อ (Transactional Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการติดต่อที่แลกเปลี่ยนด้วยภาษาพูดและไม่ใช้ภาษาพูดระหว่างบุคคล ซึ่ง Eric Bern ชี้ให้เห็นว่าการติดต่อระหว่างบุคคลมี 3 แบบ คือ

1.2.1 แบบพ่อ แม่ ผู้ปกครอง (Parent)

1.2.2 ผู้ใหญ่ (Adult)

1.2.3 แบบเด็ก (Child)

1.3 การนั่งสมาธิแบบควบคุมจิต (Transcendental) คือ การนั่งสมาธิเพื่อลดความเครียดและเพิ่มความคิดสร้างสรรค์

2. ระดับกลุ่มบุคคล (Groups) สามารถใช้กับวิธีการต่อไปนี้

2.1 ใช้การรวมกลุ่มแบบครอบครัว (Family Grouping)

2.2 ใช้กับ การฝึกอบรมเพียงในนาม (Nominal Group Technique)

หมายถึง บุคคลถูกรวมเข้าเป็นกลุ่มแต่ไม่ได้สื่อสารกันด้วยวาจา เป็นการประชุมพร้อมกันที่โต๊ะเพื่อร่วมแก้ปัญหาด้วยการใช้คำตอบที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยสมาชิกแต่ละคนจะใช้เวลาเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นโดยไม่พูดจากัน

จากการศึกษาสรุปว่า การเปิดโอกาสให้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักการมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วม	นักวิชาการศึกษา						
	Cohen and Uphoff (1980)	Caldwell and Spinks (1990)	International Association of Participation (2006)	Jabar (2010)	National Center on Education and the Economy (2018)	ศกนตฺ์ สายบุญลี (2542)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543)
1. การให้ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น			✓		✓	✓	
2. การรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน							✓
3. การกำหนดเป้าหมายและวิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการ		✓					
4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	✓	✓	✓			✓	
5. การกำหนดนโยบาย การกำหนด งบประมาณ		✓					
6. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การปฏิบัติตามแผน	✓	✓	✓			✓	
7. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม			✓	✓			
8. การเชื่อมโยงสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนผู้ปกครองมีการ ประสานงานที่ดี			✓	✓	✓		✓
9. สนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร					✓		
10. มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร				✓			
11. การมีส่วนร่วมในการร่วมรับ ผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบ	✓					✓	✓
12. การประเมินผล การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล	✓	✓				✓	

จากตาราง 2 สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มาอธิบายเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ

Cohen และ Uphoff (1980) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ ไว้ว่า หมายถึง การที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการอภิปรายปัญหาความต้องการจัดลำดับความสำคัญของปัญหานำไปสู่การคิดริเริ่มโครงการ เลือกทำโครงการงานและกิจกรรมส่วนใดบ้าง การดำเนินงานในโครงการงานกิจกรรมใดก่อนหลัง รวมถึงการร่วมตัดสินใจในขณะที่มีการดำเนินโครงการงานกิจกรรมนั้น

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540) กล่าวว่า การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการ หมายถึง การเลือกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ หรือการเลือกทางดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดทางใดทางหนึ่ง จากทางเลือกหลาย ๆ ทาง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการหรือการวินิจฉัยสั่งการ คือ การชั่งใจ ไตร่ตรอง และตัดสินใจเลือกทางดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดทางใดทางหนึ่งจากหลาย ๆ ทาง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

ชนงกรณ์ กุณทลบุตร (2547) กล่าวว่า การตัดสินใจทางการจัดการ หมายถึง การที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การทำการเลือกทางเลือกใดจากหลายทางเลือก เพื่อให้แผนการบรรลุวัตถุประสงค์

บรรยงค์ โตจินดา (2548) กล่าวว่า การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจ หมายถึง การที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาพิจารณาตัดสินใจและสั่งการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการวินิจฉัยสั่งการจะเป็นการเลือกทางเลือกดำเนินการที่ดีที่สุด บรรดาทางเลือกหลาย ๆ ทาง

สมคิด บางโม (2548) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหลายอย่าง เพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ในทางปฏิบัติการตัดสินใจมักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน และมีวิธีการแก้ปัญหาให้วินิจฉัยมากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจฉัยปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติโดยวิธีใด จึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุดและบังเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรการนั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ หมายถึง การที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการอภิปรายปัญหาความต้องการจัดลำดับความสำคัญของปัญหามาไปสู่การเลือกทางปฏิบัติ คิตรีเริ่มโครงการ เลือกทำโครงการงานและกิจกรรมส่วนใดบ้าง การดำเนินงานในโครงการงาน กิจกรรมใดก่อนหลัง รวมถึงการร่วมตัดสินใจในขณะที่มีการดำเนินโครงการงานกิจกรรมนั้น เพื่อไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ

เทพ สงวนกิตติพันธ์ (2545) ได้กล่าวถึงความสามารถในการทำงานหรือ การบริหารงานว่า นอกจากบุคคลจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งโดยเฉพาะของผู้บริหาร คือ การตัดสินใจ (Decision Making) ที่ถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร การตัดสินใจเปรียบเสมือนหัวใจของการปฏิบัติงาน แม้แต่บุคคลทั่วไปก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงเรื่องการตัดสินใจได้ นับแต่บุคคลตื่นขึ้นมาก็จะมีการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเลือกชุดที่จะใส่เวลาที่จะออกจากบ้าน เส้นทางที่จะใช้เดินทาง เป็นต้น แต่ดูเหมือนว่าการตัดสินใจในเรื่องทั่ว ๆ ไปเหล่านี้เป็นเรื่องที่ไม่ต้องพิจารณาอะไรมากนัก แม้ตัดสินใจแล้วผิดพลาดก็สามารถแก้ไขได้ไม่ยาก แต่ถ้าเรื่องที่ตัดสินใจนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งหมายถึง เรื่องที่หากตัดสินใจแล้วผิดพลาดจะเกิดความเสียหายมากหรือแก้ไขได้ยาก การตัดสินใจในเรื่องใหญ่ ๆ เหล่านี้ควรต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจลงไป การตัดสินใจนั้นเป็นกระบวนการของการแสวงหาทางเลือกที่มีอยู่จากทางเลือกหลาย ๆ ทาง โดยเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ และเหมาะสมที่สุด การตัดสินใจเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารที่ทำการตัดสินใจนั้นจะต้องมีหลักการและเหตุผล มีเจตคติและวิจรรย์ญาณที่ดี นอกจากนี้การตัดสินใจยังเป็นวิธีการที่สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยผู้บริหารต้องทำความเข้าใจก่อนว่าการตัดสินใจนั้นเป็นเพียงแนวทางหรือเครื่องมือที่จะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น สิ่งสำคัญของการตัดสินใจที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินการ คือ การค้นหาวิธีการและแนวทางการปฏิบัติที่หลากหลาย อย่างเป็นขั้นตอน จากนั้นจึงทำการเลือกแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมที่สุด เพื่อนำมาแก้ไขปัญหามีอยู่ทั้งในปัจจุบันและที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ทั้งนี้เพื่อการนำองค์การไปสู่ความสำเร็จต่อไป

ศิริพงษ์ เศาภายน (2547) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการในการเลือกจากตัวเลือกต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจในการบริหาร ทั้งนี้เพราะตัวเลือกเรานั้นมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจ ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงองค์การ การตัดสินใจช่วยทำให้การบริหารงานดีขึ้น การวางแผนในองค์การ การจัดทีมงาน การสั่งงาน ความร่วมมือ และการควบคุมล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทั้งสิ้น

เนตรพัฒนา ยาวีราช (2547) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการตัดสินใจไว้ว่า การตัดสินใจของผู้บริหารมีความสำคัญกว่าการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน เพราะการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูงมีผลกว้าง และรุนแรงกว่าการตัดสินใจของผู้บริหารในระดับต่ำ มีผลกระทบต่อ การดำเนินงานการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ทุกระดับหน้าที่ และตัวบุคคลมีผลกระทบต่อสังคม และสภาพแวดล้อมภายในองค์กรมีผลต่อภายนอกองค์กร เช่น ในด้านของภาพพจน์ขององค์กร ทัศนคติที่บุคคลภายนอกมีต่อองค์กร

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความสำคัญโดยการตัดสินใจ (Decision Making) ที่ถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร การตัดสินใจเปรียบเสมือนหัวใจของ การปฏิบัติงาน ซึ่งการตัดสินใจเป็นวิธีการที่สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยผู้บริหารต้องทำความเข้าใจก่อนว่าการตัดสินใจนั้นเป็นเพียงแนวทางหรือเครื่องมือที่จะทำให้ การบริหารประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น สิ่งสำคัญของการตัดสินใจที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินการ คือ การค้นหาวิธีการและแนวทางการปฏิบัติที่หลากหลาย อย่างเป็นขั้นตอน จากนั้นจึงทำการเลือก แนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมที่สุด เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ทั้งในปัจจุบันและที่อาจเกิดขึ้นได้ ในอนาคต โดยอาศัยข้อมูล ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อการนำองค์กร ไปสู่ความสำเร็จต่อไป

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมในการวางแผน

Fornaroff (1980) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การร่วมตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล ชูชาติ พวงสมจิตร (2540) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึง ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ ต้องใช้ ตลอดจนวิธีการติดตามและประเมินผล

2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการวางแผน

โกวิท พวงงาม (2545) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน มีความสำคัญในการเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

จรัส อติวิทยากรณ์ (2553) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน มีความสำคัญ ดังนี้

1. การวางแผนเป็นหน้าที่อันดับแรกของผู้บริหาร
2. การวางแผนเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จของงาน ผู้ปฏิบัติตามแผนสามารถศึกษาเรียนรู้วิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการทำงานได้จากแผนก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ
3. แผนและการวางแผนเป็นตัวกำหนดทิศทางและความรู้สึกในเรื่องของความมุ่งหมายสำหรับองค์กรให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รู้ แผนเป็นกรอบสำหรับการตัดสินใจให้ผู้ปฏิบัติได้อย่างดี จึงสามารถป้องกันมิให้มีการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาแต่ละครั้งไปเท่านั้นด้วย
4. แผนและการวางแผนจะช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมองไปในอนาคต และเห็นโอกาสที่จะแสวงหาประโยชน์หรือกระทำการต่าง ๆ ให้สำเร็จตามความมุ่งหมายได้ ทั้งยังมองเห็นปัญหาอุปสรรคและภัยคุกคามต่าง ๆ เพื่อจะหาทางป้องกัน ตลอดจนลดภาวะความเสี่ยงต่าง ๆ ได้ด้วย
5. การตัดสินใจที่มีเหตุผลในการวางแผนนั้นจะมีการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า ซึ่งมีเวลาพอที่จะใช้ทั้งหลักทฤษฎี แนวความคิด และหลักการ ประกอบกับตัวเลขสถิติและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาตัดสินใจ จึงทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม มีเหตุผล และเป็นประโยชน์ตามต้องการ
6. การวางแผนในเรื่องของการเตรียมการไว้ล่วงหน้า เมื่อมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามความต้องการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องกระทำให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และบังเกิดผลตามเป้าหมายนั้น ๆ จะต้องได้รับการพิจารณา การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ทั้งวิธีการกระบวนการ ขั้นตอนของการกระทำ ทรัพยากรที่ต้องใช้เวลา สถานที่และการควบคุมดูแลการทำงาน
7. การวางแผนมีส่วนช่วยให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ได้มาก
8. การวางแผนเป็นตัวนำในการพัฒนา
9. ทำให้ทุกคนในองค์กรทราบความมุ่งหมายขององค์กรอย่างชัดเจน
10. ทำให้ทุกคนในองค์กรเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
11. การวางแผนทำให้ผู้บริหารตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่

12. การวางแผนช่วยให้ควบคุมทำได้โดยอาศัยการวัดผลสำเร็จตามแผนงาน
13. การวางแผนช่วยในการสื่อความให้ทุกฝ่ายทราบถึงทิศทางขององค์กร และตรวจสอบความถูกต้องของนโยบายปัจจุบัน
14. การวางแผนช่วยขยายขอบเขตของการคิดของผู้บริหารและช่วยให้ผู้บริหารคล่องตัวแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน มีความสำคัญโดยเป็นงานหลักและสำคัญในการบริหารของหน่วยงานในทุกระดับ เนื่องจากเป็นตัวกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วิธีดำเนินการ ที่จะทำให้หน่วยงานดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การวางแผน หากการวางแผนโดยใช้การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะทำให้สามารถวางแผน ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งก็เท่ากับว่าดำเนินงานสำเร็จเพิ่มขึ้น

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

Cohen และ Uphoff (1980) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ มีส่วนร่วมทั้งด้านงบประมาณ แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ให้กับโครงการ การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน มีส่วนร่วมประสานงาน ความตั้งใจตอบสนองในเชิงบวก การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามเงื่อนไขที่กำหนด ส่งผลให้ โครงการที่ได้ดำเนินการประสบความสำเร็จ รวมถึงการมีส่วนร่วมทั้งแบบชั่วคราวและแบบถาวร การมีส่วนร่วมทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม ส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันกับองค์กรมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการดำเนินการนั้นอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็น คณะกรรมการดำเนินงาน เข้าร่วมเป็นสมาชิก การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา อีกทั้ง ในการมีส่วนร่วมต้องครอบคลุมถึงบุคคลทุกกลุ่ม คำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่าง เพศ อายุ เชื้อชาติ และศาสนา

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุน ทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการ ขอความช่วยเหลือจากภายนอก

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการทำประโยชน์ให้กับการปฏิบัติงานของหน่วยงาน โดยการร่วมช่วยเหลือด้านงบประมาณ แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ การบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจาก ภายนอก

3.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

Cohen และ Uphoff (1980) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีความสำคัญในการกำหนดได้ว่า ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจาก คำถามว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีความสำคัญในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และ แรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Cohen และ Uphoff (1980) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการอย่างเป็นทางการและไม่เป็น ทางการ ที่เป็นทางการ ได้แก่ การร่วมประชุมเพื่อทบทวนและประเมินผลการดำเนินงาน โครงการ แผนปฏิบัติการประจำปี การประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ วิจัยประเมินผลโครงการ ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงาน โครงการ นำผลการประเมินโครงการมาใช้ในการ พิจารณาร่วมกัน เพื่อจัดทำโครงการงาน กิจกรรมในการดำเนินงานครั้งต่อไป จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่มี แนวคิดทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน จึงได้เปรียบเทียบแนวความคิดและทฤษฎีมาทำการกำหนด กรอบในการทำงานวิจัย

โกวิท พวงงาม (2545) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องติดตามงานและประเมินผลงานด้วยตนเองว่า งานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีได้รับ ประโยชน์หรือไม่อย่างไร

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วน ในการประเมินโครงการอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการประชุมทบทวนและประเมินผล การดำเนินงาน โครงการแผนปฏิบัติการประจำปี การประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หรือประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานโครงการ นำผลการประเมินโครงการมาใช้ในการพิจารณาร่วมกัน เพื่อจัดทำโครงการงานกิจกรรมในการ ดำเนินงานครั้งต่อไป

4.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Cohen และ Uphoff (1980) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยน พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

อภิญญา กังสนารักษ์ (2544) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความสำคัญในการเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

โกวิท พวงงาม (2545) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความสำคัญ ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ผู้เกี่ยวข้องย่อมจะไม่ ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่าง เดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จลำบาก

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความสำคัญในการติดตามงานและ ประเมินผลงานทำให้ผู้เกี่ยวข้องได้เห็นชอบ และเกิดคาดหวังด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่าง เดียวกันในโอกาสต่อไปจะเกิดผลเป็นเช่นไร

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วม

Cohen และ Uphoff (1980) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมในการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยพิจารณาเป็น 2 ประเด็น คือ

1. พิจารณากิจกรรมการมีส่วนร่วม ว่าทำอะไรบ้าง ใครเป็นผู้นำและทำด้วยวิธีการ อย่างไร ซึ่ง Cohen และ Uphoff กล่าวว่า การมีส่วนร่วมดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร จัดว่าเป็นประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม แยกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามีส่วนร่วมกล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนได้จำแนกกลุ่ม บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐและ คนต่างชาติ กลุ่มคนทั้ง 4 กลุ่ม ดังกล่าว มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมที่ แตกต่างกัน โดยพิจารณาจากเพศ อายุ สถานภาพของครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มชนชาติเผ่า เชื้อชาติ ศาสนาที่นับถือ ชั้นวรรณะ ภาษาที่ใช้แหล่งกำเนิดและอื่น ๆ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระยะทางของที่พักที่ที่ตั้งของโครงการความร่วมมือ สถานภาพ ของการถือครองที่ดิน สถานภาพของการได้รับการจ้างงาน (ทำงานเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา) เป็นต้น

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมมันเกิดขึ้นได้อย่างไรโดยมีประเด็นที่ควรพิจารณา

4 ประเด็น คือ

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับแรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด
 2. รูปแบบของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบขององค์การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม
 3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วงของกิจกรรม
 4. ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับการให้อำนาจแก่การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
2. พิจารณาถึงบริบทของการมีส่วนร่วม ได้แก่ คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วมกับสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ
- 2.1 คุณลักษณะของโครงการที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม
 - 2.2 ผลกระทบของสิ่งนำเข้าสู่โครงการ ได้แก่
 - 2.2.1 ความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการ เช่น โครงการที่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากจะเป็นข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของบางคน
 - 2.2.2 ทรัพยากรที่ซับซ้อนของโครงการ เช่น โครงการกู้เงินที่ให้โอกาสเฉพาะผู้ที่มีที่ดินมาค้ำประกันเงินกู้
 - 2.3 ผลกระทบของประโยชน์จากโครงการ ได้แก่
 - 2.3.1 ผลประโยชน์ที่สัมผัสได้หรือมีตัวตนที่สัมผัสได้ เช่น โครงการชลประทานที่สามารถแจกจ่ายน้ำให้กับเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว จะดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ได้ง่ายกว่าโครงการที่ออกแบบอย่างดี จนมั่นใจได้ว่าจะสามารถแจกจ่ายน้ำได้แม้ในปีที่แห้งแล้ง
 - 2.3.2 ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับโครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชชนิดใหม่แต่มีความเสี่ยงสูง (ผลประโยชน์สูง) ย่อมจะประเมินผลได้ยากกว่าโครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชชนิดที่มีความเสี่ยงต่ำ (ผลประโยชน์ไม่สูง)
 - 2.3.3 ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที เช่น โครงการอาหารที่ใช้วิธีการแจกอาหารเพิ่ม ย่อมจะประเมินได้ง่ายกว่าการแนะนำพืชชนิดใหม่ที่ทำให้คุณค่าทางอาหารมากกว่า (แต่ปริมาณเท่าเดิม)
 - 2.3.4 การกระจายผลประโยชน์ (Distribution) เช่น การให้บริการคลินิกเคลื่อนที่ ซึ่งประชาชนสามารถใช้บริการได้ง่ายกว่าการให้บริการที่เป็นสากลแต่ยากที่จะเข้าใช้บริการได้

2.4 ผลกระทบของการออกแบบ ได้แก่

2.4.1 เชื่อมโยงโครงการ เช่น โครงการพัฒนาชนบทแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งมีหลายโครงการผสมผสานกันย่อมประเมินได้ยากกว่าโครงการที่มีกิจกรรมและวัตถุประสงค์เดียว

2.4.2 ความยืดหยุ่นของโครงการ เช่น โครงการก่อสร้างถนนจากฟาร์มไปสู่ตลาดที่ได้มีการเตรียมวางแผนไว้อย่างละเอียดและค่อนข้างแน่นอน ย่อมประเมินได้ง่ายกว่าโครงการยืดหยุ่น และต้องคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ ความต้องการเกี่ยวกับประเภทของถนน สถานที่ที่จะสร้าง รวมถึงวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมนั่นเอง

2.4.3 ความสามารถในการเข้าถึงในแง่ของการบริการ เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการปรับปรุงการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งมีผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจหลายฝ่ายทั้งภาครัฐบาลกลางและฝ่ายท้องถิ่น การประเมินในเรื่องนี้ย่อมจะยากกว่าโครงการที่มีฝ่ายบริการเข้ามาแทรกแซงน้อยกว่า กล่าวคือ ปริมาณการมีส่วนร่วมจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับโครงสร้างของการบริหารโครงการ

2.4.4 ความครอบคลุมในแง่บริหาร เช่น กรณีที่มีคณะทำงานอยู่ไม่เพียงพอ ทำให้การบริการและการติดต่อกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมทำได้อย่างจำกัด หรือมีการติดต่ออย่างผิวเผิน การดำเนินงานเช่นนี้ย่อมเป็นข้อขัดขวางต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

3. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ และชีวภาพ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและปัจจัยด้านประวัติความเป็นมา

นอกจากนี้ ปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนายังแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ (ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543)

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องคำนึงการดังต่อไปนี้ คือ การกำหนดนโยบายต้องคำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง การสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยระบบต่าง ๆ ของข้าราชการต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการติดตามประเมินผลและการสนับสนุนในภายหลัง

2. ปัจจัยด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา เป็นฝ่ายตัดสินใจริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมหรือเป็นผู้นำท้องถิ่น มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานอื่นและได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงานและรับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้องทำหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ ศึกษาชุมชนเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมในทุก ๆ ด้านในชุมชน มีความรู้ความเข้าใจ

ในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งเป็นผู้ที่กระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในงานพัฒนา รวมกลุ่มกับชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ปัญหา เป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสาร วิทยากรใหม่ ๆ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความจริงใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือและศรัทธาและดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4. ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ การได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาและโครงการพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ทฤษฎีการกระทำตอบโต้เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interactionism)

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2552) กล่าวถึงทฤษฎีการกระทำตอบโต้เชิงสัญลักษณ์ไว้ว่า ทฤษฎีการกระทำตอบโต้เชิงสัญลักษณ์ของมีดด์ (George Herbert Mead) ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับการกระทำและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่อธิบายพฤติกรรมทางสังคมที่บุคคลหรือกลุ่มแสดงออก โดยมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการของการให้ความหมายและเข้าใจความหมายได้ตรงกัน มีดด์มองเห็นพฤติกรรมทุกอย่างเป็นสัญลักษณ์ซึ่งมีความหมายถึงบางสิ่งบางอย่าง เช่น การยื่นมือ หมายถึง การทักทาย การขอความช่วยเหลือ การให้ความช่วยเหลือ ฯลฯ แต่ความหมายเหล่านี้ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ตายตัว บุคคลจะต้องตีความก่อนการตอบสนอง ซึ่งการจะตีความอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคล เขาเห็นว่าการกระทำตอบโต้ไม่ใช่พฤติกรรมที่บุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้าโดยตรง แต่เป็นกระบวนการที่ผ่านการตีความหรือการกำหนดความหมายให้สิ่งเร้าเสียก่อน ทฤษฎีนี้เชื่อว่าปฏิสัมพันธ์ในสังคมจะดำเนินไปได้ก็ต่อเมื่อคนมีความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ความสัมพันธ์ในสังคมเป็นสิ่งที่เกิดจากการให้ความหมายการเรียนรู้ความหมายและการตีความหมายนั้นก่อนการตอบสนอง

ทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Human Motivation)

มาสโลว์ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวกับความต้องการขั้นพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจ เรียงตามลำดับความต้องการประกอบด้วย

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ที่สำคัญคือ ความหิว ความกระหาย การนอนหลับและความต้องการทางเพศ มาสโลว์ได้พิจารณาความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น เมื่อบุคคลมีความหิวอย่างเต็มที่ความต้องการอื่น ๆ จะถูกลืมหด
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัยจะเกิดขึ้น มาสโลว์ชี้ให้เห็นว่า “บุคคลที่อยู่ในสังคมที่เจริญแล้วได้รับการตอบสนองความต้องการความปลอดภัยของเขาเป็นส่วนใหญ่ สังคมที่ดีและสงบสุขสามารถทำให้ประชาชนรู้สึกปลอดภัยอย่างเพียงพอจากสัตว์ป่า อาชญากรรม การทำร้ายร่างกาย เป็นต้น มาสโลว์ชี้ให้เห็นต่อไปว่านอกเหนือจากจุดนี้แล้ว ความต้องการ

ความปลอดภัยในสังคมที่เจริญแล้วเกี่ยวข้องกับการซื้อประกันชีวิต การมองหางานที่มั่นคงและการแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจอื่น ๆ

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and Belonging needs) ตามทฤษฎีของมาสโลว์เมื่อทั้งความต้องการทางด้านร่างกายและความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการมีส่วนร่วมและความรักจะเกิดขึ้น บุคคลต้องการเพื่อน

4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) ความต้องการเคารพนับถือตนเองและความเคารพนับถือจากบุคคลอื่น คือ ความต้องการลำดับต่อไป บุคคลต้องการบรรลุถึงความสำเร็จของพวกเขา การตอบสนองความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นตนเองและความรู้สึกว่ามีคุณค่า

5. ความต้องการความสมหวังของชีวิต (Self-Actualization Needs) เมื่อความต้องการทางด้านร่างกาย ความปลอดภัย ความรักและเกียรติยศชื่อเสียงได้รับการตอบสนองแล้ว ในไม่ช้าบุคคลจะไม่พอใจถ้าหากว่าพวกเขาไม่ได้ทำสิ่งที่พวกเขาต้องการทำ มาสโลว์สังเกตเห็นว่า “นักดนตรีต้องเล่นดนตรี จิตรกรต้องวาดรูป นักกวีต้องเขียนกลอน ถ้าหากพวกเขาต้องการมีความสุขอย่างสูงสุด” การทำสิ่งที่บุคคลต้องการทำมากที่สุดในชีวิตของเขาคือความต้องการความสมหวังของชีวิต

ทฤษฎีปรัวราชนิยมของโฮเมนส์ (Exchange Theory)

เป็นทฤษฎีทางสังคมในระดับจุลภาค เหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์และอธิบายพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางสังคมในระดับบุคคล โดยใช้ฐานคิดจาก

1. เศรษฐศาสตร์เชิงอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Economics) ที่อธิบายถึงการตัดสินใจของมนุษย์ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ นั้น จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2. มนุษยวิทยาเชิงหน้าที่ (Functional Anthropology) ได้ให้ความสำคัญทางด้านจิตวิทยา ซึ่งจะเป็นพลังในการริเริ่มและข้อผูกพันที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากกว่าความต้องการทางด้านเศรษฐศาสตร์

3. จิตวิทยาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Psychology) ซึ่งได้อธิบายการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจะมีจำนวนบ่อยครั้งมากขึ้นอยู่กับผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจากครั้งแรก ๆ ถ้าผลที่เกิดขึ้นครั้งแรก ๆ เป็นไปตามความคาดหวัง การมีส่วนร่วมจะมีจำนวนบ่อยครั้งมากขึ้น (บัญญัติ แก้วส่อง, 2531)

ทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล (Overlapping Spheres of Influence Theory)

Epstein และคณะ (1977) ได้เสนอทฤษฎีเพื่ออธิบายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้วยทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล โดยมีแนวคิดหลักดังนี้ คือ

หากมุมมองของนักการศึกษามองเด็กว่าเป็น “นักเรียน” นักศึกษานั้นก็จะมองครอบครัวแยกต่างหากจากโรงเรียน นั่นคือ ครอบครัวก็จะถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ไปตามลำพังและทิ้งหน้าที่การจัดการศึกษาของเด็กไว้ให้โรงเรียน แต่หากนักศึกษามีมุมมองว่านักเรียนเป็น “เด็ก” นักศึกษาก็จะมองทั้งครอบครัวและชุมชนเป็นเสมือนหุ้นส่วน (Partners) กับโรงเรียนในการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็ก และมีการทำงานร่วมกันริเริ่มโครงการที่ดีกว่าเดิม และโอกาสต่าง ๆ เพื่อเด็ก และความสำเร็จของความเป็นหุ้นส่วนกันนี้ก็คือ “การดูแล (Care) เด็ก” ซึ่งเป็นแนวคิดหลักพื้นฐาน เมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาถึงขนาดเป็นหุ้นส่วนกับโรงเรียนแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูจะริเริ่มบรรยากาศ “โรงเรียนเสมือนครอบครัว” (Family-like School) มากขึ้น โรงเรียนเสมือนครอบครัวจะต้อนรับทุก ๆ ครอบครัว โรงเรียนเสมือนครอบครัวจะกระตุ้นเตือนความเป็นปัจเจกบุคคลของเด็กแต่ละคน และทำให้เด็กแต่ละคนรู้สึกที่ตนเองเป็นคนพิเศษ ในทำนองเดียวกันความเป็นหุ้นส่วนนี้ผู้ปกครองก็จะริเริ่มบรรยากาศ “ครอบครัวเสมือนโรงเรียน” (School-like Family) ครอบครัวเสมือนโรงเรียนจะกระตุ้นให้เด็กแต่ละคนตระหนักว่าตนเป็นนักเรียน ครอบครัวจะเสริมแรงสำคัญของโรงเรียน การบ้านและกิจกรรมซึ่งสร้างทักษะความรู้สึกรู้สึกสำเร็จให้เด็ก ชุมชน รวมถึงกลุ่มของผู้ปกครองจะทำงานร่วมกัน ริเริ่มโอกาสเรียนรู้เสมือนโรงเรียน เหตุการณ์โครงการ ซึ่งเสริมแรงกระตุ้นเตือนให้รางวัลนักเรียนที่พัฒนาก้าวหน้าด้วยดี มีความคิดริเริ่ม เสียสละ ทำดี ชุมชนก็จะริเริ่มบรรยากาศ “ชุมชนเสมือนครอบครัว” (Family-like Community) จัดตั้ง บริการ เหตุการณ์เพื่อสนับสนุนเด็ก ครอบครัวก็จะมีจิตใจให้ชุมชน (Community-minded Families) นักเรียนจะช่วยเพื่อนบ้านของเขาและครอบครัวอื่น ๆ แนวคิดโรงเรียนชุมชนก็จะเกิดขึ้น เกิดโครงการบริการเพื่อเด็ก ผู้ปกครองและคนอื่น ๆ ตลอดเวลา ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังจากเวลาทำการปกติของโรงเรียน โรงเรียนและชุมชนก็จะพูดคุยถึงโครงการและบริการที่เป็นมิตรกับครอบครัว (Family Friend) เมื่อแนวความคิดทั้งหมดนี้รวมเข้าด้วยกันก็จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Communities) หรือชุมชนแห่งความดูแล (Care Communities) คำต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล

ทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล

ทฤษฎีขอบเขตทับซ้อนของอิทธิพล ประกอบด้วย 2 โครงสร้าง ดังนี้

1. โครงสร้างภายนอก (External Structure) แสดงถึง 3 บริบทที่มีอิทธิพลที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก ขอบเขตที่ทับซ้อนนี้ชี้ให้เห็นว่าครอบครัว โรงเรียนและชุมชน แบ่งปันความรับผิดชอบกันเพื่อเด็ก ความหลากหลายในแนวทางปฏิบัติ ปรัชญาประวัติศาสตร์ ฯลฯ ทำให้เกิดการทับซ้อนกันมากหรือน้อย การเชื่อมโยงกันของ 3 บริบทนี้มากหรือน้อย การปฏิบัติและการทับซ้อนกันนี้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

2. โครงสร้างภายใน (Internal Structure) แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ว่าจะเกิดที่ต่อเมื่อบุคคลในโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน สื่อสารหรือทำงานร่วมกัน โดยเด็กเป็นศูนย์กลางและผู้กระทำ (Actor) ปฏิสัมพันธ์นี้ความเชื่อมโยง/การมีส่วนร่วมของบ้าน โรงเรียน และชุมชนอาจจะอยู่ในระดับสถาบัน (Institutional Level) เช่น ครอบครัว กลุ่มเด็กนักเรียนการศึกษาและชุมชนหรือในระดับปัจเจก (Individual Level) เช่น ครู ผู้ปกครอง เด็ก หน้าที่ของชุมชนหรือกลุ่มเล็ก ๆ องค์ประกอบของ ทฤษฎีสองปัจจัย

ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮอรัชเบิร์ก เป็นทฤษฎีแรงจูงใจที่ศึกษาถึงสาเหตุจูงใจบุคคลให้ทำงาน จากการศึกษาของเฮอรัชเบิร์กพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน มี 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยจูงใจ (Motion Factors) เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์โดยตรงกับแรงจูงใจ ภายในที่เกิดจากการทำงาน (Job content) เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความพึงพอใจในการทำงาน (Satisfaction) การมีเจตคติที่ดีทำให้บุคคลเกิดความชื่นชอบ ยินดีในผลงานและความสามารถของตน ถ้าตอบสนองปัจจัยจูงใจของผู้ปฏิบัติงานได้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานตั้งใจทำงานจนสุดความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพของงานได้อีกด้วย ปัจจัยจูงใจ ได้แก่

1.1 ความสำเร็จของงาน (Achievement) สิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานคือ จะต้องเป็นงานที่ท้าทายความสามารถ แรงจูงใจเกี่ยวกับความสำเร็จของงานประกอบด้วย 2 สิ่ง คือ ระดับแรงจูงใจในความสำเร็จ และความสามารถที่จะทำงาน

1.2 การยกย่องหรือการยอมรับนับถือ (Recognition) การยอมรับนับถือ เป็นผลที่เนื่องมาจากความสำเร็จ ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น คาชม การได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ ฯลฯ

1.3 ลักษณะของงาน (Work Itself) ลักษณะของงานมีผลต่อความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในงาน งานที่จำเจง่ายหรือยากเกินไป ย่อมทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ส่วนงานที่ท้าทาย สนุก ตื่นเต้น ต้องใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจ ดังนั้น ความพึงพอใจในงานของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับการทำงานที่ชอบด้วย

1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility) ถ้าบุคคลได้รับมอบหมายให้ รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจตัดสินใจในงานที่เขารับผิดชอบ ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน เมื่อใดมีความรับผิดชอบเกิดขึ้น เมื่อนั้นการถูกควบคุมจกภายนอกก็จะลดลง

1.5 ความก้าวหน้า (Advancement) และโอกาสความก้าวหน้า (Possibility of Growth) หรือความก้าวหน้าส่วนตัว (Personal Growth) ความก้าวหน้า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานะหรือตำแหน่งของบุคคลในองค์การให้สูงขึ้น ความก้าวหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการมีความสามารถมีทักษะใหม่ ๆ และเต็มใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมการที่บุคคลมีโอกาสที่จะก้าวหน้าในงานที่ทำหรือโอกาสที่จะเจริญเติบโตในการทำงาน มีผลต่อความพึงพอใจในงานของบุคคล

ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวการซึ่งทำให้บุคคลเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เมื่อได้รับการตอบสนองสิ่งเหล่านี้ แต่ถ้าองค์กรไม่เปิดโอกาสให้เขาได้รับความต้องการดังกล่าว เขาก็เฉย ๆ ไม่เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

2. ปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยส่งเสริม (Hygiene factors) หรือปัจจัยบำรุงรักษา (Maintenance Factors) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับบริบทของงาน เป็นแรงจูงใจภายนอกที่เกิดจากสภาวะแวดล้อมของการทำงาน เป็นปัจจัยที่ป้องกันหรือลดความไม่พึงพอใจในงาน ปัจจัยค้ำจุนไม่ได้ทำงานมากขึ้น แต่ช่วยให้ทำงานมากขึ้น แต่ช่วยให้ทำงานได้สบายมากขึ้น ป้องกันมิให้อัตราการลาออกสูง หรือมีการหลีกเลี่ยงงาน ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่

2.1 เงินเดือน (Salary) หรือค่าตอบแทน (Pay)

2.2 ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Relationship)

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอาจอยู่ในรูปของการพบปะสนทนา ความเป็นมิตร การเรียนรู้งาน ความเต็มใจรับฟังข้อเสนอแนะ ความเชื่อถือไว้วางใจ ทั้งกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บัญชา

2.3 สถานภาพของอาชีพ (Status) หมายถึง สถานะของอาชีพในการรับรู้ของผู้อื่นและความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องาน เช่น รถประจำตำแหน่ง การมีสิทธิพิเศษต่าง ๆ

2.4 นโยบายและการบริหารงาน (Company Policy and Administration) หมายถึง การจัดการและการบริหารขององค์กร การมอบอำนาจให้แก่บุคคล เพื่อให้สามารถทำงานได้สำเร็จ ซึ่งสะท้อนให้เห็นนโยบายขององค์กรที่ชัดเจน

2.5 สภาพการทำงาน (Working Conditions) หมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม สะดวกสบายในการทำงาน เช่น แสง เสียง อากาศ เครื่องมืออุปกรณ์และปริมาณงาน

2.6 ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life) หมายถึง สถานการณ์หรือลักษณะบางประการของงานที่ส่งผลต่อชีวิตส่วนตัวและความเป็นอยู่ ทำให้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งกับงานของเขา เช่น การย้ายสถานที่ทำงานไปอยู่ไกลจากที่พักทำให้ครอบครัวต้องลำบากเพิ่มขึ้น

2.7 ความมั่นคงในงาน (Job Security) หมายถึง ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อความมั่นคงในงานและองค์กร

2.8 การปกครองบังคับบัญชา (Supervision) หมายถึง ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการบริหารงาน ความยุติธรรม ความเต็มที่แนะนำ หรือมอบหมายความรับผิดชอบให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ปัจจัยเหล่านี้ทุกองค์ควรจัดให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุดเหมาะสม ถ้าองค์กรใดมีสิ่งเหล่านี้ในสภาพที่ดีแล้ว พนักงานก็จะไม่เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน แต่มีได้หมายความว่า จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ในทางกลับกันถ้าองค์กรใดมีปัจจัยดังกล่าวข้างต้นอยู่ใน

สภาพที่ไม่ดี ก็จะทำให้พนักงานเกิดความไม่พึงพอใจหรือความซับซ้อนใจในการทำงาน และมีผลทำให้การปฏิบัติงานเลวลงไปกว่าเดิม

จากการศึกษาทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า บริบทที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้คือ ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน สามารถที่จะนำมาใช้เป็นแนวคิดเพื่อที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ตามความต้องการ ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่และประสิทธิภาพของเครือข่าย เครือข่ายการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนของคนในเครือข่ายการมีส่วนร่วม ที่ทำให้บุคคลหรือชุมชนเกิดความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับผลลัพธ์และคุณค่าของผลลัพธ์ที่คาดหวัง ภายใต้เงื่อนไขของสภาพแวดล้อม โอกาสตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านจิตใจ สามารถที่จะนำมาใช้เป็นแนวคิดเพื่อที่จะอธิบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนขนาดเล็กในการวิจัยครั้งนี้

5. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม

5.1 แนวคิดการสร้างเครือข่าย

ในทางสังคมวิทยาเครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่ม โดยที่กลุ่มจะมีขอบเขตที่ชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิก ใครไม่ใช่สมาชิก มีความเป็นรูปธรรมมองเห็นได้ มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นและมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ สาระของการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะช่วยให้มองเห็นรูปธรรมของเครือข่ายมี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสารและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน เครือข่ายไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว อาจมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน/กลุ่มองค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ในเครือข่ายไม่มีใครบังคับให้ใครทำอะไรได้ แต่ละคน/กลุ่มองค์กรต่างก็เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้พอ ๆ กัน ดังนั้น รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่ม/องค์กรมากนัก (Boissevain and Mitchell, 1973) การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมพิจารณาตามแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ดังนี้

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) สมาชิกเข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจปัญหาร่วมกันและสำนึกในการแก้ปัญหาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกัน เป็นต้น ส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) เป็นการมองเห็นภาพของ จุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิก การรับรู้ เข้าถึงทิศทางเดียวกันและเป้าหมายที่จะไป ด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลังเกิดเอกภาพ

3. การเกิดประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) เครือข่ายเกิดจากการที่สมาชิกแต่ละคนมีความต้องการของตนเอง แต่ความต้องการเหล่านั้น ไม่บรรลุผลหากสมาชิกต่างคนอย่างอยู่ ดังนั้น การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจึงตั้งอยู่บนพื้นฐาน ผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและ ไม่ใช่ตัวเงิน

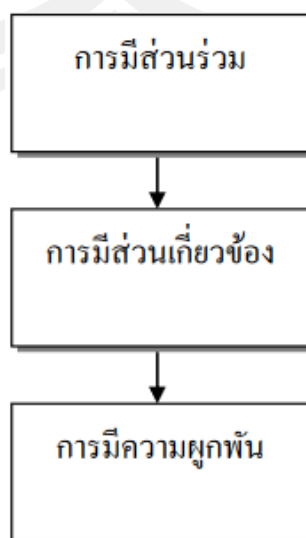
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation) นับเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะการ มีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในเครือข่าย (All Stakeholders in Network) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิด การร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะสมาชิกในเครือข่าย จึงควรเป็นไปในลักษณะมีความเท่าเทียมกัน (Equal Status) ในฐานะหุ้นส่วน (Partner) ของ เครือข่ายมีความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal Relationship) ที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ ในแนวตั้ง (Vertical Relationship)

5. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) การที่ สมาชิกของเครือข่ายต่างเสริมสร้างกันและกัน โดยจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งฝ่ายไปช่วยเสริมจุดอ่อนของ อีกฝ่ายหนึ่ง จะทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้าง เครือข่าย

6. การพึ่งอิงร่วมกัน (Interdependence) เนื่องจากธรรมชาติข้อจำกัดของ สมาชิกในเครือข่ายด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรง อยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตนเอง การจะทำให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้นั้นสมาชิกต่างจำเป็นต้องพึ่งพา อาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย เพื่อให้เสริมสร้างซึ่งกันและกัน

7. การมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำ กิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิง แลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Reciprocal Exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกปฏิสัมพันธ์กันมากเพียงใดก็ยิ่งเกิดความผูกพันภายในกันมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งช่วยให้เกิด การเชื่อมโยงในระดับพื้นที่แน่นมากยิ่งขึ้น (Highly Integrated) ประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับ การรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่ง ในการรวมพลังความคิดและสติปัญญาก็คือ การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมีส่วน

เกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) กับกิจกรรมและองค์กรในที่สุดซึ่งจะแสดงได้ดังภาพ

ภาพประกอบ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมการมีส่วนเกี่ยวข้องและการมีความผูกพัน

5.2 ความหมายของเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ เพลลล์ สตาคีร์ (Paul Starkey, 1997) การมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) การมีส่วนร่วม (Participation) การมีความผูกพัน (Commitment) ในทัศนะของ Starkey การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์อันที่เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าทำให้เกิดการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การถ่ายทอดข่าวสารทางสื่อสารมวลชน การส่งนิตยสาร จดหมายข่าวให้กับสมาชิกเหล่านี้ไม่ใช่เครือข่าย เครื่องมือของการสื่อสารมวลชนอาจนำมาใช้ในเครือข่ายได้ แต่การใช้เครื่องมือเหล่านี้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่าย ดังนั้น เครือข่ายจึงไม่ใช่การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกเท่านั้น แต่ต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน

Starkey (1997) ให้ความหมายของ “เครือข่าย” ว่า คือกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน การสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความ

สมัครใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ มากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง

5.3 องค์ประกอบการสร้างเครือข่าย

การดำเนินการของการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ควรพิจารณาองค์ประกอบที่มีส่วนสัมพันธ์และเกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้ (ครราวุธ หงส์วิเศษ, 2553)

1. วัตถุประสงค์การสร้างเครือข่ายหรือเป้าหมาย บุคลากรในเครือข่ายควรมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายร่วมกัน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติการกิจเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาได้

2. สมาชิกมีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ

3. ผู้ประสานงานและกรรมการ เป็นคณะบุคคลที่เลือกจากเครือข่าย

มีการผลัดเปลี่ยนทำหน้าที่ในการประสานงาน

4. การจัดกิจกรรมของเครือข่ายต้องเป็นที่น่าสนใจต่อสมาชิกในเครือข่าย

5. ทรัพยากรเพื่อดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพเครือข่ายสถานศึกษา

Swanberg (1996) ได้ทำการศึกษาหลักสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมสรุปได้ดังนี้

1. การไว้วางใจ (Trust) เป็นปรัชญาพื้นฐานของการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย หากได้รับการไว้วางใจกัน ช่วงเวลาในการให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการบริหารควรจะได้รับ การควบคุมจากผู้บริหาร ภาระงานทั้งหมดหรือการตัดสินใจผู้บริหารจะให้โอกาสเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้บริหารที่ให้อำนาจและให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงานจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถและข้อบกพร่องของผู้ปฏิบัติงาน

2. ความยึดมั่นผูกพัน (Commitment) บุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานต้องการความยึดมั่นผูกพัน ผู้บริหารควรที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือและฝึกอบรมแก่ผู้ปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติควรจะมี ความยึดมั่นผูกพัน ซึ่งเป็นลักษณะที่ได้จากการพัฒนา การให้โอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับผู้บริหารที่มีความยึดมั่นผูกพันกับองค์กร การยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรเกิดจากการที่ผู้ปฏิบัติรู้ถึงเป้าหมายขององค์กร และมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับผู้บริหารประสบการณ์ในการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความขยันหมั่นเพียร อุทิศสาคะ ทำให้เกิดผลผลิตในการทำงานมากขึ้น

3. การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Goals and objectives)

ความขัดแย้งเป็นความต้องการหลัก หรือเป้าหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อมีการทำงานร่วมกัน ดังนั้น การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงเป้าหมายขององค์กรย่อมจะขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพราะทุกคนมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน

4. ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน (Autonomy) เป็นภาวะที่เป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในการทำงาน ความมีอำนาจหน้าที่และความสามารถในการรายงานสำหรับงานของแต่ละบุคคล ผู้ปฏิบัติงานต้องการความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในการตัดสินใจในงานของตนเอง ซึ่งจะทำให้มีความทุ่มเทและเต็มใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความรับผิดชอบที่ตนได้รับ

5. ลักษณะด้านอื่น ๆ (Other characteristics) การบริหารแบบมีส่วนร่วมควรที่จะต้องมีปัจจัยที่ครอบคลุมหลาย ๆ ด้าน แต่ควรจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจมิใช่บังคับ บรรยากาศขององค์กรถือว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในเป้าหมายหรือความสำเร็จขององค์กร ซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเพิ่มขึ้นโดยมีผู้ให้การสนับสนุน โดยมักเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความกระตือรือร้น สภาพแวดล้อมในองค์กรถือได้ว่ามีส่วนสนับสนุนส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้ปฏิบัติงานในองค์กรพึงระลึกว่าเงื่อนไขต่าง ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นจริง ผู้บริหารควรจะต้องรับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ และให้การสนับสนุนส่งเสริม

อุทัย บุญประเสริฐ (2545) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่ามีแนวความคิดพื้นฐาน ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องธรรมชาติมนุษย์ (Assumption about human nature)
2. ความคิดเกี่ยวกับความเป็นองค์กรของโรงเรียน (Concept of School Organization)
3. ในด้านรูปแบบการตัดสินใจ (Decision Making Style)
4. แบบภาวะผู้นำ (Leadership Style)
5. กลยุทธ์การใช้อำนาจ (Use of Power)
6. ทักษะเฉพาะในการบริหาร (Management Skills)
7. การใช้ทรัพยากร (Use of Resources)

Swanaburg (1996) แบ่งองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การไว้วางใจกัน (Trust) ซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานของการมีส่วนร่วม
2. ความยึดมั่นผูกพัน (Commitment)
3. การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Goals and objectives)
4. ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน (Autonomy)

4. ขั้นตอนการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม

การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา มีแนวทางการดำเนินการโดยใช้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบการทำงานที่เกิดจากการประสานงานกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องในลักษณะของกัลยาณมิตรที่เป้าหมายการทำงานร่วมกัน โดยการร่วมกันด้านความคิด กำลังคน ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ตลอดจนทรัพยากรแต่ละสถานศึกษาร่วมกันแก้ปัญหา การบริหารงานในสถานศึกษาด้วยระบบเครือข่าย โดยร่วมกันสร้างเป้าหมาย เน้นการร่วมคิดร่วมทำงานฝ่ายต่าง ๆ เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสารประสบการณ์กัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องสถานศึกษาที่มีความประสงค์ที่จะสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม และต้องการเป็นผู้ประสานงานหลักในการขับเคลื่อนการสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมให้เกิดการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การสร้างเครือข่ายมีขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างเครือข่าย

1.1 การสร้างแผนผังเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.2 วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อย ความพร้อมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. การประเมินความพร้อมของเครือข่าย

2.1 ประเมินความพร้อมของโครงการ

2.2 ประเมินความพร้อมของบุคคล

2.3 ประเมินความพร้อมความร่วมมือของเครือข่าย

2.4 ประเมินความพร้อมในด้านข้อมูล

3. การดำเนินการปฏิบัติงานในรูปแบบเครือข่าย

3.1 มีตารางเวลาของแต่ละกิจกรรมพร้อมระบุทรัพยากรที่ต้องใช้

3.2 มีรายชื่อของสมาชิกที่สำคัญในแต่ละกิจกรรม

3.3 ระบุความสอดคล้องของกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ของเครือข่าย

4. ตรวจสอบและประเมินผลรูปแบบของเครือข่าย

4.1 ตรวจสอบว่ามีกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ พร้อมทั้งพิจารณาลักษณะของการดำเนินการเพื่อหาข้อปรับปรุง

4.2 ตรวจสอบคุณลักษณะการทำงานของเครือข่าย

4.3 ตรวจสอบรูปแบบการดำเนินการดำเนินงาน

4.4 ตรวจสอบหลังจากการทำกิจกรรม นำปัญหาและผลการจัดกิจกรรมมา

วิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการทำงานต่อไป

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์หลักการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน และผลการ
สังเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อนำมาสร้างเป็นองค์ประกอบและ
ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ดังตาราง 3

ตาราง 3 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายชุมชน	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดย ใช้การมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการ คิดตัดสินใจ ประกอบด้วย 1.1 การให้ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดม ความคิดผู้เชี่ยวชาญใน ท้องถิ่น 1.2 การรับรู้มุมมอง ร่วมกัน 1.3 การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน	1. การเตรียมความพร้อมของ สถานศึกษา ประกอบด้วย 1.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ สถานศึกษา 1.2 มีการวางแผนการดำเนินการ บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา และจัดทำปฏิทินดำเนินการ 1.3 มีการสร้างความตระหนักให้แก่ บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่ เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษา	1. การเตรียมความพร้อมของ สถานศึกษา ประกอบด้วย 1.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับ การดำเนินงานของโรงเรียน 1.2 มีการวางแผนการดำเนินการ บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา และจัดทำปฏิทินดำเนินการ
1.4 การกำหนดเป้าหมาย และวิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการ 1.5 การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ	1.4 มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ ในหลักสูตรสถานศึกษา 1.5 มีการจัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศ	1.3 มีการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่ เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษา 1.4 มีการสร้างความรู้ความเข้าใจใน หลักสูตรสถานศึกษา 1.5 มีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดม ความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น 1.6 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนการ กำหนดเป้าหมายและวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการ

ตาราง 3 (ต่อ)

หลักการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายชุมชน	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดย ใช้การมีส่วนร่วม
<p>2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย</p> <p>2.1 การกำหนดนโยบายและงบประมาณ</p>	<p>2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย</p> <p>2.1 มีการประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>2.2 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน</p> <p>2.3 มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์</p> <p>2.4 มีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น</p> <p>2.5 มีการออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด</p> <p>2.6 มีการกำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้</p> <p>2.7 มีการกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <p>2.8 มีการกำหนดการวัดและประเมินผล</p>	<p>2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย</p> <p>2.1 มีการประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>2.2 มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน</p> <p>2.3 มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์</p> <p>2.4 มีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น</p> <p>2.5 มีการออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด</p> <p>2.6 มีการกำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้</p> <p>2.7 มีการกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <p>2.8 มีการกำหนดการวัดและประเมินผล</p> <p>2.9 มีการจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

หลักการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายชุมชน	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดย ใช้การมีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1 การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการ 3.2 การปฏิบัติตามแผน 3.3 การเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรม	3. การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย 3.1 ครูมีการเตรียมการสอน 3.2 มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ของผู้เรียน 3.3 มีการใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้	3. การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย 3.1 ครูมีการเตรียมการสอน 3.2 มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ของผู้เรียน 3.3 มีการใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้
3.4 การเชื่อมโยงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ผู้ปกครอง 3.5 มีการ ประสานงานที่ดี 3.6 สนับสนุนกิจกรรม นอกหลักสูตร 3.7 มีส่วนร่วมในการ ระดมทรัพยากร 3.8 มีส่วนร่วมในการร่วม รับผลประโยชน์ ร่วม รับผิดชอบ	3.4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 3.5 มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม 3.6 มีการดำเนินการวัดประเมินการ เรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ ตรวจสอบได้ 3.7 มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน	3.4 ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการ จัดการเรียนรู้ 3.5 มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม 3.6 มีการดำเนินการวัดประเมิน การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ ตรวจสอบได้ 3.7 มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอน ทำวิจัยในชั้นเรียน 3.8 หลักสูตรสามารถสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง 3.9 ผู้ปกครอง ชุมชนมีการสนับสนุน กิจกรรมนอกหลักสูตร 3.10 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมใน การระดมทรัพยากร 3.11 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับ ประโยชน์จากการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามหลักสูตร

ตาราง 3 (ต่อ)

หลักการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายชุมชน	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดย ใช้การมีส่วนร่วม
4. การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล ประกอบด้วย 4.1 การประเมินผล โครงการกิจกรรม	4. การกำกับดูแลคุณภาพ ประกอบด้วย 4.1 มีการสร้างหรือจัดหาเครื่องมือ ในการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผล	4. การกำกับดูแลคุณภาพ ประกอบด้วย 4.1 มีการสร้างหรือจัดหาเครื่องมือใน การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล
	4.2 ผู้สอนมีการดำเนินการ ตรวจสอบและประเมินตนเองเป็น ระยะ 4.3 มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลตามปฏิทิน 4.4 มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับ มอบหมาย 4.5 มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากหน่วยงานต้น สังกัด หรือหน่วยงานภายนอก 4.6 มีการประชุมชี้แจงการ ดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการ เป็นระยะ 4.7 มีการประชุมสรุปผลการดำเนิน บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะในการ พัฒนาหลักสูตร 4.8 มีการเขียนรายงานผลการ ดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร	4.2 ผู้สอนมีการดำเนินการตรวจสอบ และประเมินตนเองเป็นระยะ 4.3 มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลตามปฏิทิน 4.4 มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้า กลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมาย 4.5 มีการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากหน่วยงานต้น สังกัด หรือหน่วยงานภายนอก 4.6 มีการประชุมชี้แจงการดำเนินการ ตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ 4.7 มีการประชุมสรุปผลการดำเนิน บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะใน การ พัฒนาหลักสูตร 4.8 มีการเขียนรายงานผลการ ดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร 4.9 มีการเผยแพร่ผลการดำเนินการ ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง รับทราบ

ตาราง 3 (ต่อ)

หลักการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายชุมชน	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดย ใช้การมีส่วนร่วม
	4.9 มีการเผยแพร่ผลการดำเนินการ ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง รับทราบ 4.10 มีการนำผลการดำเนินการ จัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตร	4.10 มีการนำผลการดำเนินการ จัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตร

จากตาราง 3 สรุปได้ว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบ 36 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 6 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 9 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ 11 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 การกำกับดูแลคุณภาพ 10 ตัวบ่งชี้

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนา สามารถแยกคำเพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นประกอบด้วย คำว่า “การพัฒนา” และ คำว่า “แนวทาง” ซึ่งมีความหมายดังนี้

1. ความหมายของแนวทาง

ได้มีหน่วยงาน และนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับแนวทาง ดังนี้

Good (1973) ได้ให้ความหมายของแนวทางไว้ว่า หมายถึง แบบอย่างของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการทำซ้ำเป็นแบบอย่างเพื่อการที่จะเลียนแบบ เป็นหลักการหรือแนวคิดและเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความหมายซึ่งสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน

สนธยา พลศรี (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แนวทาง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แนวทาง หมายถึง ทางปฏิบัติที่วางไว้เป็นแนว

เปลื้อง ณ นคร (2560) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แนวทาง หมายถึง ทางปฏิบัติ
ที่ควรทำ

สรุปได้ว่า แนวทาง หมายถึง วิธีการในเชิงปฏิบัติที่วางไว้ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง
จากสภาพที่เคยเป็นอยู่ให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ เป็นแนวให้เกิดกระบวนการที่
ต้องมีการทำงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. ความหมายของการพัฒนา

ได้มีหน่วยงาน และนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนา ดังนี้
ปกรณัม ปรียากร (2538) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง
การเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น
เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิม หรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์
เป็นที่น่าพอใจ

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา หมายถึง การทำ
ความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา
หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ งอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี

สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดละน้อย โดยผ่านลำดับ
ขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นเจริญขึ้น คลี่คลายไป
ในทางที่ดี

จากความหมายของแนวทาง และการพัฒนา สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนา หมายถึง
การสร้างแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเป็นหลักการหรือแนวคิดและเป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่
มีความหมายซึ่งสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและเหมาะสมแก่การปฏิบัติตาม

3. ความสำคัญของแนวทางการพัฒนา

กรมวิชาการ (2548) ได้ให้ความสำคัญว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร
ทุกคนในสถานศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาให้สามารถมีภาวะผู้นำและบุคลิกภาพประชาธิปไตย
มาเอื้อต่อการทำงานของครู ให้ครูมีเสรีภาพในการคิด มีโอกาสพัฒนาคุณภาพของผลงาน รวมทั้ง
การนำศักยภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน สามารถ
พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจความต้องการและระดับพัฒนาของนักเรียน
ด้วยเทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีเจตคติที่ดีต่อการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริง

4. องค์ประกอบของแนวทางการพัฒนา

ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแนวทางการพัฒนาไว้ ดังนี้

สถาพร แสงสุโพธิ์ (2557) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการพัฒนามืองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย 2) กำหนดวิสัยทัศน์ แผนยุทธศาสตร์ และตัวชี้วัด และ 3) การจัดทำแผนปฏิบัติงาน

รัตนา หลวงกลาง (2558) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการพัฒนา มืองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) การจัดองค์การ 4) โครงการ/กิจกรรม 5) การดำเนินการ 6) ตัวชี้วัดความสำเร็จ 7) การนำแนวทางไปใช้ และ 8) เงื่อนไขของความสำเร็จ

สัญญา อาจจจอหอ (2559) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการพัฒนา มืองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเตรียมการและร่วมวางแผน 2) การดำเนินงานตามแผน 3) การตรวจสอบและประเมินผล 4) การปรับปรุงและพัฒนางาน และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ธิปกรณ์ บุญทัน (2562) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการพัฒนา มืองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) แนวทาง 4) กลไก และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวทางตามองค์ประกอบของการพัฒนาแนวทาง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. หลักการ 2. จุดมุ่งหมาย 3. กลไกการดำเนินงาน 4. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ

บริบทสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ตั้งอยู่เลขที่ 354 หมู่ที่ 2 ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม บนที่ราบสูงโคราช เป็นพื้นที่กึ่งกลางภาคอีสาน เรียกว่าสะตืออีสาน อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดมหาสารคาม ห่างจากตัวจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 28 กิโลเมตร รับผิดชอบจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุมเขตบริการ 4 อำเภอ คือ

1. อำเภอโกสุมพิสัย มีทิศเหนือติดต่อกับเขียงยืน และอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอกันทรวิชัย และอำเภอเมืองมหาสารคาม ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอบรบือ อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ทิศตะวันตกต่อกับอำเภอบ้านแฮด และอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น แบ่งการปกครองออกเป็น 17 ตำบล 231 หมู่บ้าน ได้แก่

- 1.1 ตำบลหัวขวาง 21 หมู่บ้าน 1.10 ตำบลเชื่อน 11 หมู่บ้าน
- 1.2 ตำบลยางน้อย 14 หมู่บ้าน 1.11 ตำบลหนองบอน 11 หมู่บ้าน
- 1.3 ตำบลวังยาว 12 หมู่บ้าน 1.12 ตำบลโพนงาม 12 หมู่บ้าน
- 1.4 ตำบลเขวไร่ 20 หมู่บ้าน 1.13 ตำบลยางท่าแจ้ง 10 หมู่บ้าน
- 1.5 ตำบลแพง 17 หมู่บ้าน 1.14 ตำบลแห่ใต้ 19 หมู่บ้าน
- 1.6 ตำบลแก้งแก 10 หมู่บ้าน 1.15 ตำบลหนองกุงสวรรค์ 10 หมู่บ้าน
- 1.7 ตำบลหนองเหล็ก 20 หมู่บ้าน 1.16 ตำบลเลิงใต้ 12 หมู่บ้าน
- 1.8 ตำบลหนองบัว 10 หมู่บ้าน 1.17 ตำบลตอนกลาง 11 หมู่บ้าน
- 1.9 ตำบลเหล่า 11 หมู่บ้าน

2. อำเภอเชียงยืน มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอโกสุมพิสัยทางทิศเหนือ อยู่ห่างจากจังหวัด ระยะเวลาประมาณ 48 กิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 8 ตำบล 116 หมู่บ้าน ได้แก่

- 2.1 ตำบลเชียงยืน 19 หมู่บ้าน 2.5 ตำบลหนองซอน 16 หมู่บ้าน
- 2.2 ตำบลโพนทอง 12 หมู่บ้าน 2.6 ตำบลนาทอง 11 หมู่บ้าน
- 2.3 ตำบลกู่ทอง 19 หมู่บ้าน 2.7 ตำบลดอนเงิน 15 หมู่บ้าน
- 2.4 ตำบลเสือเผ่า 16 หมู่บ้าน 2.8 ตำบลเหล่าบัวบาน 8 หมู่บ้าน

3. อำเภอกุดรัง มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอโกสุมพิสัยทางทิศใต้ อยู่ห่างจากจังหวัดประมาณ 40 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 ตำบล 85 หมู่บ้าน ได้แก่

- 3.1 ตำบลกุดรัง 16 หมู่บ้าน 3.4 ตำบลหนองแวง 14 หมู่บ้าน
- 3.2 ตำบลนาโพธิ์ 21 หมู่บ้าน 3.5 ตำบลห้วยเตย 19 หมู่บ้าน
- 3.3 ตำบลเลิงแฝก 15 หมู่บ้าน

4. อำเภอชื่นชม อยู่ห่างจากจังหวัดประมาณ 64 กิโลเมตรแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 ตำบล 47 หมู่บ้าน ได้แก่

- 4.1 ตำบลชื่นชม 11 หมู่บ้าน 4.3 ตำบลเหล่าดอกไม้ 11 หมู่บ้าน
- 4.2 ตำบลกุดปลาตุก 15 หมู่บ้าน 4.4 ตำบลหนองกุง 10 หมู่บ้าน

1. ข้อมูลทั่วไป

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จัดตั้งขึ้นตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ปรับปรุงแก้ไขการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา และกำหนดเขตพื้นที่ การศึกษาเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 18 มกราคม 2551 มีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 ครั้งแรกมีโรงเรียนในเขตพื้นที่ จำนวน 158 โรงเรียน จำแนกเป็นระดับประถมศึกษา จำนวน 148 โรง ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 10 โรงเรียน ควบคุม ดูแล และส่งเสริมโรงเรียนสังกัด สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 9 โรงเรียน ต่อมาโอนไปสังกัด

เทศบาลตำบลหนองกุง จำนวน 1 โรงเรียน และโอนไปสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ที่ 26 จำนวน 10 โรงเรียน ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำนวน 147 โรงเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
11 โรงเรียน มีบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่ จำนวน 51 คน จำนวนข้าราชการครู 1,574 คน
จำนวนนักเรียน 29,478 คน จัดการศึกษา 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา
และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ดำเนินการจัดการศึกษาตาม
นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำเภอในเขตบริการ 4 อำเภอ
จำนวนโรงเรียนในสังกัด จำนวน 147 โรงเรียน ดังนี้

ตาราง 4 แสดงพื้นที่จำแนกตามอำเภอในเขตบริการ

อำเภอ	จำนวนโรงเรียน		ครู	นักเรียน
	สพป.มค.3	เอกชน		
1. โกสุมพิสัย	74	4	729	12,090
2. เชียงยืน	38	6	372	6,093
3. กุดรัง	23	-	188	2,828
4. ชื่นชม	12	1	125	1,947
รวม	147	11	1,414	22,955

หมายเหตุ: ข้อมูล 10 มิถุนายน 2565

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 (2565 ก)

2. อำนาจหน้าที่

2.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา
ให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และความต้องการของท้องถิ่น

2.2 วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงาน
ในเขตพื้นที่การศึกษา แจกจ่ายจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ รวมทั้งกำกับ
ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว

2.3 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่
การศึกษา

- 2.4 กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.5 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.6 ประสานระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.7 จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.8 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานศึกษา ประชากอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษารูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.9 ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.10 ประสาน ส่งเสริม การดำเนินการของคณะกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา
- 2.11 ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไประหว่างองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.12 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมายนโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
3. วิสัยทัศน์
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นองค์กรในการ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานพร้อมเข้าสู่ประชาคม อาเซียน
4. พันธกิจ
- 4.1 เสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
- 4.2 พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยและขั้นพื้นฐาน
- 4.3 พัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นมืออาชีพ
- 4.4 บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล
- 4.5 พัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน

5. ค่านิยมองค์กร (Share Value)

FIRST

Fairness: มีความยุติธรรม

Intelligence: นำความรอบรู้

Result: มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์

Service Mind: มีจิตบริการ

Teamwork: ทำงานเป็นทีม

6. เป้าประสงค์หลัก

6.1 ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ

6.2 ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีคุณภาพ ทัวถึง และเสมอภาค

6.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพติดตามศักยภาพ

6.4 สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ประชาคมอาเซียน

6.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ผู้รับบริการมีความพึงพอใจ

7. กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 2 ปลุกฝังคุณธรรม ความเป็นไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 3 ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุมผู้เรียนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษา หลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

8. จุดเน้น

8.1 นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญ และความสามารถทางวิชาการ เพื่อพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (Students' Competencies) ดังต่อไปนี้

8.1.1 นักเรียนปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ที่สมดุล เหมาะสมกับวัย และเรียนรู้อย่างมีความสุข

8.1.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ทุกกลุ่มสาระ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 5

8.1.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถด้านภาษา ด้านคำนวณและด้านการใช้เหตุผล

8.1.4 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขคล่อง

8.1.5 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมีอัตราการศึกษต่อสูงขึ้นและการประกอบอาชีพ

8.1.6 นักเรียนมีทักษะชีวิต ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์อย่างน้อย 2 ภาษา ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เหมาะสมตามช่วงวัย

8.2 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รักความเป็นไทย มีคุณลักษณะและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม (Students' Characteristics and Social Skills) ดังต่อไปนี้

8.2.1 นักเรียนระดับประถมศึกษา ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ดี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

8.2.2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีทักษะการแก้ปัญหา และอยู่อย่างพอเพียง

8.3 นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับการส่งเสริม และพัฒนาเต็มศักยภาพ (Students with Special Needs)

8.3.1 เด็กพิการได้รับการพัฒนาศักยภาพเป็นรายบุคคลด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

8.3.2 เด็กด้อยโอกาสได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร และอัตลักษณ์แห่งตน

8.3.3 นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ได้รับการส่งเสริมให้มีเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พื้นฐานทางวิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา กีฬา ดนตรีและศิลปะ

8.3.4 เด็กกลุ่มที่ต้องการ การคุ้มครองและช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ ได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือเยียวยาด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

8.4 ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Continuous Professional Development)

8.4.1 ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

8.4.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความรู้ ความสามารถตามมาตรฐานที่กำหนด และสามารถจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

8.4.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนในการสื่อสาร อย่างน้อย 1 ภาษา

8.4.4 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้

8.5 การพัฒนาระบบแรงจูงใจ เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีขวัญและกำลังใจ และแสดงศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ (Incentives and Rewarding System)

8.5.1 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีขวัญกำลังใจในการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานคุณวุฒิ

8.5.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีขวัญกำลังใจ ได้รับการจูงใจในการพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ

8.5.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีผลงานการสอนที่แสดงศักยภาพการสอนอย่างมืออาชีพ เป็นเชิงประจักษ์ และได้รับการเชิดชูเกียรติอย่างเหมาะสม

8.6 การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม (Professional Ethics)

8.6.1 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพ

8.6.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีจิตวิญญาณ และอุดมการณ์ ที่มุ่งพัฒนาการศึกษาของชาติ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

8.6.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีทักษะในการเข้าถึงและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

8.7 สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วม และมีความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน (Participation and Accountability)

8.7.1 สถานศึกษาที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพภายนอกและที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ได้รับการแก้ไขแทรกแซง ช่วยเหลือ นิเทศติดตาม เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม

สนับสนุนและเป็นผู้ประสานงานหลัก เพื่อให้โรงเรียนทำแผนพัฒนาเป็นรายโรงเรียนร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

8.7.2 สถานศึกษาบริหารจัดการโดยมุ่งการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน เพื่อประโยชน์สูงสุดของนักเรียน สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการและสังคม

8.7.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บริหารจัดการ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลอย่างเข้มแข็ง โดยมุ่งการมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน เพื่อประโยชน์สูงสุดของนักเรียน สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการและสังคม

8.7.4 องค์กรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ดำเนินการ และติดตาม ประเมินการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเข้มแข็ง เพื่อประโยชน์สูงสุดคือคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ เพื่อนักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

8.8 สถานศึกษาและ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามระดับมาตรฐาน (Management with Quality and Standards)

8.8.1 โรงเรียน จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามระดับมาตรฐานที่สูงขึ้นเทียบเคียงกับประเทศผู้นำด้านคุณภาพการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน

8.8.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้มีจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามระดับมาตรฐานที่สูงขึ้น เทียบเคียงกับประเทศผู้นำด้านคุณภาพการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน

9. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 (2565 ข)

9.1 หลักการและเหตุผล

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้ง ด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีการดำเนินการใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 เป็นต้นมา โดยหลักสูตรมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และทักษะตามมาตรฐานของหลักสูตร ซึ่งภาพความสำเร็จของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) คือการใช้หลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร หลักสูตรท้องถิ่น รวมถึงผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ซึ่งก็คือ ความรู้ ทักษะ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และ

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจากหลักสูตรอิงมาตรฐานเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ในปีการศึกษา 2565 ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จะต้องมีการดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

เพื่อให้การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ ลงสู่สถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ทั้งในด้านการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร การประเมินหลักสูตร การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ รวมถึงการปรับปรุงหลักสูตรในสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลผลิตที่เกิดจากหลักสูตร โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา จึงขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาและสถานศึกษาต่อไป

9.2 วัตถุประสงค์

9.2.1 เพื่อขับเคลื่อนการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะและการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน การอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน โรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

9.2.2 เพื่อพัฒนาการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน การอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน โรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

9.2.3 เพื่อประเมินการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน โรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เรียน

9.3 เป้าหมายเชิงผลผลิต (Output)

9.3.1 โรงเรียนมีการใช้หลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) หรือหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3

9.3.2 โรงเรียนมีคู่มือการฝึกอบรมการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) หรือหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษา

9.3.3 โรงเรียนมีการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

9.4 เป้าหมายเชิงผลลัพธ์ (Outcome)

9.4.1 ครูมีการจัดการเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) หรือหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษาที่กำหนด

9.4.2 ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) หรือหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษา และเกิดผู้เรียนเกิดคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนด

9.4.3 ผู้เรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน พัฒนาการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน พัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ พัฒนากิจกรรมโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

9.5 ผลที่คาดว่าจะเกิด

9.5.1 ครูมีการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรฐานสมรรถนะได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนด

9.5.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 และโรงเรียนมีการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรฐานสมรรถนะ

9.5.3 ครูมีการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ ประเมินโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีความเป็นระบบ

9.6 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ

9.6.1 เชิงปริมาณ

9.6.1.1 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 145 โรงเรียน

9.6.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 300 คน

9.6.1.3 ผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 12,000 คน

9.6.2 เชิงคุณภาพ

9.6.2.1 โรงเรียนมีการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนด

9.6.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

9.6.2.3 โรงเรียนมีการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ และประเมินโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวชี้วัด และมีมาตรฐานในระดับที่สูงขึ้น

9.7 กลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับผลประโยชน์

9.7.1 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 145 โรงเรียน

9.7.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จำนวน 300 คน

9.8 ผลการดำเนินงาน

9.8.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อดำเนินกิจกรรมตามโครงการตลอดปีงบประมาณ 2565 ซึ่งประกอบไปด้วย นายศักดิ์สิทธิ์ สีหลวงเพชร นางวัฒนิกา วิชิต นายอาทิตย์ กลั่นกลสิกรณ์ และนายจเด็จ ทัตวงษา

9.8.2 ผู้รับผิดชอบโครงการได้มีการประชุมคณะทำงาน เพื่อจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อใช้ในการอบรมพัฒนาครู ซึ่งเนื้อหาในหลักสูตรฝึกอบรมจะประกอบไปด้วย การประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียน การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนได้เป็นไฟล์เอกสารหลักสูตรฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์พร้อมใช้งาน

9.8.3 ผู้รับผิดชอบโครงการได้มีการประชุมครูวิชาการแบบออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม Google Meet ในวันที่ 28 พฤษภาคม 2565 โดยใช้ห้องประชุมโกสัมพี เป็นห้อง

ถ่ายทอดสด การประชุมเน้นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ ให้ได้ผลจริงในชั้นเรียน มีการอภิปราย สอบถามประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน การประเมิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ เขียน การใช้หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) การพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งทำให้ครูมีความ เข้าใจการนำหลักสูตรไปใช้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

9.8.4 ผู้รับผิดชอบโครงการและคณะศึกษานิเทศก์ได้มีการออกนิเทศติดตาม การใช้หลักสูตร และติดตามการจัดการเรียนรู้ของครู ในสังกัดในหลายประเด็น ซึ่งศึกษานิเทศก์ทุกคน ได้ออกนิเทศในโรงเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย หลังจากนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้รับผิดชอบโครงการได้มีการสรุปผลการนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งพบว่า ครูมีการนำ หลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครู มีการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พัฒนา การประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ เขียนของผู้เรียน พัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตร กำหนด มีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน สามารถอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนได้ สถานศึกษาและครูมีการ ขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานได้เป็นอย่างดี

สรุปว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นองค์กรในการ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้สถานศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐาน รับผิดชอบจัดการศึกษาขั้น พื้นฐานครอบคลุมเขตบริการ 4 อำเภอ คือ อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอเชียงยืน อำเภอกุดรัง อำเภอ ชื่นชม ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 147 โรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน 11 โรงเรียน มีบุคลากร ในสำนักงานเขตพื้นที่ จำนวน 51 คน จำนวนข้าราชการครู 1,574 คน จำนวนนักเรียน 29,478 คน จัดการศึกษา 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษาและ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นหน่วยงานหลักในการเสริมสร้างความพร้อมในการจัดการศึกษา ทั้งทางด้านการจัดทำ หลักสูตร รวมทั้งการนิเทศติดตามให้คำแนะนำในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1. ความเป็นมาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กรมสามัญศึกษาจัดการศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยไม่บังคับ และให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดการศึกษานอกกระบบมากขึ้น การดำเนินงานมีข้อจำกัดหลายประการทำให้เกิดความล่าช้ามาก ซึ่งนักเรียนที่ไม่เรียนต่อมีอยู่ถึงร้อยละ 49.14 หรือ 517,660 คน ถ้าหากจะให้เด็กเหล่านี้มีโอกาสเรียนต่อต้องใช้เวลาถึง 12 ปี หรืออาจมากกว่านี้ ทำให้การให้บริการการศึกษาล่าช้าลง ไม่ทันกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศและโลก (กรมวิชาการ, 2542) และนโยบายการจัดการศึกษา ของรัฐบาลซึ่งนายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2531 เกี่ยวกับ ด้านการศึกษาว่าเร่งรัดการส่งเสริมการอนุบาลชนบท การขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ควบคู่กับการขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับ และเตรียมพื้นฐานอาชีพให้กับนักเรียนทุกระดับ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานตลอดจนส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวินัยของนักเรียนและคนในชาติเป็นพิเศษ

ดังนั้น จึงมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินงานโครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับเพิ่มจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535) ในปีการศึกษา 2534 รัฐบาลนำนโยบายด้านสังคมและการศึกษา แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2534 ว่า “เร่งรัดการขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาในระบบและนอกระบบให้กว้างขวางทั่วถึง เพื่อเร่งขยายการศึกษาในระดับประถมวัยและยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นเป็นอย่างต่ำ” ด้วยนโยบายดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีนโยบายเร่งรัดขยายโอกาสทางการศึกษาให้กระจายไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึง โดยให้โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในปีการศึกษา 2534 เพิ่มอีก 1,150 โรงเรียน และมีนโยบายให้เปิดดำเนินการเพิ่มประมาณปีละ 1,000 โรงเรียน ตลอดจนแผนพัฒนา การศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ภายใต้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผ่านมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 และมีเงื่อนไขให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีห้องเรียนเพียงพอ ไม่ต้องจัดสร้างขึ้นใหม่ และไม่มีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษาในท้องที่นั้นมิบุคคลากรผู้สอนเพียงพอ ไม่เก็บค่าเล่าเรียน แต่ให้ตั้งงบประมาณอุดหนุนนักเรียนเป็นรายหัวครอบคลุมค่าเล่าเรียนและค่าแบบเรียน ให้ยืมเรียน ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างระหว่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา

สำหรับงบประมาณดังกล่าวให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับสำนักงานงบประมาณพิจารณาและให้กระทรวงศึกษาธิการรับข้อสังเกตของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายไปดำเนินการ นอกจากนี้ เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทจัดการศึกษาให้มากขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการต้องควบคุมมาตรฐานเพื่อให้งบประมาณมาใช้ในพื้นที่ยากจนมากขึ้นในปีการศึกษา 2534 ดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด รวมทั้งสิ้น 1,366 โรงเรียน ซึ่งกระจายอยู่ใน 685 อำเภอ ใน 72 จังหวัดทั่วประเทศ ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งเมื่อดำเนินการถึงปี พ.ศ. 2537 สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติได้เปิดสอนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วทั้งสิ้น 4,322 โรงเรียน จากสภาวะการณ์ดังกล่าวข้างต้น

2. นโยบายการดำเนินงาน

2.1 เร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษาและบริการโดยการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้กระจายไปสู่ประชาชนในส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในชุมชนชนบทห่างไกล

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญและคุณค่าของการศึกษาต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคมส่วนรวม

2.3 เร่งพัฒนาการจัดการกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และการนิเทศติดตามผล เพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านอาชีพให้สามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนมีคุณธรรมและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อยกระดับความรู้ขั้นพื้นฐานให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เรียนสูงจนถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.2 เพื่อปูพื้นฐานการดำเนินงานขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี

3.3 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพและมีโอกาสพัฒนาทักษะในวิชาที่ตนมีความถนัดและสนใจสำหรับการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

4. เป้าหมายการดำเนินงานปีการศึกษา 2533 ดำเนินงานในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนประถมศึกษาใน 72 จังหวัดทั่วประเทศ (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) จังหวัดละ 1-3 โรงเรียน รวม 119 โรงเรียน กระจายใน 119 ตำบล 115 อำเภอ มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 3,806 คน ปีการศึกษา 2534 เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด จึงให้จังหวัดต่าง ๆ เปิดโรงเรียนในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับให้ครบโรงเรียนทุกจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) จำนวนโรงเรียนที่เปิดเพิ่ม 97 โรงเรียน

กระจายอยู่ 97 ตำบล 96 อำเภอ มีจำนวนนักเรียนประมาณ 17,280 คน แต่ในปีเดียวกันเปิดเพิ่มเติมขึ้นอีก 1,147 โรงเรียน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 และปีการศึกษา 2535 จำนวน 1,300 โรงเรียน เป้าหมายในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดเปิดดำเนินการเพิ่มอีกประมาณปีละ 1,000 โรงเรียน เพื่อตอบสนองนโยบายเร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในปีการศึกษา 2539 มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 532 โรงเรียน นักเรียน 494,942 คน

5. หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน

5.1 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นเปิดสอนและจะไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนในสังกัดที่เปิดสอนและจะไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนในสังกัดที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

5.2 เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนต้นจากปัญหาภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทางและประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน

5.3 โรงเรียนอยู่ในสภาพที่มีความเหมาะสมและความพร้อมที่จะดำเนินการได้

5.4 มีผลสำเร็จด้านการเรียนการสอนกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพระดับประถมศึกษา และมีช่องทางสามารถสนับสนุนให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนได้

5.5 ผู้บริหารและคณะครูมีความสนใจ ตั้งใจ กระตือรือร้น เสียสละส่งเสริม และสนับสนุนที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างต่อเนื่อง

5.6 ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่นสนใจยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

6. การจัดการงบประมาณ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติจัดสรรงบประมาณดำเนินการเป็นงบประมาณหมวดค่าตอบแทน ใช้สอยและวัสดุ หมวดเงินอุดหนุนแนวทางการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

6.1 การเตรียมการเบื้องต้น มีกิจกรรมที่โรงเรียนควรดำเนินการดังนี้

6.1.1 การประชาสัมพันธ์ โรงเรียนที่จะเปิดดำเนินการตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในกลุ่มโรงเรียนและใกล้เคียง รวมทั้งประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นได้ทราบว่าโรงเรียนจะเปิดทำการสอนในชั้นมัธยมศึกษาตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการก่อนดำเนินงานเป็นระยะเวลาพอสมควร โดยเน้นวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

6.1.2 การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน เนื่องจากโรงเรียนจะต้องปฏิบัติการกิจเพิ่มขึ้น จากเดิม จึงจำเป็นต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ให้แน่นอน เพื่อใช้ในการวางแผนดำเนินงาน

6.1.3 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนควรติดต่อประสานงาน การดำเนินงานกับกลุ่มโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และติดต่อประสานงาน ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนจังหวัด สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาฯลฯ รวมทั้งองค์กร เอกชน สถานประกอบการอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น

6.1.4 การเตรียมบุคลากรในการจัดเตรียมสถานที่ โรงเรียนต้องจัดเตรียมสถานที่ เพื่อใช้เป็นห้องเรียนพิเศษ จัดให้มีสนามกีฬา พื้นที่ทำเกษตร ตลอดจนสถานศึกษาที่เพื่อใช้ประกอบ กิจกรรมต่าง ๆ

6.1.5 การเตรียมบุคลากร ในการจัดเตรียมบุคลากรในโรงเรียนควรคำนึงถึงคุณวุฒิ สาขาวิชาเอก ความถนัด ความสนใจ ประสบการณ์ ความสมัครใจ ฯลฯ ในรายวิชาที่เปิดสอน โรงเรียนควรพิจารณาอนุญาตบุคคลที่อาสาสมัครมีประสบการณ์ในการสอนวิชานั้น ๆ ในระดับประถมศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนควรแสวงหาและเตรียมบุคลากรในท้องถิ่นที่ทำหน้าที่เป็น วิทยากรภายนอก สำหรับวิชาอาชีพต่าง ๆ อีกด้วยทั้งนี้โรงเรียนจำเป็นต้องศึกษาและเตรียมงาน ด้านวิชาการควบคู่กันไปด้วย

6.2 การจัดชั้นเรียนและการเปิดรับนักเรียนของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้เปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนไม่เกิน 1 ห้องเรียน นักเรียนประมาณ ห้องละ 40 คน หากต้องการจะเปิดดำเนินการมากกว่า 1 ห้องเรียน ให้แจ้งสำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนโรงเรียนที่จะเข้าโครงการเพิ่มเติมในปีการศึกษาต่อ ๆ ไป ประมาณปีละ 1,000 โรงเรียน กำหนดให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนประมาณ 40 คนต่อห้องเรียน การจัดชั้นเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 2-3 จำนวนนักเรียนและห้องเรียนที่เปิดทำการ สอนให้เป็นไปตามที่เลื่อนชั้นขึ้นมาจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2

6.3 การจัดทำแผนการเรียนโรงเรียนควรจัดทำแผนระยะยาวตลอด 3 ปีไว้ และ อาจมีการเปลี่ยนแปลงแผนการเรียนในต้นภาคเรียน ได้ตามความเหมาะสม

6.4 จัดทำตารางสอน โรงเรียนจะต้องจัดทำตารางสอนแผนการเรียนให้สัมพันธ์กัน ระหว่างบุคลากร รายวิชา คาบเวลา และรายชั้นเรียน ทั้งนี้ ต้องจัดทำให้เสร็จเรียบร้อย ก่อนโรงเรียนเปิด

6.5 การจัดครูเข้าปฏิบัติการสอน เป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องพิจารณาจัดให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความถนัด และความชำนาญพิเศษของแต่ละบุคคล โดยยึดหลักให้ทุกคนทำงานได้คล่องตัว เกิดความภาคภูมิใจ มีขวัญกำลังใจในการทำงาน

6.6 การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นเรื่องใหม่ที่โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจะต้องพัฒนาบุคลากรให้พร้อม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติตามหลักสูตรในการสอนและการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นที่ศรัทธาแก่ผู้ปกครองและประชาชน การพัฒนาบุคลากรกระทำได้หลายวิธี เช่น

6.6.1 เข้าอบรมตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดและโรงเรียนจัดเอง

6.6.2 จัดหาเอกสารให้ครูศึกษาค้นคว้า

6.6.3 ศึกษาดูงานการเรียนการสอนจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จส่งไปศึกษา

จากสถาบันสอนวิชาชีพ สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระ หรือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา

6.6.4 ขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น และวิทยากรภายนอกมาสอนให้ครูได้ศึกษาและเป็นพี่เลี้ยงนักเรียน จนครูเกิดความชำนาญสามารถสอนนักเรียนได้

6.6.5 ครูสอบถามจากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา

6.6.6 จัดสัมมนาครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาด้วยกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้หลักการและจุดเน้น ในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเข้ารับการศึกษาระดับที่สูงขึ้น เพื่อเป็นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และเป็นยกระดับการศึกษาของปวงชนให้สูงขึ้น ซึ่งสามารถส่งผลกระทบยาวต่อการลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างคน ในเมืองกับชนบทได้

7. หลักการในการดำเนินงาน

7.1 จัดการศึกษาในลักษณะให้เปล่าและไม่บังคับ

7.2 สนองผู้เรียนที่ต้องการเรียนต่อจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

7.3 ขยายโอกาสทางการศึกษาในชนบทให้มากเป็นพิเศษ

7.4 จัดการศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

7.5 ในระยะแรก ดำเนินการในโรงเรียนที่มีความพร้อมต่อการจัดการเรียนการสอน

8. โรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 มีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 31 โรงเรียน มีผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 33 คน และมีครูผู้สอน จำนวน 596 คน ดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงจำนวนผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

ที่	ชื่อโรงเรียน	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวมทั้งสิ้น
1	บ้านแก้งชิงแสง	1	18	19
2	บ้านหนองกุงวันดีประชาสรรค์	1	16	17
3	บ้านวังโพน	1	21	22
4	ดอนกลางนุกุลวิทย์	1	15	16
5	บ้านแพงหนองเหนือ	1	20	21
6	หนองโกวิทยกิจ	1	18	19
7	บ้านดอนจำปาดอนสวรรค์	1	19	20
8	บ้านเลิงใต้	1	15	16
9	บ้านวังยาววิทยายน	1	20	21
10	หนองกุงศาลาน้ำเที่ยงวิทยากร	1	19	20
11	บ้านหนองบอนหัวหนองเหล่ายาว	1	18	19
12	บ้านกอกหนองฝือ	1	17	18
13	บ้านโนนสูงวังขอนจิก	1	18	19
14	บ้านทันคู่เหนือ	1	17	18
15	บ้านดอนกลอยหนองยาง	1	17	18
16	บ้านแห่งบริหารวิทย์	1	17	18
17	บ้านขามเปี้ย	1	15	16
18	บ้านเชียงยี่น	3	70	73
19	บ้านแฝกโนนสำราญ	1	14	15
20	บ้านทัพม้าดอนหันแวงวิทยา	1	17	18

ตาราง 5 (ต่อ)

ที่	ชื่อโรงเรียน	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวมทั้งสิ้น
21	บ้านหนองซอน	1	19	20
22	บ้านโพน	1	18	19
23	บ้านจวนโนนสูง	1	16	17
24	บ้านห้วยแคนโนนสูง	1	20	21
25	บ้านหนองแวงสหคามวิทย์	1	15	16
26	บ้านสำโรงทวนาโนนจันทร์หอม	1	18	19
27	บ้านหนองแสง	1	17	18
28	ชุมชนบ้านกุดปลาตุก	1	19	20
29	บ้านหนองนาไร่เดียว	1	19	20
30	บ้านหนองกุง	1	17	18
31	กระบกวิทยาคาร	1	17	18
รวม		33	596	629

หมายเหตุ: ข้อมูล 10 มิถุนายน 2565

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 (2565 ก)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

คงคา วงศ์อามาตย์ (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่า มี 11 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านจัดการเรียนการสอน และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา 6) ด้านการนิเทศการศึกษา 7) ด้านการแนะแนวการศึกษา 8) ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 9) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 10) ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ และ

11) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษา และผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการงาน วิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 9 ด้าน ส่วนด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น และ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก 3) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมี ส่วนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ได้แก่ การส่งเสริมให้ ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารหลักสูตร การศึกษาดูงานสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการ พัฒนากระบวนการเรียนรู้ การดำเนินการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ผู้บริหารและ คณะครูต้องมีการทำวิจัยอย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง และมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาสื่อ นวัตกรรมทาง การศึกษาอยู่เสมอ จัดให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกอย่างเพียงพอ มีการนิเทศ ภายใน โดยผู้บริหารและคณะครูอย่างสม่ำเสมอโดยใช้กระบวนการ PDCA ในการพัฒนาแนวทาง การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ และมีแผนงานการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่เน้นการให้ความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชนและผู้ปกครอง

ปาริชาติ สุนทร (2560) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 พบว่า 1) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ทั้ง 7 ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการวัดและประเมินผล การศึกษา และรองลงมาคือ ด้านการนิเทศภายใน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จำแนกตามขนาดของ สถานศึกษา ที่ตั้ง และผลการทดสอบระดับชาติ พบว่า มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน 3) ผลการวิเคราะห์ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขจากแบบสอบถามปลายเปิด พบว่า ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารไม่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร ขาดความร่วมมือ กันของครูในแต่ละรายวิชาในการบูรณาการแนวทางการแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน จัดให้ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและสร้างความเข้าใจกับตัวหลักสูตร ให้ไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อจะบรรลุเป้าหมายการบูรณาการ ผู้บริหารควรสนับสนุนการจัดการเรียน การสอนและรับฟังความคิดเห็นจากครู

เปรมปวีร์ รักความซื่อ (2560) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี กลุ่ม 1 พบว่า

- 1) ผลการวิจัยความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้นำชุมชนมีต่อการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี กลุ่ม 1 ภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา
- 2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้นำชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานวิชาการของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ภาพรวม ทาค่า (t-test) ปรากฏว่า ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้นำชุมชนที่เป็นชาย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้นำชุมชนที่เป็นหญิง
- 3) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้นำชุมชนที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานวิชาการของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี กลุ่ม 1 โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 รายด้าน มีด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้นำชุมชนมีความคิดเห็น แตกต่างกัน จึงทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ Scheffe ปรากฏว่า ไม่แตกต่างกัน
- 4) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีดังนี้ 4.1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเอื้อเพื่ออาหารกลางวันแก่นักเรียน ร่วมมือพัฒนางานวิชาการ จัดหางบประมาณซื้อสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนร่วมกับสถานศึกษา 4.2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ชุมชนร่วมส่งเสริมคุณธรรมทุกด้านให้กับนักเรียน และร่วมการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 4.3) ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนกับโรงเรียน 4.4) ด้านการนิเทศการศึกษา มีกิจกรรมสร้างภาวะความเป็นผู้นำตามระบอบการปกครองตามประชาธิปไตย มีความเสียสละ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยยึดประโยชน์ส่วนรวม และการวางตนเองเป็นกลาง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

เกียรติชัย สังข์จันทร์ (2561) ได้ทำการศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กที่เหมาะสม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการวิเคราะห์ข้อมูล 2) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการวางแผนพัฒนา 3) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการนำไปสู่การปฏิบัติ 4) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการประเมินผลและควบคุม ผลการประเมินคุณภาพ

กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า โครงสร้างขององค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อย ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง มีประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการตรวจสอบความสอดคล้องสภาพจริงของกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และเครือข่ายชุมชน ต่อการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการวิเคราะห์ข้อมูล การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการวางแผน การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการนำไปปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการประเมินผลและควบคุม มีความคิดเห็น เห็นชอบร้อยละ 90 ขึ้นไปและเป็นความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันทุกด้าน

จิริฐิติกาล บุญอินทร์ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า 1) สภาพ ปัญหา และความต้องการการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ในด้านสภาพโดยรวมมีสภาพการปฏิบัติระดับน้อย ด้านปัญหาโดยภาพรวมมีปัญหาระดับมาก และความต้องการโดยภาพรวมมีความต้องการระดับมาก 2) ผลการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า องค์ประกอบที่ต้องการพัฒนามี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำทางวิชาการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. การขับเคลื่อนภารกิจ และขอบข่ายงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3. การพัฒนาบุคลากรวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4. กระบวนการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ พบว่าอยู่ในระดับมาก 4. คู่มือและข้อเสนอแนะของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า คู่มือประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) วิธีดำเนินการตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 3) เครื่องมือที่ใช้ในการบริหารงานวิชาการ และ 4) การนำคู่มือไปใช้ และผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของคู่มือทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อเสนอแนะประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของข้อเสนอแนะทุกด้านอยู่ในระดับมาก

กรณีศึกษา จันสวายทอง (2561) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัญหาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ที่มีปัญหามากที่สุด ในแต่ละด้าน มีดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ โรงเรียนไม่มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับให้บริการแก่ชุมชนและบุคคลภายนอก ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ ไม่มีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาการนิเทศภายในของแต่ ละปีการศึกษา 3) แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 3.1) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ 1) ประชุมผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู เพื่อวางแผนกำหนดภาระของฝ่ายงานที่เกี่ยวกับหลักสูตรปฐมวัย 2) จัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองปฐมวัย ในการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย และ 3) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสำรวจและสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของปฐมวัย 3.2) แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ผู้บริหารและครูปฐมวัยนำเสนอแนวทาง กรอบการพัฒนาเด็กปฐมวัย 2) เชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัยมาให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น และ 3) นำคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองไปศึกษาดูงานในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยประสบความสำเร็จ 3.3) แนวทางการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ 1) ปลุกจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา 2) ระดมทรัพยากรในการจัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 3) แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายปฐมวัยเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 3.4) แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ประชุมผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อร่วมกันวางแผนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2) ระดมทรัพยากร โดยผ่านคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองปฐมวัย และศิษย์เก่าของโรงเรียน และ 3) สำรวจแหล่งเรียนรู้ที่มี

อยู่ในโรงเรียนและชุมชน และจัดทำเป็นทะเบียนแหล่งเรียนรู้ 3.5 แนวทางด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ 2) ประชุมผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาในการนิเทศชั้นเรียนเพื่อจัดทำแผนการนิเทศ แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม และจัดทำกำหนดการนิเทศ ประเมินผลการนิเทศ วิเคราะห์และปรับปรุงกระบวนการนิเทศติดตาม

จิวรรณ รินทรา (2561) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรสถานศึกษาในอำเภอสามง่าม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรสถานศึกษาในอำเภอสามง่าม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ มาร่วมกันประเมินผล การจัดทำหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับสภาพหลักสูตรท้องถิ่น และความต้องการของชุมชน โดยทำประชาคมท้องถิ่น เพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ผู้บริหารและครูร่วมกันวิเคราะห์ ประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 2) ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามนิเทศและประเมินผลการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศการเรียนการสอนเพื่อช่วยเหลือครูและบุคลากร จัดให้มีการประชุมปรึกษาระดมทรัพยากรและสร้างเครือข่ายในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนส่งเสริมครูให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน 3) ด้านการวัดผลประเมินผล และการโอนผลการเรียน มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลและการโอนผลการเรียนให้มีความสอดคล้องกับต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล และการโอนผลการเรียนแก่ และร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการวัดผลประเมินผลและการโอนผลการเรียน เพื่อให้ครูสามารถดำเนินงานตามนโยบายได้อย่างถูกต้อง 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ สร้างความตระหนักให้ครูเห็นประโยชน์ของการทำวิจัยเพื่อพัฒนางานวิชาการในชั้นเรียน โดยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนางานวิชาการ ทำวิจัยในชั้นเรียนและทำเอกสารในชั้นเรียนให้มีความครบถ้วน โดยกำกับติดตามและประเมินประสิทธิภาพของการหาและจัดทำคู่มือการวิจัยเพื่อการเรียนการสอน 5) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ เพราะทำให้ครูผู้สอนสามารถสอนได้เร็ว ถูกต้องแม่นยำ ใช้เวลาสั้นลง มีความเข้าใจประเภทคุณสมบัติและวิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนแต่ละชนิด

สามารถผลิต พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของ การเรียนการสอน สามารถเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และมีความเหมาะสมต่อ วัยของผู้เรียนรู้ 6) ด้านการนิเทศภายใน มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมกันแต่งตั้งคณะกรรมการในการปฏิบัติงานติดตามและให้คำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ โดยกำหนดปฏิทินการนิเทศให้ชัดเจน และจัดทำแบบการนิเทศภายใน ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการนิเทศ โดยมีการจัดประชุมบุคลากรผู้รับผิดชอบ ดำเนินการสรุปผลการแนะนำ กำกับ ติดตามการนิเทศ ภายในสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 7) ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ แต่งตั้งคณะกรรมการภายในโรงเรียนเพื่อประเมินตนเอง เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยจัดประชุมเพื่อกำหนดมาตรฐานโรงเรียน และ ตัวชี้วัดลงสู่โครงการให้ตรงและสอดคล้องกับกิจกรรมที่ปฏิบัติในแต่ละโครงการ อีกทั้งยังร่วมกัน กำหนดแนวทางติดตามและตรวจสอบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา กำหนดตัวชี้วัด ความสำเร็จ วิธีการประเมิน และเครื่องมือประเมินได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

สุภารัตน์ จันทร์ศรี (2561) ได้ทำการศึกษาศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนา การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัญหาการและแนวทางมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับการปัญหา การมีส่วนร่วมสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร และด้านการมีส่วนร่วมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมพัฒนา สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อยู่ในระดับน้อย ศึกษาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในการ บริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนมัธยมจังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน จากการเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ คือ ผู้บริหารและครูต้องตระหนักถึงความสำคัญและกระจายอำนาจสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและ ผู้บริหารและควรให้ครูอบรมพัฒนาตนเองหรือจัดกิจกรรมด้านวิชาการต่าง ๆ และใช้ระบบ PDCA เป็นฐานในการมีส่วนร่วม รวมถึงให้รางวัลครูที่มีผลงานดีเด่นเพื่อกระตุ้นให้ครูมีส่วนร่วมกันทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพ

ศศิธร เจริญพันธุ์วงศ์ (2562) ได้ทำการศึกษาศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า 1) การมี ส่วนร่วมในการบริหารงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษา เขต 32 ตามความคิดเห็นของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบริหารงานงบประมาณ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารงานบุคคล 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน คือ ครูที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน คือ ครูที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี และตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 4) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 5) เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัยยุทธ บุญเต็ม (2564) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอพิบูลมังสาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอพิบูลมังสาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าดัชนี PNI เท่ากับ 0.76 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และผลกระทบ 2. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและดำเนินการ 3. การมีส่วนร่วมในการวางแผน 4. การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ 5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 2) แนวการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอพิบูลมังสาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบกลไกดำเนินการ 4) วิธีดำเนินการ มี 5 ลักษณะ 4.1) การมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ 4.2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 4.3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและดำเนินการ 4.4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 4.5) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และผลกระทบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ธวัชชัย อาจมาก (2564) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชายขอบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า

1) รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชายขอบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 คือ งานหลักของการบริหารงานวิชาการ มี 4 งาน 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การส่งเสริมการพัฒนาครูผู้สอน และ 4) การวัดผลประเมินผล องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดระบบการปฏิบัติงาน การนำไปปฏิบัติ และการควบคุมการปฏิบัติงาน และองค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่อยู่ในพื้นที่ 2) ผลการประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

Mulwa, Kimonsop และ Kasivu (2015) ได้ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนมัธยมศึกษา: มุมมองของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเคนยา พบว่า ผู้มีอำนาจตัดสินใจที่สำคัญในหลักสูตรและการออกแบบคือ ครู อาจารย์ใหญ่ และนักเรียน ในการจัดการและสวัสดิการของนักเรียน เป็นผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการบริหาร ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นผู้บริหารระดับสูง นักเรียนกล่าวว่า ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและในความเห็นของชุมชนการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญมาก แม้ว่าจะมีการเน้นที่การใช้ธรรมาภิบาลของนักเรียนผ่านสภานักเรียน แต่นักเรียนเชื่อว่า เนื่องจากครูขาดวงกระบวนการเลือกตั้งผู้นำของพวกเขา โครงสร้างการกำกับดูแลจึงเป็นระบบฟรีเฟ็ด

Bandur (2018) ได้ศึกษาการตอบสนองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในอินโดนีเซีย พบว่า การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานขับเคลื่อนการเกิดขึ้นของอำนาจการตัดสินใจของครูใหญ่ การปรากฏตัวของการตัดสินใจในโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมสูงของสภาโรงเรียน เพื่อสภาพแวดล้อมการสอนและการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ในทางกลับกันการนำนโยบายการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพนั้นสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมการสอนและการเรียนรู้ที่ดีต่อสุขภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพน้อยกว่านั้น เกิดจากการขาดความเข้าใจที่ถูกต้องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลง ผลกระทบในทางปฏิบัติ: จำเป็นต้องมีบทบัญญัติที่เพียงพอของการฝึกอบรมในส่วนของสมาชิกสภาโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียนสำหรับผลลัพธ์ที่สำคัญของนโยบายและโปรแกรมการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนและความสำเร็จของนักเรียนที่เพิ่มขึ้น การฝึกอบรมมุ่งเน้นไปที่การเป็นผู้นำโรงเรียน การวางแผนการพัฒนาโรงเรียน และการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้นำโรงเรียนภายใต้การปฏิรูปการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ความคิดริเริ่ม/คุณค่า: การศึกษานี้สร้างขึ้นจากการพัฒนา

ระดับโลกและชาวอินโดนีเซียของการศึกษาแบบกระจายอำนาจผ่านแบบจำลองการบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การศึกษานี้มีความสำคัญอย่างมากในการกล่าวถึงการอภิปรายในปัจจุบัน ในวรรณกรรมที่มีอยู่ว่า การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานส่งผลให้เกิดการปรับปรุงโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สูงขึ้นหรือไม่ ในทางปฏิบัติ การศึกษานี้ให้ข้อมูลเชิงลึกที่เพียงพอแก่ผู้นำด้านการศึกษา ผู้กำหนดนโยบาย และหน่วยงานผู้บริจากระหว่างประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเหตุใดการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจึงมีประสิทธิภาพในการตั้งค่าของโรงเรียนโดยเฉพาะ รวมถึงสาเหตุที่นโยบายและโปรแกรมของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไม่ได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพในโรงเรียนอื่น ๆ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีความสำเร็จลดลง

Grace, Oladejo และ Oladejo (2020) ได้ศึกษาการจัดการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาวิชาชีพ และผลงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในรัฐโอกุน ประเทศไนจีเรีย พบว่า ผลการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับทั้งการพัฒนาวิชาชีพและการจัดการแบบมีส่วนร่วม ตามลำดับ การศึกษาสรุปว่า ผลงานของครูสามารถปรับปรุงได้โดยใช้กลยุทธ์การแทรกแซง การจัดการทั้งสองนี้ ดังนั้น จึงแนะนำว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพครูที่มีอยู่และส่งเสริมการจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างครู

Sakamoto (2021) ได้ศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการโรงเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในแปดประเทศและเศรษฐกิจ พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการโรงเรียนได้รับการส่งเสริมให้เป็นกลยุทธ์ในการจัดให้มีโรงเรียนที่รับผิดชอบต่อคุณภาพและผลลัพธ์การศึกษา อย่างไรก็ตาม หลักฐานได้พิสูจน์แล้วว่าไม่สามารถสรุปผลได้และมีข้อจำกัดในการอธิบายกลไกที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้ข้อมูลนักเรียนในโรงเรียนของรัฐที่ได้มาจากโครงการประเมินนักเรียนต่างชาติ พ.ศ. 2558 ศึกษาว่า 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของนักเรียนในการจัดการโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการสนับสนุนการเรียนรู้ที่บ้าน และ 2) การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ปกครอง ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจของโรงเรียนและส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่โรงเรียน มีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโครเอเชีย จอร์เจีย โปตุเกส สาธารณรัฐโดมินิกัน เม็กซิโก เกาหลี ฮองกง และมาเก๊า ฉันไม่พบหลักฐานว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการโรงเรียนมีส่วนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ความสัมพันธ์เชิงลบได้มาจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองระดับบุคคลหรือระดับโรงเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเทศ สมาคมไม่ได้รับการดูแลจากสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง แต่โดยการเปิดกว้างของโรงเรียนต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในบางประเทศ ซึ่งบ่งชี้ว่าสิ่งที่สำคัญอาจไม่ใช่การมีส่วนร่วมโดยลำพัง แต่เป็นระดับของการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยเน้นย้ำถึงความสำคัญของกลไกการทำความเข้าใจและเงื่อนไขที่

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในบริบท เพื่อออกแบบการกำกับดูแลโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ

จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาที่พบในปัจจุบันยังมีน้อย ในขณะที่ความต้องการของสถานศึกษายังมีความต้องการให้ชุมชนและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานของโรงเรียนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นหัวใจสำคัญของการกำหนดทิศทางการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งจะต้องมีความโดดเด่นและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง ในการสนับสนุน ผลักดันแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ

บทที่ 3

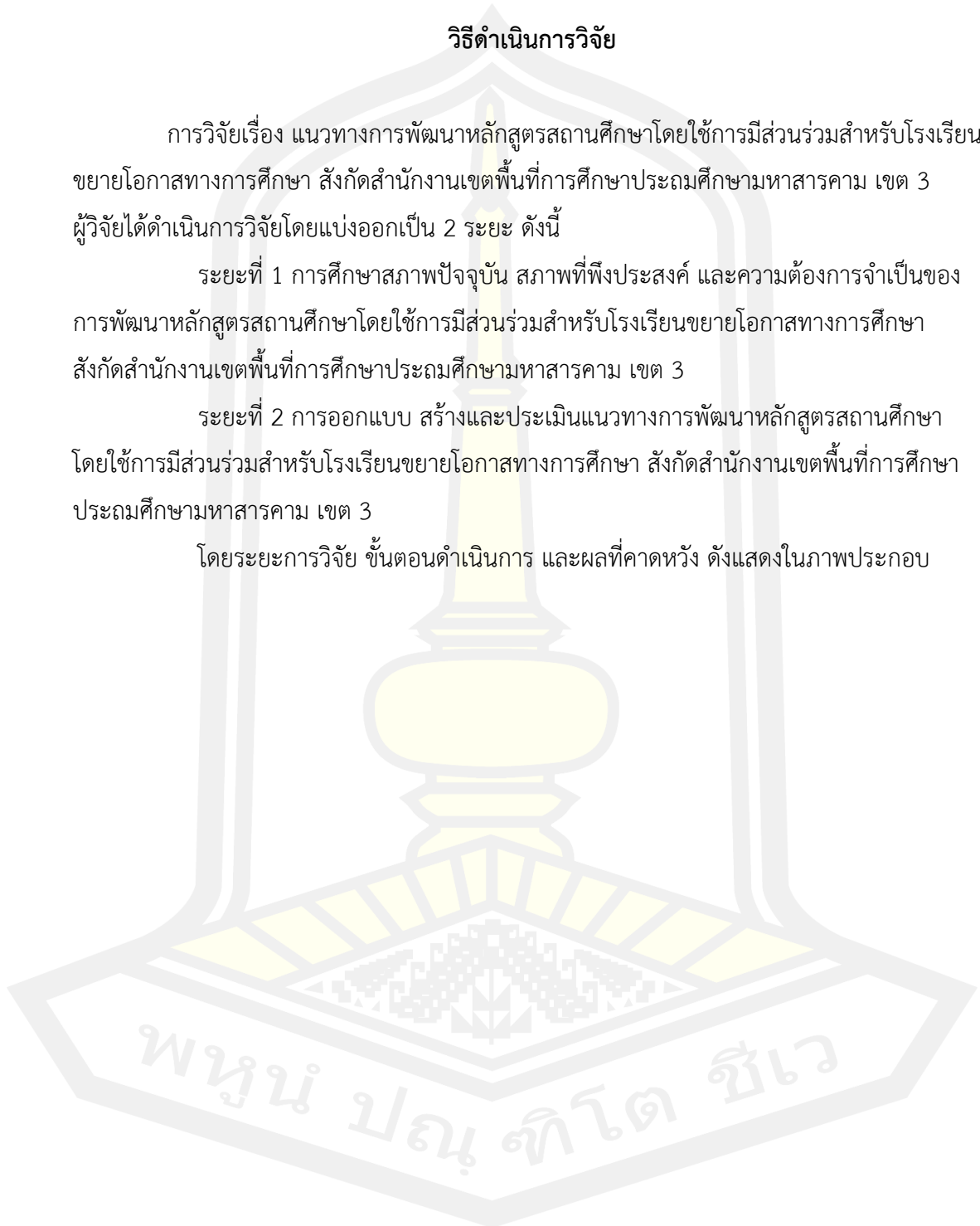
วิธีดำเนินการวิจัย

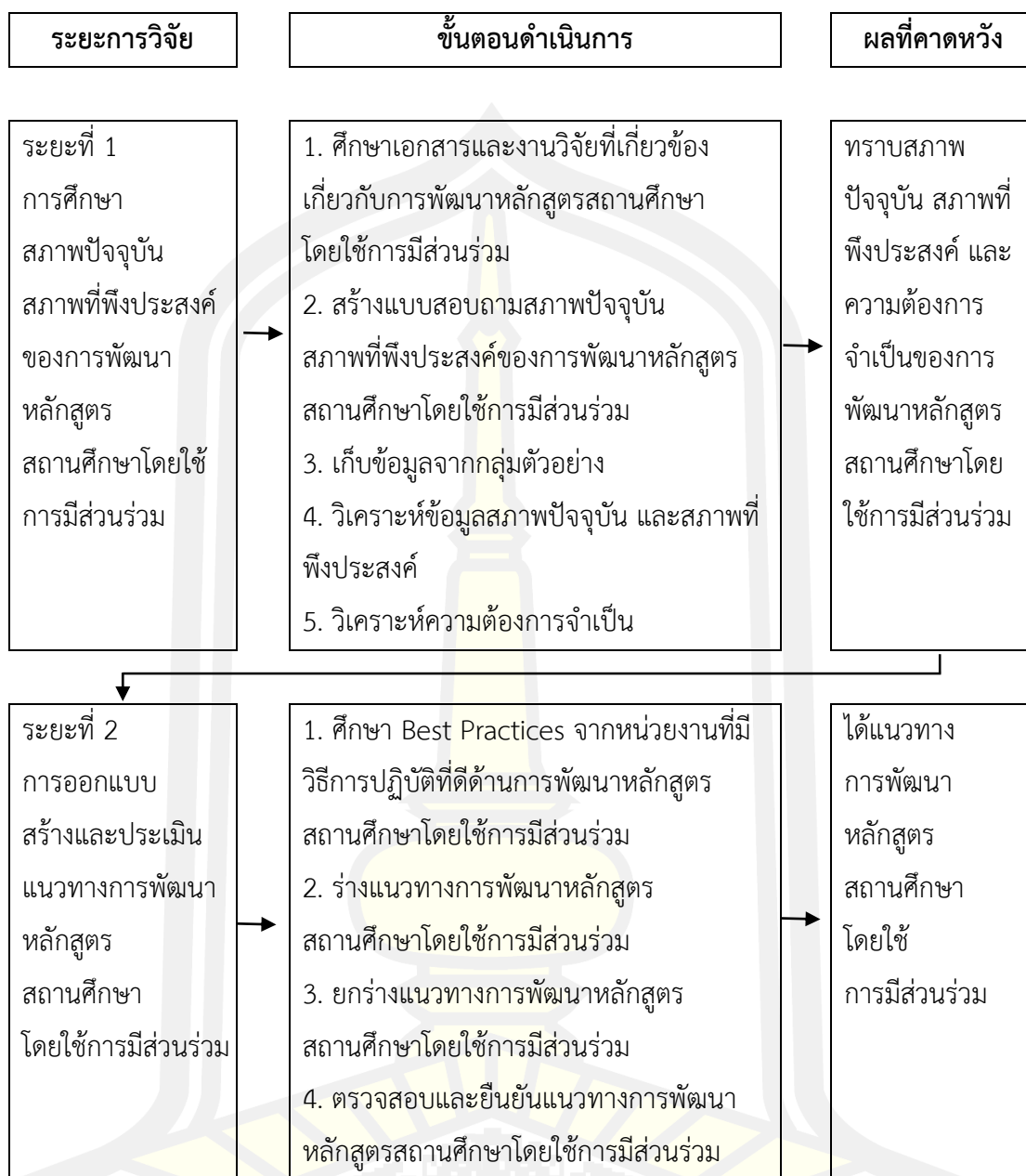
การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ระยะที่ 2 การออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

โดยระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง ดังแสดงในภาพประกอบ

ภาพประกอบ 4 แสดงระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ และผลที่คาดหวัง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

1. ขั้นตอนดำเนินการ

1.1 สร้างแบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยแบบสอบถาม

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

1.4 นำข้อมูลจากการศึกษามาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment)
โดยนำข้อมูลผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ในระยะที่ 1 มาหาค่าดัชนี
ความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 629 คน
แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 33 คน และครูผู้สอน 596 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2565 ก)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 242 คน
โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970)
แล้วจึงดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จนได้กลุ่มตัวอย่างตามที่
กำหนด ปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มประชากร	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ผู้บริหารสถานศึกษา	33	13
ครูผู้สอน	596	229
รวม	629	242

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ลักษณะของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Type) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

3.2.2 ร่างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนให้ครอบคลุมเนื้อหาตามองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม

3.2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

3.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขผ่านความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์แล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 5 คน (ภาคผนวก ก) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 1) จบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป ทางด้านการบริหารการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา
- 2) ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือครูผู้สอนที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป
- 3) มีประสบการณ์ทางด้านการบริหารงานหลักสูตรในสถานศึกษาอย่างน้อย 5 ปี หรือปฏิบัติงานทางด้านวิชาการไม่น้อยกว่า 5 ปี

3.2.5 นำแบบสอบถามที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณา นำมาหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) ดังนี้

ให้คะแนน	+1	ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้
ให้คะแนน	0	ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้
ให้คะแนน	-1	ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้

โดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อความ (หาความเที่ยงตรง : Validity) และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC : Index of Item Objective Congruence) พบว่า แบบสอบถามมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 – 1.00

3.2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วมาคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหาโดยหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) โดยวิธี (Item – Total Correlation) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป พบว่า แบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.58-0.74

3.2.7 นำแบบสอบถามจากการทดลองใช้มาคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดำเนินการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

3.2.8 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อกับผู้ประสานงานกับสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยขอมีหนังสือราชการจาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงแต่ละสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เสนอผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ และรับข้อมูลจนครบตามจำนวนที่ต้องการ จำนวน 242 ฉบับ ตั้งแต่วันที่ 5-16 ธันวาคม 2565 ดังนี้

4.3.1 วันที่ 5 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 12 ฉบับ

4.3.2 วันที่ 6 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 19 ฉบับ

4.3.3 วันที่ 7 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 23 ฉบับ

4.3.4 วันที่ 8 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 28 ฉบับ

4.3.5 วันที่ 9 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 26 ฉบับ

4.3.6 วันที่ 10 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 23 ฉบับ

4.3.7 วันที่ 11 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 15 ฉบับ

4.3.8 วันที่ 12 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 22 ฉบับ

4.3.9 วันที่ 13 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 24 ฉบับ

4.3.10 วันที่ 14 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 26 ฉบับ

4.3.11 วันที่ 15 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 15 ฉบับ

4.3.12 วันที่ 16 ธันวาคม 2565 ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 9 ฉบับ

รวมระยะเวลาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 12 วัน

ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 242 ฉบับ แล้วนำไปใช้ดำเนินการในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การจัดทำข้อมูล

5.1.1 ตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา

5.1.2 ตรวจสอบให้คะแนนแบบสอบถาม ตามเกณฑ์การให้คะแนนต่อไปนี้

5 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.2.1 บันทึกคะแนนเข้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม โดยแปลความค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2556) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ความหมาย

4.51 – 5.00 สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5.2.2 หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โดยเป็นการคำนวณจากค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

6.1.1 ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร (สมนึก ภัททิยธนี, 2553)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาหรือระหว่างข้อทดสอบกับจุดประสงค์

ΣR แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

6.1.2 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้ Item Total Correlation ของเพียร์สัน มีสูตร (สมนึก ภัททิยธนี, 2553)

$$r_{xy} = \frac{N \Sigma XY - \Sigma X \Sigma Y}{\sqrt{[N \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2][N \Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2]}}$$

เมื่อ r_{xy} แทน ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนชุด X กับ Y

ΣX แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด X

ΣY แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด Y

ΣX^2 แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด X แต่ละตัวยกกำลังสอง

ΣY^2 แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนชุด Y แต่ละตัวยกกำลังสอง

ΣXY แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนน X กับ Y คูณกันแต่ละคู่

N แทน จำนวนคนทั้งหมด

6.1.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach) หรือคำนวณจากสูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2553)

$$a = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\Sigma S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ a แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n แทน จำนวนข้อของแบบสอบถามทั้งหมด

S_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรายข้อ

S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

6.2 สถิติพื้นฐาน ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

6.2.1 ร้อยละ (Percentage, %) คำนวณจากสูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

6.2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนในกลุ่ม

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

6.2.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) คำนวณจากสูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}}{(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนในกลุ่ม

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

6.3 เทคนิควิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร Priority Needs Index (PNI_{modified}) ดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

$$\text{PNI}_{\text{modified}} = \frac{I-D}{D}$$

เมื่อ	PNI _{modified}	แทน	ความต้องการจำเป็น
	I	แทน	สภาพที่พึงประสงค์
	D	แทน	สภาพปัจจุบัน

ระยะที่ 2 การออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

การออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

1. ขั้นตอนดำเนินการ

1.1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมจากสถานศึกษาที่เป็นที่ยอมรับและมีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน โดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหารและครู

1.2 ส่งเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสถานศึกษาที่เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนละ 2 คน จำนวน 3 โรงเรียน รวมจำนวน 6 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 3 โรงเรียน ดังนี้

2.1 เกณฑ์การคัดเลือก โรงเรียนในการศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดี

2.1.1 เป็นโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูง หรือ

2.1.2 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานทางวิชาการระดับประเทศ หรือ

2.1.3 ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) หรือ สมศ. ประกอบด้วย

2.2 รายชื่อโรงเรียนที่ผ่านการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย

2.2.1 โรงเรียนบ้านทันคูเหนือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.2.2 โรงเรียนบ้านเชียงยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.2.3 โรงเรียนเทศบาลบ้านสองนางโย สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้คำถามที่ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีการมีส่วนร่วม ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์

3.2 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังต่อไปนี้

3.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีการมีส่วนร่วม

3.2.2 สร้างเป็นข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์

3.2.3 นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ สำนวนภาษาและปรับปรุงตามคำแนะนำ

3.2.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์

3.2.5 ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญนำไปจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิและเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์และจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึกและอัดเสียงการสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผู้วิจัยทำหน้าที่ขอความร่วมมือจากคณะศึกษา มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม

4.2 ส่งหนังสือขอความร่วมมือ คำาโครงการวิทยานิพนธ์และแบบสัมภาษณ์

แบบมีโครงสร้างถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้การสัมภาษณ์

4.3 ประสานผู้ทรงคุณวุฒิทางโทรศัพท์เพื่อขอนัดหมายวันและเวลาสัมภาษณ์

4.4 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่นัดหมาย

5. การจัดการทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงจัดระเบียบข้อมูลจัดกลุ่มเนื้อหาตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย

5.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม

1. ขั้นตอนดำเนินการ

1.1 นำผลที่ได้จากระยะที่ 1 มาออกแบบ และจัดทำร่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม

1.2 ยกร่างการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 ด้วยการสัมภาษณ์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงร่างการพัฒนาแนวทาง

1.3 การประเมินการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันความเหมาะสมความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) (ภาคผนวก ก)

1.4 จัดพิมพ์การพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม เพื่อเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ แบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาขึ้นโดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องขององค์ประกอบแนวทางแล้วกำหนดประเด็นสำคัญที่จะประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแล้วนำมาสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมประเด็น

2.2 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของแนวทาง

2.2.2 กำหนดประเด็นสำคัญที่จะประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาเขียนคำถามให้ครอบคลุมประเด็นทุกประเด็น

2.2.3 นำไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนภาษาและปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.2.4 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและความชัดเจนของข้อคำถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน ประเมินความเหมาะสม โดยผู้วิจัยดำเนินการและประสานกับผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง

4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มาตรวจสอบความถูกต้องความสมบูรณ์ในการตอบแบบประเมิน จากนั้นนำข้อมูลมาประมวลผลทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก

เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตั้งแต่ระดับมากที่สุดขึ้นไปคือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

- ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติพื้นฐานหาค่าสถิติพื้นฐานดังนี้

5.1 ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ของคะแนน

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

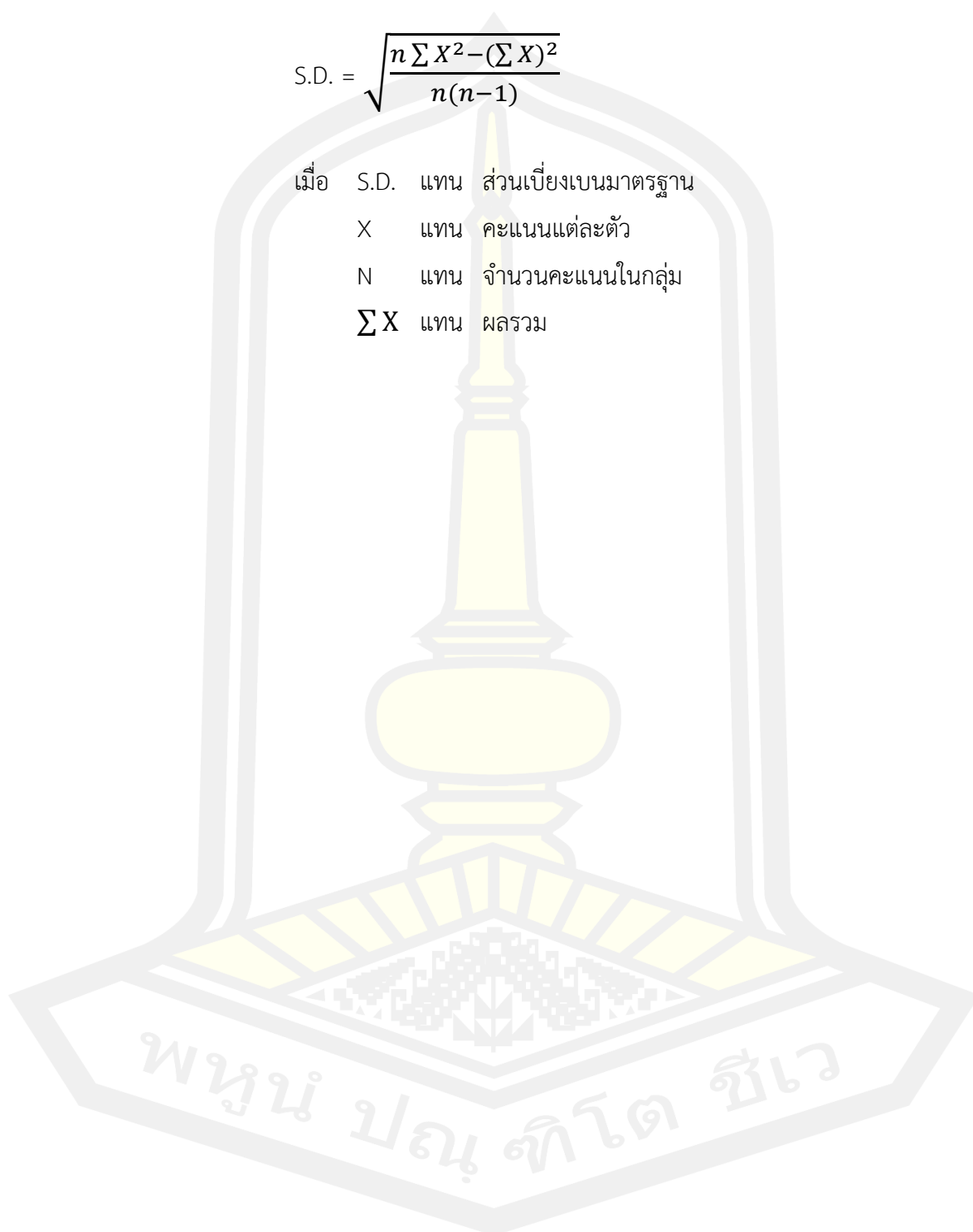
$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

n แทน จำนวนคนในกลุ่ม

5.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
X แทน คะแนนแต่ละตัว
N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 $\sum X$ แทน ผลรวม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และการแปลความหมาย จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
D	แทน	ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน
I	แทน	ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์
PNI _{modified}	แทน	ค่าความต้องการจำเป็น (Needs Assessment)

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามระยะของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ระยะที่ 2 ผลการออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 242 คน รายละเอียดแสดงดังตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	88	36.36
1.2 หญิง	154	63.64
2. อายุ		
2.1 น้อยกว่า 30 ปี	47	19.42
2.2 31-40 ปี	91	37.60
2.3 41-50 ปี	49	20.25
2.4 51 ปีขึ้นไป	55	22.73
3. ตำแหน่ง		
3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	13	5.37
3.2 ครู	229	94.63

ตาราง 7 (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
4. ประสบการณ์ทำงาน		
4.1 ต่ำกว่า 5 ปี	46	19.01
4.2 5-10 ปี	64	26.45
4.3 11-15 ปี	57	23.55
4.4 16-20 ปี	10	4.13
4.5 21 ปีขึ้นไป	65	26.86
โดยรวม	242	100

จากตาราง 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 63.64 มีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 37.60 ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอน จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 94.63 และมีประสบการณ์ทำงาน 21 ปีขึ้นไป จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 26.86

2. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) โดยนำข้อมูลผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น แสดงในตาราง 8-12

พหุบัณฑิต ชีวะ

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
โดยใช้การมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้าน

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการเตรียมความพร้อม ของสถานศึกษา	4.38	0.73	มาก	4.50	0.71	มาก	0.027	2
2. ด้านการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา	4.46	0.74	มาก	4.57	0.63	มากที่สุด	0.025	3
3. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้	4.47	0.74	มาก	4.55	0.61	มากที่สุด	0.018	4
4. ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ	4.40	0.80	มาก	4.53	0.69	มากที่สุด	0.030	1
เฉลี่ยรวม	4.43	0.75	มาก	4.54	0.66	มากที่สุด	0.025	

จากตาราง 8 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.74) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.73) สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.63) รองลงมาคือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.71) และลำดับ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยรวมและ รายด้าน พบว่า ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ (PNI_{modified} = 0.030) มีความต้องการจำเป็นในการ ดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา (PNI_{modified} = 0.027) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ (PNI_{modified} = 0.018)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
โดยรวมและรายชื่อ

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับ การดำเนินงานของโรงเรียน	4.43	0.82	มาก	4.56	0.74	มาก	0.029	3
2. สถานศึกษาวางแผนการ ดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษาและจัดทำปฏิทิน ดำเนินการ	4.48	0.71	มาก	4.54	0.65	มาก	0.013	5
3. สถานศึกษาสร้างความตระหนัก ให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษา	4.49	0.68	มาก	4.55	0.69	มาก	0.013	5
4. สถานศึกษาสร้างความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรสถานศึกษา	4.47	0.65	มาก	4.55	0.69	มาก	0.018	4
5. สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ระดมความคิดผู้เชี่ยวชาญ ในท้องถิ่น	4.16	0.78	มาก	4.40	0.70	มาก	0.058	1
6. ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วน การกำหนดเป้าหมายและวิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการ	4.24	0.76	มาก	4.40	0.78	มาก	0.038	2
เฉลี่ยรวม	4.38	0.73	มาก	4.50	0.71	มาก	0.027	

จากตาราง 9 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม
ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.73)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษา สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษา ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.71) และข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิด ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.78) สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน ของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.69) และสถานศึกษาสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.69) และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดม ความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.70) และผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนการกำหนด เป้าหมายและวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.78) และลำดับความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการเตรียมความพร้อม ของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดม ความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ($PNI_{\text{modified}} = 0.058$) มีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการ มากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนการกำหนดเป้าหมายและวิเคราะห์ปัญหาและ ความต้องการ ($PNI_{\text{modified}} = 0.038$) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ สถานศึกษา วางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ ($PNI_{\text{modified}} = 0.013$) และสถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ($PNI_{\text{modified}} = 0.013$)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมและรายข้อ

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	4.39	0.82	มาก	4.61	0.62	มากที่สุด	0.050	1
2. สถานศึกษารับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน	4.36	0.75	มาก	4.50	0.72	มาก	0.032	2
3. สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.53	0.75	มากที่สุด	4.64	0.57	มากที่สุด	0.024	4
4. สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนดสัดส่วนเวลาเรียน	4.52	0.68	มาก	4.62	0.59	มากที่สุด	0.022	5
5. สถานศึกษาออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด	4.48	0.71	มาก	4.55	0.65	มากที่สุด	0.016	8
6. สถานศึกษากำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้	4.45	0.75	มาก	4.55	0.60	มากที่สุด	0.022	5
7. สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.55	0.67	มากที่สุด	4.57	0.62	มากที่สุด	0.004	9
8. สถานศึกษากำหนดการวัดและประเมินผล	4.49	0.76	มาก	4.58	0.61	มากที่สุด	0.020	7
9. สถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม	4.38	0.74	มาก	4.52	0.65	มากที่สุด	0.032	2
เฉลี่ยรวม	4.46	0.74	มาก	4.57	0.63	มากที่สุด	0.025	

จากตาราง 10 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.75), และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษารับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.75) สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.57) รองลงมาคือ สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนดสัดส่วนเวลาเรียน ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.59) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษารับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.72) และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ($PNI_{\text{modified}} = 0.050$) มีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการมากที่สุดรองลงมาคือ สถานศึกษารับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน ($PNI_{\text{modified}} = 0.032$) และสถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม ($PNI_{\text{modified}} = 0.032$) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือ สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($PNI_{\text{modified}} = 0.004$)

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
โดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยรวมและรายข้อ

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. ครูมีการเตรียมการสอน	4.57	0.71	มากที่สุด	4.67	0.55	มากที่สุด	0.022	4
2. สถานศึกษасร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.53	0.69	มากที่สุด	4.58	0.56	มากที่สุด	0.011	9
3. สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้	4.50	0.69	มาก	4.57	0.59	มากที่สุด	0.016	7
4. ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้	4.51	0.69	มาก	4.60	0.56	มากที่สุด	0.020	5
5. สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม	4.51	0.75	มาก	4.57	0.60	มากที่สุด	0.013	8
6. สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้	4.52	0.69	มาก	4.54	0.59	มากที่สุด	0.004	10
7. สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน	4.41	0.80	มาก	4.49	0.68	มาก	0.018	6
8. หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง	4.49	0.74	มาก	4.49	0.61	มาก	0.000	11
9. ผู้ปกครอง ชุมชนสนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร	4.38	0.79	มาก	4.52	0.63	มากที่สุด	0.032	3
10. ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร	4.31	0.76	มาก	4.45	0.68	มาก	0.032	2
1.1 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร	4.38	0.80	มาก	4.54	0.67	มากที่สุด	0.037	1
เฉลี่ยรวม	4.47	0.74	มาก	4.55	0.61	มากที่สุด	0.018	

จากตาราง 11 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีการเตรียมการสอน ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.1) รองลงมาคือ สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.69) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.76) สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีการเตรียมการสอน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.55) รองลงมาคือ ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.56) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.68) และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ($PNI_{\text{modified}} = 0.037$) ความต้องการจำเป็นในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร ($PNI_{\text{modified}} = 0.032$) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง ($PNI_{\text{modified}} = 0.000$)

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ โดยรวมและรายข้อ

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI_{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. สถานศึกษาสร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล	4.40	0.82	มาก	4.54	0.68	มากที่สุด	0.032	3
2. ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ	4.41	0.71	มาก	4.55	0.66	มากที่สุด	0.032	5

ตาราง 12 (ต่อ)

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
3. สถานศึกษาดำเนินการนิเทศติดตาม และประเมินผลตามปฏิทิน	4.40	0.84	มาก	4.56	0.69	มากที่สุด	0.036	2
4. สถานศึกษาดำเนินการนิเทศติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมาย	4.43	0.77	มาก	4.54	0.69	มากที่สุด	0.025	6
5. สถานศึกษาดำเนินการนิเทศติดตาม และประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานภายนอก	4.42	0.84	มาก	4.52	0.69	มากที่สุด	0.023	8
6. สถานศึกษาประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ	4.40	0.83	มาก	4.50	0.69	มาก	0.023	7
7. สถานศึกษาประชุมสรุปผลการดำเนินบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร	4.43	0.81	มาก	4.49	0.70	มาก	0.014	10
8. สถานศึกษาเขียนรายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร	4.41	0.78	มาก	4.49	0.72	มาก	0.018	9
9. สถานศึกษาเผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ	4.34	0.83	มาก	4.51	0.72	มากที่สุด	0.039	1
10. สถานศึกษานำผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร	4.41	0.78	มาก	4.55	0.68	มากที่สุด	0.032	5
เฉลี่ยรวม	4.40	0.80	มาก	4.53	0.69	มากที่สุด	0.030	

จากตาราง 12 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.77) และสถานศึกษาประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือ หน่วยงานภายนอก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.84) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาเผยแพร่ ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.83) สำหรับ สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ด้านการกำกับดูแล คุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลตามปฏิทิน ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.69) รองลงมาคือ ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและ ประเมินตนเองเป็นระยะ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.66) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษา ประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.70) และสถานศึกษาเขียน รายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.72) และลำดับความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ พบว่า สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลตามปฏิทิน รวมทั้งสถานศึกษาเผยแพร่ ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ ($PNI_{\text{modified}} = 0.039$) ความต้องการ จำเป็นในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล ตามปฏิทิน ($PNI_{\text{modified}} = 0.036$) และข้อที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาประชุม สรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และ ข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ($PNI_{\text{modified}} = 0.014$)

ระยะที่ 2 ผลการออกแบบ สร้างและประเมินแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ตอนที่ 1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม จากสถานศึกษาที่เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน

ผลการศึกษาดูงานด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) และเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ โรงเรียนบ้านทันคูเหนือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โรงเรียนบ้านเชียงยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 และโรงเรียนเทศบาลบ้านส่องนางใย สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ในสถานศึกษา จำนวน 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานวิชาการ โดยนำผลการศึกษาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ไปสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ในสถานศึกษา ซึ่งจำแนกเป็น 4 ด้าน ด้านละ 1 ข้อคำถาม ได้แก่ 1) ท่านมีวิธีการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร 2) ท่านมีแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร 3) ท่านมีวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ โดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร 4) ท่านมีวิธีการกำกับดูแลคุณภาพ โดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

1. ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา โดยท่านมีวิธีการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร ซึ่งผลการสัมภาษณ์ เป็นดังนี้

“...สถานศึกษาปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมความพร้อมในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และตรงกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2565 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษา จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อขอความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และเมื่อจัดทำหลักสูตรแล้ว จึงมอบหมายให้ครูได้ศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้...”

(ครูสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2565 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษาได้มอบหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษาหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษาจัดให้มีการประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตร
อย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน และมีการแจ้งแนวทางการจัดทำหลักสูตรให้คณะกรรมการ
สถานศึกษาทราบ...”

(ครูสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษาจัดประชุมชี้แจงให้ความรู้ ความเข้าใจกับคณะครู
ที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษาให้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้สำรวจความต้องการของ
ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำหลักสูตรให้ตรงกับ
ความต้องการมากที่สุด...”

(ครูสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

ตาราง 13 การสังเคราะห์ความถี่แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม
สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ
(Best Practices) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา	ความถี่ (คน)
1. ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและสอดคล้องกับบริบท ของชุมชน	2
2. เตรียมความพร้อมในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และตรงกับความต้องการ ของผู้เรียน ชุมชน สังคม	2
3. คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร	4
4. ครูต้องมีการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้	2
5. มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง	2
6. วางแผนการจัดทำหลักสูตรอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน	2
7. ให้ความรู้ ความเข้าใจกับคณะครูที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	2
8. สำรวจความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร	2

จากตาราง 13 สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์ Best Practices พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน
2. เตรียมความพร้อมในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และตรงกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม
3. คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร
4. ครูต้องมีการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้
5. มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง
6. วางแผนการจัดทำหลักสูตรอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน
7. ให้ความรู้ ความเข้าใจกับคณะครูที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
8. สสำรวจความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร

2. ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยท่านมีแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร ซึ่งผลการสัมภาษณ์ เป็นดังนี้

“...สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบัน โดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความต้องการ และสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โดยการจัดเวทีให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรให้เป็นปัจจุบัน โดยการใช้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม...”

(ครูสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...ผู้บริหารสถานศึกษาจัดประชุมครูเพื่อให้ทราบแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษาได้มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร รวมทั้งการวางแผนการจัดทำหลักสูตรรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน...”

(ครูสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษา จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งเหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เกี่ยวกับความต้องการ ความจำเป็น แนวโน้ม ทิศทางการจัดการศึกษา รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวข้อง...”

(ครูสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

ตาราง 14 การสังเคราะห์ความถี่แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	ความถี่ (คน)
1. พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความต้องการและสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล	2
2. รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร	4
3. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดประชุมครูเพื่อให้ทราบแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	2
4. ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา	2
5. มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร และ	4
6. วางแผนการจัดทำหลักสูตรรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน	2
7. การจัดทำหลักสูตรควรคำนึงถึงความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง	2

จากตาราง 14 สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์ Best Practices พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความต้องการ และสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล
2. รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร
3. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดประชุมครูเพื่อให้ทราบแนวทางการจัดทำหลักสูตร
4. ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตร
5. มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร
6. วางแผนการจัดทำหลักสูตรรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน
7. การจัดทำหลักสูตรควรคำนึงถึงความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง

3. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โดยท่านมีวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ โดยใช้ การมีส่วนร่วมอย่างไร ซึ่งผลการสัมภาษณ์ เป็นดังนี้

“...สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยใช้ครูประจำชั้น เป็นผู้จัดการเรียน การสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ในทุกรายวิชาส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไป จะต้องใช้ครูที่มีความสามารถเฉพาะด้านในการจัดการเรียนการสอน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สำหรับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 จัดการ เรียนการสอนโดยครูประจำชั้น ซึ่งส่วนใหญ่จบสาขาการประถมศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาสำหรับ ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอก ให้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาปีที่ 3...”

(ครูสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...ส่งเสริมให้ครูแต่ละกลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งมีการแต่งตั้งคณะทำงานกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ และมีการประเมินผลการใช้หลักสูตร แล้วนำผลไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้จัดการเรียนการสอนทุกคน และเมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรมีผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร...”

(ครูสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...สถานศึกษากำหนดเป้าหมาย และทำความเข้าใจกับคณะครูผู้ใช้หลักสูตร โดยการวิเคราะห์หลักสูตรไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งที่ทำการสอน...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...มีการกำหนดเป้าหมาย และแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยการส่งเสริมครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้...”

(ครูสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

ตาราง 15 การสังเคราะห์ความถี่แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้

ด้านการนำหลักสูตรไปใช้	ความถี่ (คน)
1. ครูประจำชั้นจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3	2
2. ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอกจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3	2
3. ครูแต่กลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้	4
4. ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้จัดการเรียนการสอนทุกคน	2
5. ผู้บริหารสถานศึกษา แต่งตั้งคณะทำงานกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้	2
6. เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรมีผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร	2
7. ครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้	2

จากตาราง 15 สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์ Best Practices พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย

1. ครูประจำชั้นจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
2. ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอกจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3
3. ครูแต่กลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้
4. ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้จัดการเรียนการสอนทุกคน
5. ผู้บริหารสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้
6. เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรมีผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร
7. ครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

4. ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ โดยท่านมีวิธีการกำกับดูแลคุณภาพ โดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร ซึ่งผลการสัมภาษณ์ เป็นดังนี้

“...จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อระดมปัญหาการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรปีละ 1 ครั้ง...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...ครูมีส่วนในการเสนอปัญหา และแนวทางแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนตลอดปีการศึกษา...”

(ครูสถานศึกษาที่ 1, วันที่ 9 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...ผู้บริหารสถานศึกษากำกับ นิเทศ ติดตามให้คำปรึกษา แนะนำส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงาน รวมทั้งการประเมินและนำผลการประเมินหลักสูตรมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...จัดให้ครูแต่ละคนจะต้องมีการประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน...”

(ครูสถานศึกษาที่ 2, วันที่ 11 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าระดับชั้น รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จะต้องกำกับดูแลติดตาม ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร...”

(ผู้บริหารสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

“...ครูผู้มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน จะต้องได้รับการนิเทศติดตาม การใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาที่ประกาศไว้...”

(ครูสถานศึกษาที่ 3, วันที่ 13 มกราคม 2566 : การสัมภาษณ์)

ตาราง 16 การสังเคราะห์ความถี่แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ

ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ	ความถี่ (คน)
1. จัดประชุมเพื่อระดมปัญหาการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรปีละ 1 ครั้ง	2
2. ครูเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร	2
3. ผู้บริหารสถานศึกษากำกับ นิเทศ ติดตามให้คำปรึกษา แนะนำส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินงาน	2
4. ประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา	2
5. กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร	2
6. นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน	2

จากตาราง 16 สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์ Best Practices พบว่า แนวทางการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสถานศึกษา ที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ ประกอบด้วย

1. จัดประชุมเพื่อระดมปัญหาการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร ปีละ 1 ครั้ง
2. ครูเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร
3. ผู้บริหารสถานศึกษากำกับ นิเทศ ติดตามให้คำปรึกษา แนะนำส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินงาน
4. ประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา
5. กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร
6. นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการศึกษา สถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practices) มาสังเคราะห์ เพื่อจัดทำร่างแนวทางการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ตามตาราง ดังนี้

ตาราง 17 การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน 1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ	1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 1.1 ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน 1.2 เตรียมความพร้อมในการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และตรงกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม	1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร 1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ

ตาราง 17 (ต่อ)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
<p>1.3 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>1.4 สถานศึกษาสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>1.5 สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น</p> <p>1.6 ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนการกำหนดเป้าหมาย และวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ</p>	<p>1.3 คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร</p> <p>1.4 ครูต้องมีการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้</p> <p>1.5 มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง</p> <p>1.6 วางแผนการจัดทำหลักสูตรอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน</p> <p>1.7 ให้ความรู้ ความเข้าใจกับคณะครูที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>1.8 สำรวจความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร</p>	<p>1.3 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนในการจัดทำหรือปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย</p> <p>1.4 มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง</p> <p>1.5 วางแผนการจัดทำหลักสูตรอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน</p> <p>1.6 ให้ความรู้ ความเข้าใจกับคณะครูที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>1.7 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>1.8 สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
		1.9 ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน 1.10 ครูต้องมีการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2.2 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน 2.3 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2.4 สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนดสัดส่วนเวลาเรียน	2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2.1 พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความต้องการและสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล 2.2 รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร 2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาจัดประชุมครูเพื่อให้ทราบแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2.4 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา	2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา 2.3 มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร 2.4 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ปกครอง ชุมชนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร

ตาราง 17 (ต่อ)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
<p>2.5 สถานศึกษาออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด</p> <p>2.6 สถานศึกษากำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้</p> <p>2.7 สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <p>2.8 สถานศึกษากำหนดการวัดและประเมินผล</p> <p>2.9 สถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครองหรือชุมชนเข้าร่วม</p>	<p>2.5 มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร</p> <p>2.6 วางแผนการจัดทำหลักสูตรรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน</p> <p>2.7 การจัดทำหลักสูตรควรคำนึงถึงความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง</p>	<p>2.5 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์</p> <p>2.6 สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนดสัดส่วนเวลาเรียน</p> <p>2.7 พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความต้องการและสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล</p> <p>2.8 สถานศึกษาออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด</p> <p>2.9 สถานศึกษากำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้</p> <p>2.10 สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน</p> <p>2.11 สถานศึกษากำหนดการวัดและประเมินผล</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
		2.12 สถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม
<p>3. การนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>3.1 ครูมีการเตรียมการสอน</p> <p>3.2 สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน</p> <p>3.3 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้</p> <p>3.4 ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้</p> <p>3.5 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม</p> <p>3.6 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้</p>	<p>3. การนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>3.1 ครูประจำชั้นจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3</p> <p>3.2 ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอกจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3</p> <p>3.3 ครูแต่กลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>3.4 ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้จัดการเรียนการสอนทุกคน</p> <p>3.5 ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้</p>	<p>3. การนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>3.1 สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน</p> <p>3.2 ครูแต่กลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>3.4 ครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้</p> <p>3.5 ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน</p> <p>3.6 ครูประจำชั้นจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
<p>3.7 สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน</p> <p>3.8 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง</p> <p>3.9 ผู้ปกครอง ชุมชน สนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร</p> <p>3.10 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร</p> <p>3.11 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร</p>	<p>3.6 เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรรวบรวมผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร</p> <p>3.7 ครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้</p>	<p>3.7 ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขา วิชาเอกจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3</p> <p>3.8 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้</p> <p>3.9 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม</p> <p>3.10 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้</p> <p>3.11 สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน</p> <p>3.12 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง</p> <p>3.13 ผู้ปกครอง ชุมชน สนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
		3.14 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร 3.15 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร 3.16 เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรรวบรวมการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร
4. การกำกับดูแลคุณภาพ 4.1 สถานศึกษาสร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศติดตาม และประเมินผล 4.2 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ 4.3 สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลตามปฏิทิน 4.4 สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมาย	4. การกำกับดูแลคุณภาพ 4.1 จัดประชุมเพื่อระดมปัญหาการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรปีละ 1 ครั้ง 4.2 ครูเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร 4.3 ผู้บริหารสถานศึกษากำกับนิเทศ ติดตามให้คำปรึกษาแนะนำส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน 4.4 ประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา	4. การกำกับดูแลคุณภาพ 4.1 สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล 4.2 จัดประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ 4.3 กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร 4.4 นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน

ตาราง 17 (ต่อ)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)	ร่างแนวทางการพัฒนา
<p>4.5 สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานภายนอก</p> <p>4.6 สถานศึกษาประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ</p>	<p>4.5 กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร</p> <p>4.6 นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน</p>	<p>4.5 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ</p> <p>4.6 ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมายตามปฏิทิน</p>
<p>4.7 สถานศึกษาประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร</p> <p>4.8 สถานศึกษาเขียนรายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร</p> <p>4.9 สถานศึกษาเผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ</p> <p>4.10 สถานศึกษานำผลการดำเนินบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร</p>		<p>4.7 ประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร ปีละ 1 ครั้ง</p> <p>4.8 จัดทำรายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร</p> <p>4.9 ประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>4.10 เผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ</p> <p>4.11 สถานศึกษานำผลการดำเนินบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร</p>

ตาราง 17 ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 ประกอบด้วย

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้
 - 1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร
 - 1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ
 - 1.3 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในการจัดทำหรือปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย
 - 1.4 มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง
 - 1.5 วางแผนการจัดทำหลักสูตรอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน
 - 1.6 ให้ความรู้ ความเข้าใจกับคณะครูที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.7 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.8 สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น
 - 1.9 ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน
 - 1.10 ครูต้องมีการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้
 - 2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.3 มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร
 - 2.4 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ปกครอง ชุมชน ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.5 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 2.6 สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนด สัดส่วนเวลาเรียน
- 2.7 พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความ ต้องการ และสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล
- 2.8 สถานศึกษาออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด
- 2.9 สถานศึกษากำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้
- 2.10 สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.11 สถานศึกษากำหนดการวัดและประเมินผล
- 2.12 สถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม
3. การนำหลักสูตรไปใช้ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้
- 3.1 สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 3.2 ครูแต่ละกลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำ หลักสูตรไปใช้
- 3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา แต่งตั้งคณะทำงานกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้
- 3.4 ครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการ เรียนรู้
- 3.5 ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
- 3.6 ครูประจำชั้นจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- 3.7 ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอกจัดการเรียนการสอน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3
- 3.8 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้
- 3.9 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม
- 3.10 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็น ระบบตรวจสอบได้
- 3.11 สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน
- 3.12 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง
- 3.13 ผู้ปกครอง ชุมชนสนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร
- 3.14 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร

3.15 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม
หลักสูตร

3.16 เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรมีผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูล
ในการปรับปรุงหลักสูตร

4. การกำกับดูแลคุณภาพ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.1 สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

4.2 จัดประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ

4.3 กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร

4.4 นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน

4.5 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ

4.6 ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือ
ครูผู้ได้รับมอบหมายตามปฏิทิน

4.7 ประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา
เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ปีละ 1 ครั้ง

4.8 จัดทำรายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร

4.9 ประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา

4.10 เผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

4.11 สถานศึกษานำผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในการ
พัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 2 ร่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
เขต 3

ผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้
การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 จัดทำร่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้
การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

-ร่าง-

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

1. หลักการ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม ความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ใช้ความรู้สร้างสรรค์ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรง ประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวได้ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับ แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และปฏิรูประบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาของโลกอนาคต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัย ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย โดยมีขอบเขตครอบคลุมทั้งการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2564) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตร เพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ อุปกรณ์การเรียน การสอนและการวัดประเมินผลการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นความรู้โดยบูรณาการ เนื้อหาสาระเชิงสหวิทยาการของวิชาแกนหลัก และบูรณาการความรู้เกี่ยวกับโลก การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ การเป็นพลเมืองดี ความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เข้าไปในเนื้อหาสาระวิชา และมุ่งเน้นทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี มุ่งเน้นทักษะชีวิตและอาชีพ มีความรู้ ในเนื้อหาวิชาและอาชีพ และการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งบทบาทของผู้ปกครอง ชุมชน ที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และมีการนำผลการประเมินหลักสูตรมาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตร เพื่อนำผลไปพัฒนาคุณภาพของครูและนักเรียนต่อไป (สุทธิวรรณ ดันตริจนาวงศ์, 2560)

หลักสูตรระดับสถานศึกษามีทั้งในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับการจัดการศึกษาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ทั้งหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ถือเป็นเอกสารที่สถานศึกษาต้องจัดให้มีและใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานมากที่สุด โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุข และเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัวยุ ชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยหลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาเป็นแกนสำคัญในการวางแผนทางการจัดการศึกษา เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้างเจตคติ ตลอดทั้งการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ คุณภาพของพลเมือง (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ได้มีโอกาสศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริม สนับสนุน ภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6,970 แห่งทั่วประเทศ โดยเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และผู้เรียนที่มีความจำเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สอดคล้องกับวาระเร่งด่วน (Quick Win) วาระที่ 5 ในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน ในเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมทักษะอาชีพ เป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนขยายโอกาสได้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ จึงมีความคิดที่จะนำโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กมารวมกับโรงเรียนมัธยมในกลุ่มสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม แต่จะยังคงเน้นในด้านการเรียนรู้ทักษะวิชาชีพ ในบริบทความต้องการและความพร้อมของนักเรียน พร้อมกับมีครูและผู้ปกครองเป็นพี่เลี้ยง ช่วยกันขับเคลื่อนภารกิจที่ตอบโจทย์ความต้องการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเติบโตขึ้นไปเป็นผู้ใหญ่ ที่มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้นหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงาน เป็นอย่างดี จึงจะทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณค่าสนองต่อการแก้ไขปัญหาและตรงตามความต้องการของผู้เรียน สังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืน หลักสูตรมี 4 ระดับ คือ หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับโรงเรียน และหลักสูตรระดับห้องเรียน โดยการจัดทำหลักสูตรหรือ การสร้างหลักสูตรที่ต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตรที่กำหนดลักษณะและรูปแบบของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับแผนงานการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายที่วางแผนไว้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ถ้าเป็นหลักสูตรระดับท้องถิ่น หรือระดับโรงเรียนหรือระดับชั้นเรียนจะต้องวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกกระบวนการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ สามารถใช้ทฤษฎี หลักการ และรูปแบบการพัฒนา หลักสูตร พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและนักเรียนได้ รวมทั้ง มีการปรับความเชื่อมโยงตลอดแนวหลักสูตร (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564)

อย่างไรก็ตามจากผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ในปี 2561 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ย ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมิน PISA 2015 กับ PISA 2018 พบว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลง ประมาณ 16 คะแนน ส่วนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้นประมาณ 3 คะแนน และ 4 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งในการทดสอบทางสถิติถือว่าด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของ จิรารัตน์ กระจ่างดี (2563) พบว่า ครูผู้สอนของโรงเรียนขยายโอกาสยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหลักสูตรขาดความต่อเนื่องควรปรับปรุง ให้เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับรายงานผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า คุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ ส่วนผลการทดสอบทางการศึกษา

ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมลดลง เมื่อพิจารณารายกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีคะแนนสูงขึ้นคือ กลุ่มสาระเรียนรู้คณิตศาสตร์ และกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระที่ลดลง คือ กลุ่มสาระภาษาไทย และกลุ่มสาระภาษาอังกฤษ เมื่อเปรียบเทียบกับ ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ภาพรวมลดลงทุกกลุ่มสาระ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2562) เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นรับการประเมินมากกว่าการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยในการประเมินผลการปฏิบัติงานแต่ละครั้งผู้บังคับบัญชาไม่ได้สะท้อนข้อดีข้อด้อยของผู้ใต้บังคับบัญชา ขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในระดับผู้ปฏิบัติ และยังไม่ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติจริง และที่สำคัญสถานศึกษาขาดการประสานงานและการบริหารจัดการระหว่างกลุ่มในด้านวิชาการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2563)

ในการแก้ปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสม โดยการพัฒนาหลักสูตรที่ต้นนั้นจะต้องรู้ถึงปัญหา สภาพของปัญหา ก่อนแล้วจึงระดมความคิดในการแก้ไขปัญหา หลักสูตรที่ดีต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่ายเพื่อให้หลักสูตรที่ผ่านการพัฒนานั้นมีคุณภาพ ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากขึ้นตอนหนึ่ง เพราะจะบอกถึงความมุ่งหวังว่าจะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและความรู้ความสามารถในลักษณะใดรวมทั้งยังเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้รวมทั้งการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของผู้เรียน นักพัฒนาหลักสูตรจึงต้องพิจารณากำหนดจุดประสงค์อย่างรอบคอบ กำหนดอย่างชัดเจนและเหมาะสมสอดคล้องกับปรัชญาและค่านิยมของสังคม สภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและผู้เรียน ตลอดจนมีความสมดุลระหว่างความรู้และทักษะหรือระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) สถานศึกษาควรมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาในการร่วมมือกันทำงาน โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สถานศึกษาควรมีการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ และสถานที่ให้เพียงพอ เช่น ควรจัดที่พักผ่อนและมุมเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง ควรจัดครูหรือบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้นจากหน่วยงานต้นสังกัดเป็นต้น สถานศึกษาควรบริหารจัดการศึกษาให้มีความปลอดภัยทั้งด้านอุปกรณ์ สิ่งของและสถานที่โดยการกำหนดเป็นนโยบาย/แผน แนวปฏิบัติหรือมาตรการ หรือจัดกิจกรรมหรืออุปกรณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยให้ครอบคลุมความปลอดภัยทั้ง 6 ด้าน นอกจากนี้สถานศึกษาควรบริหารจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นกิจกรรม โครงการหรืองานวิจัย และสถานศึกษาควรบริหารจัดการศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมหรือควรจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยจัดพื้นที่

ในห้องเรียนสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2565) สอดคล้องกับการศึกษาของ ชูเกียรติ แสงเฟื่อง (2563) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่สำคัญคือ คือ ผู้บริหารต้องจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูให้เห็นความสำคัญของการวิจัย เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ควรสร้างความตระหนักในการจัดทำแผนการเรียนรู้ เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างความตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน ครูผู้สอนควรจัดทำและพัฒนาสื่อให้มีความหลากหลาย ทันสมัย มีการใช้สื่อเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของผู้เรียน และมีการส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนให้มีความรู้ เสริมสร้างความคิด เทคนิคทักษะวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

2. จุดมุ่งหมาย

2.1 เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.2 เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.3 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3. กลไกการดำเนินงาน

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ใช้หลักการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนในแต่ละองค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ข้อมูลข่าวสารถือเป็นการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในระดับเริ่มต้น แต่เป็นระดับที่สำคัญ เพราะเป็นก้าวแรกของการที่สถานศึกษาจะเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าสู่กระบวนการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้น โดยวิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ของสถานศึกษา การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุชุมชน การจัดนิทรรศการนอกสถานศึกษา จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษา ในการเตรียมความพร้อม

ของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) เพื่อเป็นกระบวนการที่เปิดให้บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของสถานศึกษาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้เกี่ยวข้องว่า ข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของสถานศึกษา เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) เป็นการให้กลุ่มบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้แทนภาคีสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับสถานศึกษา ในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นกิจกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และการกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

4. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม

4.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ

หลักสูตร

4.1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ

4.1.3 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในการจัดทำหรือปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย

4.1.4 มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง

4.1.5 วางแผนการจัดทำหลักสูตรอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน

4.1.6 ให้ความรู้ ความเข้าใจกับคณะครูที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.7 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.8 สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น

4.1.9 ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

4.1.10 ครูต้องมีการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้

4.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

4.2.3 มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร

4.2.4 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ปกครอง ชุมชนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร

4.2.5 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.2.6 สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนดสัดส่วนเวลาเรียน

4.2.7 พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความต้องการ และสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

4.2.8 สถานศึกษาออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด

4.2.9 สถานศึกษากำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

4.2.10 สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.2.11 สถานศึกษากำหนดการวัดและประเมินผล

4.2.12 สถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม

4.3 การนำหลักสูตรไปใช้ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.3.1 สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.3.2 ครูแต่ละกลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้

4.3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา แต่งตั้งคณะทำงานกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้

4.3.4 ครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

4.3.5 ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

4.3.6 ครูประจำชั้นจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

4.3.7 ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอกจัดการเรียนการสอน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3

4.3.8 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้

4.3.9 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

4.3.10 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้

อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้

4.3.11 สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน

4.3.12 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง

4.3.13 ผู้ปกครอง ชุมชนสนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร

4.3.14 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร

4.3.15 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม

หลักสูตร

4.3.16 เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรนำผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร

4.4 การกำกับดูแลคุณภาพ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.4.1 สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

4.4.2 จัดประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ

4.4.3 กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร

4.4.4 นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน

4.4.5 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ

4.4.6 ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมายตามปฏิทิน

4.4.7 ประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ปีละ 1 ครั้ง

4.4.8 จัดทำรายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร

4.4.9 ประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา

4.4.10 เผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

4.4.11 สถานศึกษานำผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตร

5. เงื่อนไขความสำเร็จ

5.1 สถานศึกษาต้องมีข้อมูลเพียงพอในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

5.2 ครู และบุคลากรทางการศึกษา ตระหนักและเห็นความสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ในสถานศึกษา แล้วนำผลการใช้มาพัฒนาหลักสูตร

5.3 ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

5.4 สถานศึกษามีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ

5.5 ผู้บริหารต้องนำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมไปใช้อย่างจริงจัง

ตอนที่ 3 การประเมินแนวทาง

ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำร่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ไปขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับคำแนะนำ และทำการปรับปรุงแนวทาง ดังตาราง 18

ตาราง 18 ผลการพิจารณาร่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 3 จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
1. หลักการ	- มีความเหมาะสม	- ให้คงเนื้อหาไว้ดังเดิม
2. จุดมุ่งหมาย	- มีความเหมาะสม	- ให้คงเนื้อหาไว้ดังเดิม
3. กลไกการดำเนินงาน	- มีความเหมาะสม	- ให้คงเนื้อหาไว้ดังเดิม
4. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม	- เรียบเรียงเนื้อหาแนวทางให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน มีความกระชับ ชัดเจน พร้อมทั้งปรับข้อ 4.1.6 และข้อ 4.1.9 ไปไว้ในด้านที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และข้อ 4.1.10 ไปไว้ในด้านที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้	4. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม
4.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้		4.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้
4.1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร		4.1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร
4.1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ		4.1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน
4.1.3 สสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนในการจัดทำหรือปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย		4.1.3 สสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนในการจัดทำหรือปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย

ตาราง 18 (ต่อ)

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
<p>4.1.4 มีการศึกษาหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4.1.5 วางแผนการจัดทำ หลักสูตรอย่างมีส่วนร่วมกับ ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน</p> <p>4.1.6 ให้ความรู้ ความเข้าใจ กับคณะครูที่จะมีส่วนร่วมใน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>4.1.7 สถานศึกษาสร้างความ ตระหนักให้แก่บุคลากรใน สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษา</p> <p>4.1.8 สถานศึกษาจัดทำระบบ ข้อมูลสารสนเทศ โดยการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดม ความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น</p> <p>4.1.9 ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้า กับโรงเรียนคุณภาพประจำ ตำบลและสอดคล้องกับบริบท ของชุมชน</p> <p>4.1.10 ครูต้องมีการศึกษา หลักสูตรก่อนการนำไปใช้</p>		<p>4.1.4 มีการศึกษาหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4.1.5 สถานศึกษาสร้างความ ตระหนักให้แก่บุคลากรใน สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษา</p> <p>4.1.6 สถานศึกษาจัดทำระบบ ข้อมูลสารสนเทศ โดยการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดม ความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น</p>

ตาราง 18 (ต่อ)

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
<p>4.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้</p> <p>4.2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>4.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>4.2.3 มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร</p> <p>4.2.4 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ปกครอง ชุมชนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร</p> <p>4.2.5 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์</p>	<p>- เรียบเรียงเนื้อหาแนวทางให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน มีความกระชับ ชัดเจน โดยข้อ 4.2.2 มีเนื้อความใกล้เคียงกับข้อ 4.1.6 ในด้านที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จึงให้นำมารวมกัน และนำข้อ 4.2.8 ไปรวมกับข้อ 4.3.4 ในด้านที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ รวมข้อ 4.2.9, 4.2.10 และ 4.2.11 เข้าด้วยกัน</p>	<p>4.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้</p> <p>4.2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>4.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>4.2.3 มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร</p> <p>4.2.4 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ปกครอง ชุมชนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร</p> <p>4.2.5 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์</p>

ตาราง 18 (ต่อ)

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
4.2.6 สถานศึกษากำหนด โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา แต่ละช่วงชั้น การกำหนด สัดส่วนเวลาเรียน		4.2.6 สถานศึกษากำหนด โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา แต่ละช่วงชั้น การกำหนด สัดส่วนเวลาเรียน
4.2.7 พัฒนาหลักสูตรให้เป็น ปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้ เสนอรายวิชาที่มีความต้องการ และสอดคล้องกับโรงเรียน คุณภาพประจำตำบล		4.2.7 พัฒนาหลักสูตรให้เป็น ปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้ เสนอรายวิชาที่มีความต้องการ และสอดคล้องกับโรงเรียน คุณภาพประจำตำบล
4.2.8 สถานศึกษาออกแบบ และจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ และตัวชี้วัด		4.2.8 จัดทำหลักสูตร สถานศึกษาโดยมีการ กำหนดการวัดและประเมินผล สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4.2.9 สถานศึกษากำหนดสื่อ การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้		4.2.9 สถานศึกษาจัดทำ นโยบายและงบประมาณโดย เปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม
4.2.10 สถานศึกษากำหนด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		4.2.10 ปรับปรุงหลักสูตรให้ เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำ ตำบลและสอดคล้องกับบริบท ของชุมชน
4.2.11 สถานศึกษากำหนดการ วัดและประเมินผล		
4.2.12 สถานศึกษาจัดทำ นโยบายและงบประมาณโดย เปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม		

ตาราง 18 (ต่อ)

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
<p>4.3 การนำหลักสูตรไปใช้ มี แนวทางการพัฒนา ดังนี้</p> <p>4.3.1 สถานศึกษาสร้าง บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ของผู้เรียน</p> <p>4.3.2 ครูแต่กลุ่มสาระร่วมกัน ทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของ หลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตร ไปใช้</p> <p>4.3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา แต่งตั้งคณะทำงานกำกับ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>4.3.4 ครูมีการวิเคราะห์ หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วย การเรียนรู้ และแผนการจัดการ เรียนรู้เรียนรู้ไปใช้ในการ จัดการเรียนการสอนในชั้น เรียน</p> <p>4.3.6 ครูประจำชั้นจัดการ เรียนการสอนในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-3</p> <p>4.3.7 ครูที่มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะวิชา หรือตรงสาขา วิชาเอกจัดการเรียนการสอนใน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4- มัธยมศึกษาปีที่ 3</p>	<p>- เรียบเรียงเนื้อหาแนวทางให้ สอดคล้องสัมพันธ์กัน มีความ กระชับ ชัดเจน พร้อมทั้งให้ รวมข้อ 4.2.13, 4.3.14 และ 4.3.15 เข้าด้วยกัน</p>	<p>4.3 การนำหลักสูตรไปใช้ มี แนวทางการพัฒนา ดังนี้</p> <p>4.3.1 ครูต้องมีการศึกษา หลักสูตรก่อนการนำไปใช้</p> <p>4.3.1 สถานศึกษาสร้าง บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ของผู้เรียน</p> <p>4.3.2 ครูแต่กลุ่มสาระร่วมกัน ทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของ หลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตร ไปใช้</p> <p>4.3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา แต่งตั้งคณะทำงานกำกับ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้</p> <p>4.3.4 ครูมีการวิเคราะห์ หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วย การเรียนรู้ และแผนการจัดการ เรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการ เรียนรู้และตัวชี้วัด</p> <p>4.3.5 ครูนำแผนการจัดการ เรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนในชั้นเรียน</p> <p>4.3.6 ครูประจำชั้นจัดการ เรียนการสอนในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-3</p>

ตาราง 18 (ต่อ)

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
<p>4.3.5 ครุหน้าแผนการจัดการ</p> <p>4.3.8 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้</p> <p>4.3.9 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม</p> <p>4.3.10 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้</p> <p>4.3.11 สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน</p> <p>4.3.12 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชน และผู้ปกครอง</p> <p>4.3.13 ผู้ปกครอง ชุมชน สนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร</p> <p>4.3.14 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร</p> <p>4.3.15 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร</p>		<p>4.3.7 ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอกจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3</p> <p>4.3.8 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้</p> <p>4.3.9 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม</p> <p>4.3.10 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้</p> <p>4.3.11 สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน</p> <p>4.3.12 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชน และผู้ปกครอง</p>

ตาราง 18 (ต่อ)

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
<p>4.3.16 เมื่อสิ้นปีการศึกษา ในแต่ละปีควรรนำผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร</p>		<p>4.3.13 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร สนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร</p> <p>4.3.14 เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรรนำผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร</p>
<p>4.4 การกำกับดูแลคุณภาพ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้</p> <p>4.4.1 สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล</p> <p>4.4.2 จัดประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ</p> <p>4.4.3 กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร</p> <p>4.4.4 นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน</p>	<p>- เรียบเรียงเนื้อหาแนวทางให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน มีความกระชับ ชัดเจน โดยให้รวมข้อ 4.4.8 และ 4.4.10 เข้าด้วยกัน รวมทั้งรวมข้อ 4.4.9 และ 4.4.11 เข้าด้วยกัน</p>	<p>4.4 การกำกับดูแลคุณภาพ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้</p> <p>4.4.1 สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล</p> <p>4.4.2 จัดประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ</p> <p>4.4.3 กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร</p> <p>4.4.4 นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน</p>

ตาราง 18 (ต่อ)

องค์ประกอบของแนวทาง	ข้อเสนอแนะ	ผลการแก้ไข
4.4.5 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ		4.4.5 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ
4.4.6 ดำเนินการนิเทศ ติดตามและประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมายตามปฏิทิน		4.4.6 ดำเนินการนิเทศ ติดตามและประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมายตามปฏิทิน
4.4.7 ประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหาเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ปีละ 1 ครั้ง		4.4.7 ประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหาเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ปีละ 1 ครั้ง
4.4.8 จัดทำรายงานผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร		4.4.8 จัดทำรายงาน และเผยแพร่ผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ
4.4.9 ประเมินผลและนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา		4.4.9 สถานศึกษานำผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
4.4.10 เผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ		
4.4.11 สถานศึกษานำผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร		
4. กลไกการดำเนินงาน	- มีความเหมาะสม	- ให้คงเนื้อหาไว้ดังเดิม
5. เงื่อนไขความสำเร็จ	- มีความเหมาะสม	- ให้คงเนื้อหาไว้ดังเดิม

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ไปปรับปรุงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม เป็นแนวทางการพัฒนาฉบับสมบูรณ์ ดังนี้

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

1. หลักการ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม ความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรง ประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวได้ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับ แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และปฏิรูประบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาของโลกอนาคต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัย ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย โดยมีขอบเขตครอบคลุมทั้งการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2564) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตร เพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ อุปกรณ์การเรียน การสอนและการวัดประเมินผลการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นความรู้โดยบูรณาการ เนื้อหาสาระเชิงสหวิทยาการของวิชาแกนหลัก และบูรณาการความรู้เกี่ยวกับโลก การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ การเป็นพลเมืองดี ความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เข้าไปในเนื้อหาสาระวิชา และมุ่งเน้นทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี มุ่งเน้นทักษะชีวิตและอาชีพ มีความรู้ ในเนื้อหาวิชาและอาชีพ และการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งบทบาทของผู้ปกครอง ชุมชน ที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และมีการนำผลการประเมินหลักสูตร มาใช้ในการ

พัฒนาหลักสูตร เพื่อนำผลไปพัฒนาคุณภาพของครูและนักเรียนต่อไป (สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์, 2560)

หลักสูตรระดับสถานศึกษามีทั้งในระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับการจัดการศึกษาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ทั้งหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ถือเป็นเอกสารที่สถานศึกษาต้องจัดให้มีและใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานมากที่สุด โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคน ให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุข และเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยหลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นแกนสำคัญในการวางแนวทางการจัดการศึกษา เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้าง เจตคติ ตลอดทั้งการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ คุณภาพของพลเมือง (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ได้มีโอกาสศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริม สนับสนุน ภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6,970 แห่งทั่วประเทศ โดยเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และผู้เรียนที่มีความจำเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สอดคล้องกับวาระเร่งด่วน (Quick Win) วาระที่ 5 ในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนาทักษะอาชีพของ

ผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมทักษะอาชีพ เป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนขยายโอกาสได้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ จึงมีความคิดที่จะนำโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กมารวมกับโรงเรียนมัธยมในกลุ่มสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม แต่จะยังคงเน้นในด้านการเรียนรู้ทักษะวิชาชีพ ในบริบทความต้องการและความพร้อมของนักเรียน พร้อมกับมีครูและผู้ปกครองเป็นพี่เลี้ยง ช่วยกันขับเคลื่อนภารกิจที่ตอบโจทย์ความต้องการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเติบโตขึ้นไปเป็นผู้ใหญ่ ที่มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้นหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงานเป็นอย่างดี จึงจะทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณค่าสนองต่อการแก้ไขปัญหาและตรงตามความต้องการของผู้เรียน สังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืน หลักสูตรมี 4 ระดับ คือ หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับโรงเรียน และหลักสูตรระดับห้องเรียน โดยการจัดทำหลักสูตรหรือการสร้างหลักสูตรที่ต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตรที่กำหนดลักษณะและรูปแบบของหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนงานการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายที่วางแผนไว้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ถ้าเป็นหลักสูตรระดับท้องถิ่น หรือระดับโรงเรียนหรือระดับชั้นเรียนจะต้องวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ สามารถใช้ทฤษฎี หลักการ และรูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและผู้เรียนได้ รวมทั้งมีการปรับความเชื่อมโยงตลอดแนวหลักสูตร (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564)

อย่างไรก็ตามจากผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ในปี 2561 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมิน PISA 2015 กับ PISA 2018 พบว่า ด้านการอ่านมีคะแนนลดลงประมาณ 16 คะแนน ส่วนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มีคะแนนเพิ่มขึ้นประมาณ 3 คะแนน และ 4 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งในการทดสอบทางสถิติถือว่าด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของ จิรารัตน์ กระจ่างดี (2563) พบว่า ครูผู้สอนของโรงเรียนขยายโอกาสยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหลักสูตรขาดความต่อเนื่องควรปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับรายงานผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประเมินศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า คุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2560 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ ส่วนผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 มีคะแนนเฉลี่ย โดยรวมลดลง เมื่อพิจารณารายกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีคะแนนสูงขึ้นคือ กลุ่มสาระเรียนรู้คณิตศาสตร์ และกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระที่ลดลง คือ กลุ่มสาระภาษาไทย และกลุ่มสาระภาษาอังกฤษ เมื่อเปรียบเทียบกับ ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ภาพรวมลดลงทุกกลุ่มสาระ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2562) เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นรับการประเมินมากกว่าการพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอน โดยในการประเมินผลการปฏิบัติงานแต่ละครั้งผู้บังคับบัญชาไม่ได้สะท้อนข้อดีของ ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในระดับผู้ปฏิบัติ และยังไม่ให้ความสำคัญกับ การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติจริง และที่สำคัญสถานศึกษาขาดการประสานงานและการบริหารจัดการระหว่างกลุ่มในด้านวิชาการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3, 2563)

ในการแก้ปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงพัฒนา หลักสูตรให้มีความเหมาะสม โดยการพัฒนาหลักสูตรที่ดีนั้นจะต้องรู้ถึงปัญหา สภาพของปัญหา ก่อน แล้วจึงระดมความคิดในการแก้ไขปัญหา หลักสูตรที่ดีต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและ สังคม มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือ กันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย เพื่อให้หลักสูตรที่ผ่านการพัฒนานั้นมีคุณภาพในกระบวนการ พัฒนาหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากขึ้นตอนหนึ่ง เพราะจะบอกถึง ความมุ่งหวังว่าจะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและความรู้ความสามารถในลักษณะใด รวมทั้ง ยังเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน นักพัฒนาหลักสูตรจึงต้องพิจารณากำหนดจุดประสงค์อย่าง รอบคอบ กำหนดอย่างชัดเจนและเหมาะสม สอดคล้องกับปรัชญาและค่านิยมของสังคม สภาพปัญหา และความต้องการของสังคมและผู้เรียน ตลอดจนมีความสมดุลระหว่างความรู้และทักษะหรือ ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) สถานศึกษาควรมีส่วนร่วมกับคณะกรรมการ สถานศึกษาในการร่วมมือกันทำงาน โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ สถานศึกษาควรมีการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ และสถานที่ให้เพียงพอ เช่น ควรจัดที่ พักผ่อนและมุมเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง ควรจัดครูหรือบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มขึ้นจากหน่วยงาน ต้นสังกัดเป็นต้น สถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการศึกษาให้มีความปลอดภัยทั้งด้านอุปกรณ์ สิ่งของและ สถานที่ โดยการกำหนดเป็นนโยบาย/แผน แนวปฏิบัติหรือมาตรการ หรือจัดกิจกรรมหรืออุปกรณ์ เกี่ยวกับความปลอดภัยให้ครอบคลุมความปลอดภัยทั้ง 6 ด้าน นอกจากนั้นสถานศึกษาควรมีการบริหาร

จัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นกิจกรรม โครงการหรืองานวิจัย และสถานศึกษาควรบริหารจัดการศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมหรือควรจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยจัดพื้นที่ในห้องเรียนสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2565) สอดคล้องกับการศึกษาของ ชูเกียรติ แสงเฟื่อง (2563) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่สำคัญคือ ผู้บริหารต้องจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูให้เห็นความสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ควรสร้างความตระหนักในการจัดทำแผนการเรียนรู้ เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างความตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน ครูผู้สอนควรจัดทำและพัฒนาสื่อให้มีความหลากหลาย ทันสมัย มีการใช้สื่อเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของผู้เรียน และมีการส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนให้มีความรู้ เสริมสร้างความคิด เทคนิคทักษะวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

2. จุดมุ่งหมาย

2.1 เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.2 เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

2.3 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3. กลไกการดำเนินงาน

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ใช้หลักการมีส่วนร่วม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนในแต่ละองค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ข้อมูลข่าวสารถือเป็นการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในระดับเริ่มต้น แต่เป็นระดับที่สำคัญ เพราะเป็นก้าวแรกของการที่สถานศึกษาจะเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าสู่กระบวนการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้น โดยวิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ของสถานศึกษา การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่าน

ทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุชุมชน การจัดนิทรรศการนอกสถานศึกษา จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษา ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และ การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) เพื่อเป็นกระบวนการที่เปิดให้บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของสถานศึกษาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และ การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้เกี่ยวข้องว่า ข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของสถานศึกษา เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และ การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) เป็นการให้กลุ่มบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้แทนภาคีสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับสถานศึกษา ในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และ การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในระดับสูงสุด โดยให้ผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นกิจกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ และ การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา

4. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม

4.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- 4.1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร
- 4.1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องทุกส่วน
- 4.1.3 สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ในการจัดทำหรือปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย
- 4.1.4 มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง
- 4.1.5 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.6 สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น

4.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- 4.2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
- 4.2.3 มีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูทุกคนศึกษาแนวทางการจัดทำหลักสูตร
- 4.2.4 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ปกครอง ชุมชนในการกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร
- 4.2.5 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 4.2.6 สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น การกำหนด สัดส่วนเวลาเรียน
- 4.2.7 พัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันโดยให้คณะครูเป็นผู้เสนอรายวิชาที่มีความต้องการ และสอดคล้องกับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล
- 4.2.8 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีการกำหนดการวัดและประเมินผลสื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 4.2.9 สถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม

4.2.10 ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

4.3 การนำหลักสูตรไปใช้มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.3.1 ครูต้องมีการศึกษาหลักสูตรก่อนการนำไปใช้

4.3.1 สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.3.2 ครูแต่กลุ่มสาระร่วมกันทำความเข้าใจ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อนที่จะนำ

หลักสูตรไปใช้

4.3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา แต่งตั้งคณะทำงานกำกับติดตามการนำหลักสูตรไปใช้

4.3.4 ครูมีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัด

4.3.5 ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

4.3.6 ครูประจำชั้นจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

4.3.7 ครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชา หรือตรงสาขาวิชาเอกจัดการเรียนการสอน

ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-มัธยมศึกษาปีที่ 3

4.3.8 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้

4.3.9 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

4.3.10 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้

อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้

4.3.11 สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน

4.3.12 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง

4.3.13 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร สนับสนุนกิจกรรม

นอกหลักสูตร และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

4.3.14 เมื่อสิ้นปีการศึกษาในแต่ละปีควรนำผลการนำหลักสูตรไปใช้มาเป็นข้อมูลในการ

ปรับปรุงหลักสูตร

4.4 การกำกับดูแลคุณภาพ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.4.1 สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

4.4.2 จัดประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทินดำเนินการเป็นระยะ

4.4.3 กำกับดูแลติดตามในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับหลักสูตร

4.4.4 นิเทศติดตามการใช้แผนการสอนในการจัดการเรียนการสอน

4.4.5 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็นระยะ

4.4.6 ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลจากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมายตามปฏิทิน

4.4.7 ประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะใน การพัฒนาหลักสูตร ปีละ 1 ครั้ง

4.4.8 จัดทำรายงาน และเผยแพร่ผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

4.4.9 สถานศึกษานำผลการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในการพัฒนา หลักสูตร

5. เงื่อนไขความสำเร็จ

5.1 สถานศึกษาต้องมีข้อมูลเพียงพอในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

5.2 ครู และบุคลากรทางการศึกษา ตระหนักและเห็นความสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ในสถานศึกษา แล้วนำผลการใช้มาพัฒนาหลักสูตร

5.3 ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

5.4 สถานศึกษามีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ

5.5 ผู้บริหารต้องนำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมไปใช้อย่างจริงจัง จากนั้นแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เพื่อพิจารณา แต่ละองค์ประกอบของแนวทาง ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ดังตาราง 19

ตาราง 19 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ
 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาส
 ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ที่	รายการ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	หลักการ	4.60	0.55	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
2	จุดมุ่งหมาย	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
3	กลไกการดำเนินงาน	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
4	แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม	4.60	0.55	มากที่สุด	4.40	0.55	มาก
5	เงื่อนไขความสำเร็จ	4.80	0.45	มากที่สุด	4.60	0.55	มากที่สุด
	รวม	4.68	0.51	มากที่สุด	4.52	0.55	มากที่สุด

จากตาราง 19 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ
 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
 เขต 3 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน
 4) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม จำนวน 4 ด้าน 39 ตัวบ่งชี้ ดังนี้
 4.1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ 4.2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ 4.3) การนำหลักสูตรไปใช้ จำนวน 14 ตัวบ่งชี้ และ 4.4) การกำกับดูแลคุณภาพ
 จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า
 โดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาตาม
 รายการประเมิน พบว่า จุดมุ่งหมาย และเงื่อนไขความสำเร็จ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) มีค่าเฉลี่ย
 มากที่สุด รองลงมาคือ หลักการ กลไกการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 โดยใช้การมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) ส่วนภาพรวมความเป็นไปได้ของแนวทาง อยู่ในระดับ
 มากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน พบว่า หลักการ จุดมุ่งหมาย และเงื่อนไขความสำเร็จ
 ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ กลไกการดำเนินงาน และแนวทาง
 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.55)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 สรุปได้ว่า

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมาคือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้าน พบว่า ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ มีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้

2. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม จำนวน 4 ด้าน 39 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 4.1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ 4.2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ 4.3) การนำหลักสูตรไปใช้ จำนวน 14 ตัวบ่งชี้ และ 4.4) การกำกับดูแลคุณภาพ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน พบว่า จุดมุ่งหมาย และเงื่อนไขความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ หลักการ กลไกการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม ส่วนภาพรวมความเป็นไปได้ของ แนวทาง อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน พบว่า หลักการ จุดมุ่งหมาย และเงื่อนไขความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ กลไกการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ มีผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่น่าสนใจ มาอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1.1 จากผลการศึกษาที่พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมาคือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ สถานศึกษามีภารกิจหลักในการจัดการศึกษา ซึ่งการบริหารวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญของสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นตั้งแต่การกำหนดนโยบายการวางแผน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอนเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษาการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ งานการควบคุมดูแลหลักสูตรการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงคุณภาพ และประสิทธิภาพของ

สถานศึกษา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) โดยหลักสูตรจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา อันเนื่องมาจากเป็นเอกสารแนวทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา ขอบข่าย เนื้อหา โครงสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้แก่นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ และ เจตคติที่ดีสามารถนำไปพัฒนาชีวิตให้ได้ดี (กรมวิชาการ, 2542) โดยหลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมาย พลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา เป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญ งามอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา รวบรวมโครงการและแนวทางในการ จัดการศึกษา เนื้อหาวิชา กำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับ สิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง รวมถึงกำหนดแนวความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอนาคตที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและ ชาติบ้านเมือง และหลักสูตรจะเป็นแนวปฏิบัติแก่ครู (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546) จึงทำให้สถานศึกษาจะต้อง มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการวิจัยของ

คงคา วงศ์อำมาตย์ (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมสำหรับ สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลางจำแนกเป็น รายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 9 ด้าน ส่วนด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ กับสถานศึกษาและองค์กรอื่น และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ การวิจัยของ ปาริชาติ สุนทร (2560) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ทั้ง 7 ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการวัดและประเมินผล การศึกษา และรองลงมาคือ ด้านการนิเทศภายในส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับการวิจัยของ กรรณิกา จันสายทอง (2561) ได้ศึกษา แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาระดับปฐมวัยสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา และด้านการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรม

และเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 จากผลการศึกษาที่พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการเตรียม ความพร้อมของสถานศึกษา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สอดคล้องกับวาระเร่งด่วน (Quick Win) วาระที่ 5 ในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนา ทักษะอาชีพของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม และเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพ โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเสริมทักษะอาชีพ เป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนขยายโอกาสได้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) หลักสูตรมีความสำคัญต่ออนาคตของสังคม และประเทศชาติ สังคมจะมีลักษณะอย่างไรในอนาคตขึ้นอยู่กับหลักสูตร หลักสูตรจึงมีความสำคัญ ในฐานะเป็นเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายของการศึกษาของมนุษย์ เป็นแนวทางในการจัด การศึกษาในแต่ละระดับ และเป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อให้เสนอแนวนโยบาย การจัดการศึกษาของชาติและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางและเกณฑ์ มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา เป็นเครื่องมือ ในการแปลงจุดมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษา ของชาติสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษา ระดับต่าง ๆ เป็นเสมือนหางเสือที่คอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมาย ของการศึกษา หรือเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูต้องปฏิบัติ ตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เป็นเครื่องชี้ ความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนในประเทศ นั้นย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่ (ใจทิพย์ เข็วรัตนพงษ์, 2539) ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาเป็นแก่นสำคัญในการวางแนวทางการจัดการศึกษา เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้าง เจตคติ ตลอดจนการฝึกฝน ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียน การสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ และทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ หลักสูตร

เป็นเสมือนเข้าหลอมพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) จึงส่งผลให้สถานศึกษาให้ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร และมีความต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้นไป สอดคล้องกับการวิจัยของ ชัยยุทธ บุญเติม (2564) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอพิบูลมังสาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าดัชนี PNI เท่ากับ 0.76 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และผลกระทบ
2. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
4. การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้าน พบว่า ด้านการกำกับดูแลคุณภาพมีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะในการดำเนินงานทางวิชาการของสถานศึกษา โดยเฉพาะทางด้านหลักสูตรสถานศึกษา การกำกับดูแลคุณภาพมีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ งานการควบคุมดูแลหลักสูตรการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินมาตรฐานสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงคุณภาพ และประสิทธิภาพของสถานศึกษา รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตร ควรยึดหลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้นั้นคือ นักเรียนนักศึกษาที่มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความรู้ความสามารถทักษะคุณภาพ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีระบบ เริ่มจากการจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การบริการวัสดุหลักสูตรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการนำหลักสูตรไปใช้ และดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ส่วนขั้นสุดท้ายต้องติดตามประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ ดำเนินการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร การติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นบรรลุผลตามจุดหมาย และเป็นกระบวนการที่ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย และที่สำคัญที่สุดคือครูผู้สอน (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) ซึ่งจะต้องมีการกำกับดูแลให้มีคุณภาพในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน สอดคล้องกับการวิจัยของ จิรัฐติกาล บุญอินทร์ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า สภาพ ปัญหา และความต้องการการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ในด้านสภาพโดยรวม

มีสภาพการปฏิบัติระดับน้อย ด้านปัญหาโดยภาพรวมมีปัญหาระดับมาก และความต้องการ โดยภาพรวมมีความต้องการระดับมาก และสอดคล้องกับการวิจัยของ กรรณิกา จันสายทอง (2561) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการ แบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 ที่มีปัญหามากที่สุดในแต่ละด้าน มีดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสนใจและความถนัดของ ผู้เรียน ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ ในการดูแลรักษาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ โรงเรียนไม่มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและเพียงพอสำหรับให้บริการแก่ชุมชนและบุคคลภายนอก ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ ไม่มีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาการนิเทศ ภายในของแต่ปีการศึกษา

2. จากผลการศึกษาที่พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม จำนวน 4 ด้าน 39 แนวทาง ดังนี้ 4.1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จำนวน 6 แนวทาง 4.2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 10 แนวทาง 4.3) การนำหลักสูตรไปใช้ จำนวน 14 แนวทาง และ 4.4) การกำกับดูแลคุณภาพ จำนวน 9 แนวทาง และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน พบว่า จุดมุ่งหมาย และเงื่อนไขความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ หลักการ กลไกการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ การมีส่วนร่วม ส่วนภาพรวมความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตาม รายการประเมิน พบว่า หลักการ จุดมุ่งหมาย และเงื่อนไขความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ กลไกการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม เหตุที่เป็น เช่นนี้เพราะ แนวทางที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษา วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศจากสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นในการจัดการศึกษา แล้วนำมาจัดทำแบบอย่าง ในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการทำซ้ำหรือเลียนแบบ เป็นหลักการหรือแนวคิด และเป็นชุดของปัจจัยรวมทั้งตัวแปรที่มีความหมายซึ่งสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน (Good, 1973) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม (สนธยา พลศรี, 2547)

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรมีความจำเป็นต่อการทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาให้สามารถมีภาวะผู้นำและบุคลิกภาพประชาธิปไตยมาเอื้อต่อการทำงานของคุณครู ให้ครูมีเสรีภาพในการคิดมีโอกาสพัฒนาคุณภาพของผลงาน รวมทั้งการนำศักยภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน สามารถพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจความต้องการและระดับพัฒนาของนักเรียนด้วยเทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีเจตคติที่ดีต่อการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริง (กรมวิชาการ, 2542) โดยได้หลักสูตรมีองค์ประกอบที่เหมาะสม ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับการวิจัยของ คงคา วงศ์อำมาตย์ (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ได้แก่ การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารหลักสูตรการศึกษาตามสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การดำเนินการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายผู้บริหารและคณะครูต้องมีการทำวิจัยอย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง และมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พัฒนาสื่อ นวัตกรรมทางการศึกษาอยู่เสมอ จัดให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกอย่างเพียงพอ มีการนิเทศภายใน โดยผู้บริหารและคณะครูอย่างสม่ำเสมอโดยใช้กระบวนการ PDCA ในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ และมีแผนงานการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่เน้นการให้ความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชนและผู้ปกครอง สอดคล้องกับการวิจัยของ จิรรัฐติกาล บุญอินทร์ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิบูลย์ เขต 2 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิบูลย์ เขต 2 ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ พบว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการวิจัยของ กรรณิกา จันสายทอง (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 3.1) แนวทางด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ 1) ประชุมผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู เพื่อวางแผนกำหนดภาระ ขอบข่ายงานที่เกี่ยวกับหลักสูตรปฐมวัย 2) จัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองปฐมวัยในการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย และ 3) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสำรวจและสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของปฐมวัย 3.2) แนวทางด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ผู้บริหารและครูปฐมวัยนำเสนอแนวทาง

กรอบการพัฒนาเด็กปฐมวัย 2) เชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย มาให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ชุมชนและท้องถิ่น และ 3) นำคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองไปศึกษาดูงานในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยประสบความสำเร็จ 3.3) แนวทางด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ 1) ปลุกจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา 2) ระดมทรัพยากรในการจัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 3) แต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายปฐมวัยเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 3.4) แนวทางด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ประชุมผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อร่วมกันวางแผนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2) ระดมทรัพยากร โดยผ่านคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองปฐมวัย และศิษย์เก่าของโรงเรียน และ 3) สำรวจแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน และจัดทำเป็นทะเบียนแหล่งเรียนรู้ 3.5) แนวทางด้านกรณีศึกษาภายในสถานศึกษา ได้แก่ แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ 2) ประชุมผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ในการนิเทศชั้นเรียนเพื่อจัดทำแผนการนิเทศ แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตามโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม และจัดทำกำหนดการนิเทศ ประเมินผลการนิเทศ วิเคราะห์ และปรับปรุงกระบวนการนิเทศติดตาม สอดคล้องกับการวิจัยของ จีราวรรณ รินทรา (2561) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรสถานศึกษาในอำเภอสามง่าม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหารวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรสถานศึกษาในอำเภอสามง่าม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ มาร่วมกันประเมินผล การจัดทำหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับสภาพ หลักสูตรท้องถิ่น และความต้องการของชุมชน โดยทำประชาคมท้องถิ่นเพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นผู้บริหารและครูร่วมกันวิเคราะห์ ประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 2) ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามนิเทศและประเมินผลการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศการเรียนการสอนเพื่อช่วยเหลือครูและบุคลากร จัดให้มีการประชุมปรึกษา ระดมทรัพยากรและสร้างเครือข่ายในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดจนส่งเสริมครูให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน 3) ด้านการวัดผลประเมินผล และการโอนผลการเรียน มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล และการโอนผลการเรียนให้มีความสอดคล้องกับต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับนโยบายเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล และการโอนผลการเรียนแก่ และร่วมกัน

วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการวัดผลประเมินผลและการโอนผลการเรียน เพื่อให้ครูสามารถดำเนินงานตามนโยบายได้อย่างถูกต้อง 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ สร้างความตระหนักให้ครูเห็นประโยชน์ของการทำวิจัยเพื่อพัฒนางานวิชาการในชั้นเรียนโดยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนางานวิชาการ ทำวิจัยในชั้นเรียน และทำเอกสารในชั้นเรียนให้มีความครบถ้วน โดยกำกับติดตามและประเมินประสิทธิภาพของการหาและจัดทำคู่มือการวิจัยเพื่อการเรียนการสอน 5) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ เพราะทำให้ครูผู้สอนสามารถสอนได้เร็ว ถูกต้องแม่นยำ ใช้เวลาสั้นลง มีความเข้าใจประเภทคุณสมบัติและวิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนแต่ละชนิด สามารถผลิต พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน สามารถเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และมีความเหมาะสมต่อวัยของผู้เรียนรู้ 6) ด้านการนิเทศภายใน มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมกันแต่งตั้งคณะกรรมการในการปฏิบัติงานติดตามและให้คำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ โดยกำหนดปฏิทินการนิเทศให้ชัดเจน และจัดทำแบบการนิเทศภายในซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการนิเทศ โดยมีการจัดประชุมบุคลากร ผู้รับผิดชอบ ดำเนินการสรุปผลการแนะนำ กำกับ ติดตามการนิเทศภายในสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 7) ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม คือ แต่งตั้งคณะกรรมการภายในโรงเรียนเพื่อประเมินตนเองเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยจัดประชุมเพื่อกำหนดมาตรฐานโรงเรียน และตัวชี้วัดหลักสูตรการให้ตรงและสอดคล้องกับกิจกรรมที่ปฏิบัติในแต่ละโครงการ อีกทั้งยังร่วมกันกำหนดแนวทางติดตามและตรวจสอบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ วิธีการประเมิน และเครื่องมือประเมินได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับการวิจัยของ ชัยยุทธ บุญเต็ม (2564) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอพิบูลมังสาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า แนวการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอพิบูลมังสาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบกลไกดำเนินการ 4) วิธีดำเนินการ มี 5 ลักษณะ 4.1) การมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ 4.2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 4.3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและดำเนินการ 4.4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 4.5) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และผลกระทบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง พบว่า แนวทางมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนอย่างแท้จริง

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่า ครูควรได้รับการพัฒนาด้านการจัดทำหลักสูตรให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูด้านการส่งเสริมศักยภาพในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จัดให้มีทีมที่ปรึกษาให้การแนะนำ

1.3 จากผลการศึกษาที่พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้าน พบว่า ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ มีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ แสดงให้เห็นว่า การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษายังขาดการกำกับดูแลคุณภาพ ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมอบจัดทำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดให้มีการกำกับดูแลคุณภาพของหลักสูตร โดยการตรวจสอบคุณภาพตั้งแต่ระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จนถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

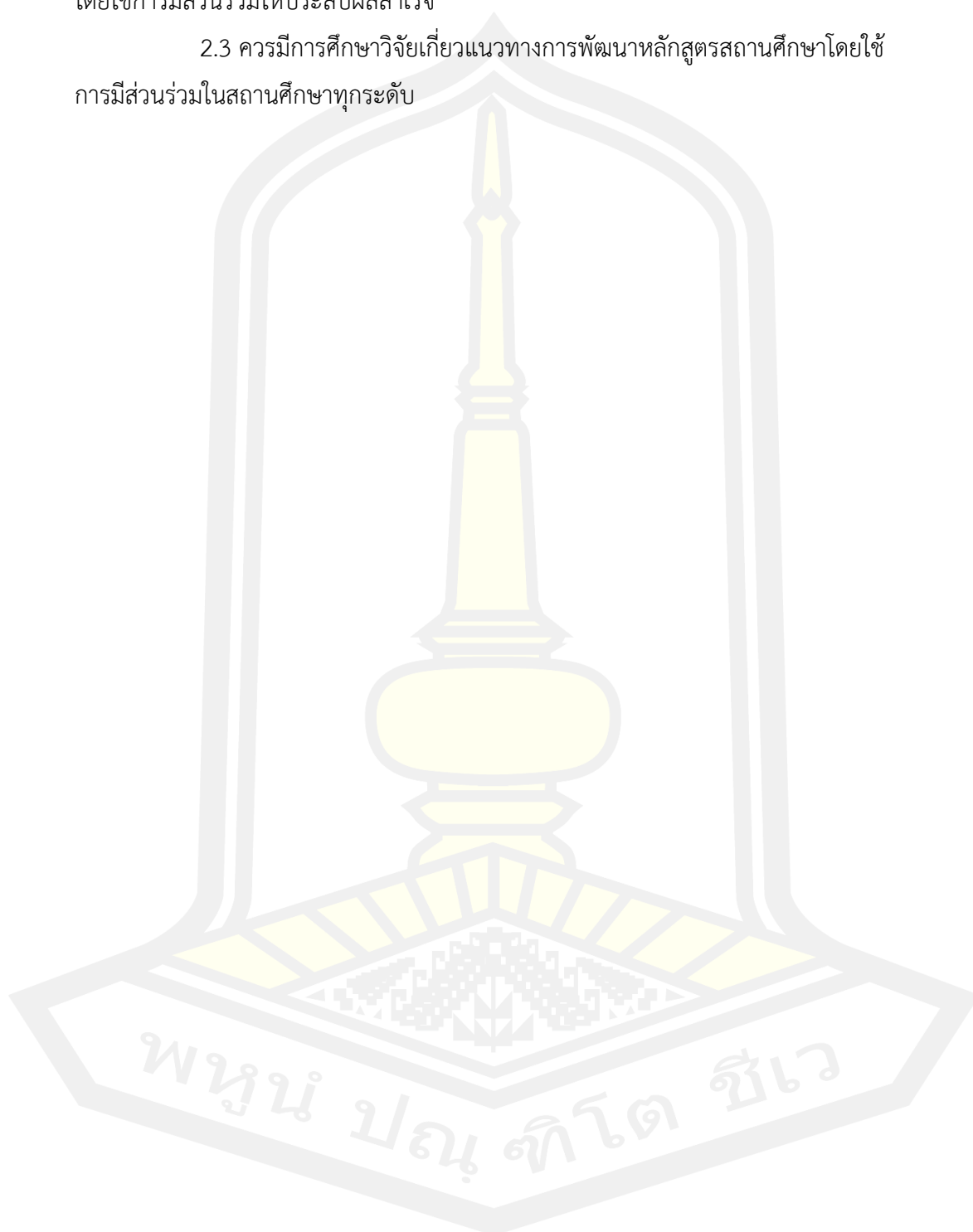
1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมไปปรับประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดผลอย่างชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนางานตามฝ่ายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่หลากหลายขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
โดยใช้การมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้
การมีส่วนร่วมในสถานศึกษาทุกระดับ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2542). **กระบวนการเรียนรู้และยุทธศาสตร์การเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์ จำกัด.
- _____. (2548). **แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรรณิกา จันสายทอง. (2561). **แนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2550). **แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2562). **FOCUS ประเด็นจาก PISA**. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ชัคเซส มีเดีย.
- เกียรติชัย สังข์จันทร์. (2561). **การพัฒนากลยุทธ์การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- แก้วตา คณະวรรณ. (2535). **การสร้างหลักสูตร**. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โกวิท พวงงาม. (2545). **การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต**. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

- คงคา วงศ์อำมาตย์. (2559). **การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. (2564). **แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง).** กรุงเทพฯ : คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ครารัฐ หงษ์วิเศษ. (2553). **การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ในเขตตำบลแหลมกลัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดรช. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.**
- ฉันท ชาติทอง. (2550). **เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.** นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- จรัส อติวิทยากรณ์. (2553). **หลักการและทฤษฎีทางการบริหาร.** สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2551). **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2552). **สังคมวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรัฐติกาล บุญอินทร์. (2561). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- จิรารัตน์ กระจ่างดี. (2563). **การศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน.** การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จิราวรรณ รินทรา. (2561). **แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรสถานศึกษาในอำเภอสว่างมั่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). **การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : อลีนเพรส.
- ชนงกรณ์ กุณชลบุตร. (2547). **หลักการจัดการ: องค์การและการจัดการแนวคิดการบริหารธุรกิจ** ในสถานการณ์ปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชัยยุทธ บุญเต็ม. (2564). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา อำเภอพิบูลมังสาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชูเกียรติ แสงเฟื่อง. (2563). ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. วารสารการบริหารการศึกษา และภาวะผู้นำ, 8(31), 245-254.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูทรัพย์ ภาวงศ์. (2551). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในชุมชน. สกลนคร : โรงเรียนบ้านบ่อแก.
- ณัฐวัชร จันทร์โรธธรรม. (2565). การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 9(1), 336-347.
- ทำนอง ภูเกิดพิมพ์. (2551). แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน. กาลสินธุ์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.
- ทิตนา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทพ สงวนกิตติพันธ์. (2545). ทักษะชีวิต Life Skills : เพื่อความสุขและความสำเร็จของชีวิต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย อาจามก. (2564). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนชายขอบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์เทิร์นเทรนต์.
- ธิปกรณ์ บุญทัน. (2562). การพัฒนาแนวทางการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (โรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น) สำหรับโรงเรียนสังกัดเทศบาลกลุ่มจังหวัดการศึกษาท้องถิ่นที่ 12. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.
- นัตยา ปิลาณานนท์. (2546). จากหลักสูตรสู่หน่วยการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- นิคม ชมพูลง. (2545). วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.

เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2547). **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.

บรรยงค์ โตจินดา. (2548). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.

บัญญัติ แก้วส่อง. (2531). **รูปแบบทางสังคม-จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วม**

ของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :

สุวีริยาสาส์น.

ปกรณ์ ปรียากร. (2538). **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา**.

กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิช.

ประชุม สุวดีดี. (2551). **การตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : สถาบัน

พัฒนาการบริหารศาสตร์.

ประยูร เจริญสุข. (2553). **การพัฒนาตัวบ่งชี้งานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์

ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประยูร บุญใช้. (2548). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตร**. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ประยูร อัครบวร. (2552). **การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ประสาร พรหมณา. (2553). **การบริหารแบบมีส่วนร่วม**. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 7(2), 25.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). **การบริหารงานวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ :

ศูนย์สื่อเสริม.

ปารีชาติ สุนทร. (2560). **การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เปรมปวีร์ รักความซื่อ. (2560). **การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลัก**

สังคหวัตถุ 4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี กลุ่ม 1.

วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- เปลื้อง ณ นคร. (2560). **แปล ไทย-ไทย อ.เปลื้อง ณ นคร**. [ออนไลน์]. ได้จาก :
<http://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-pleang>. [สืบค้นเมื่อ
 วันที่ 16 พฤษภาคม 2565].
- พนิตนาฏ ชำนาญเสื่อ. (2554). **บทวิเคราะห์การศึกษาของฟินแลนด์**. [ออนไลน์]. ได้จาก:
http://stjohnbatch753.blogspot.com/2011/01/blog-post_9076.html.
 [สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 2565].
- มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2558). **โครงการถอดชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน :
 กรณีศึกษา การบูรณาการการจัดการเรียนรู้วิชาออกแบบสถาปัตยกรรมกับการพัฒนาที่อยู่
 อาศัยของผู้มีรายได้น้อย**. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร, 10(1), 143-156.
- รัตนา หลวงกลาง. (2558). **แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี
 เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์.
- รุจิร ภู่อาระ และจันทรานี สงวนนาม. (2545). **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ :
 บุ๊คพอยท์.
- วัฒนา สุวรรณไตรย์. (2548). **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร: เอกสารประกอบการเรียนการสอน
 รายวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 สกลนคร.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). **เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรุงเทพฯ :
 พริกหวานกราฟิก.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2564). **การพัฒนาหลักสูตร : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย
 นเรศวร.
- วิชัย ตีสสระ. (2535). **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2547). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ :
 สุวีริยาสาส์น.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2544). **โรงเรียนองค์การแห่งการเรียนรู้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีทางการบริหาร
 การศึกษา**. กรุงเทพฯ : อักษรอาชีพพัฒน์.
- ศกุนต์ สายบุญลี. (2542). **ลืมหรือยังหลักการมีส่วนร่วม**. วารสารพัฒนาชุมชน, 34(8), 55-58.

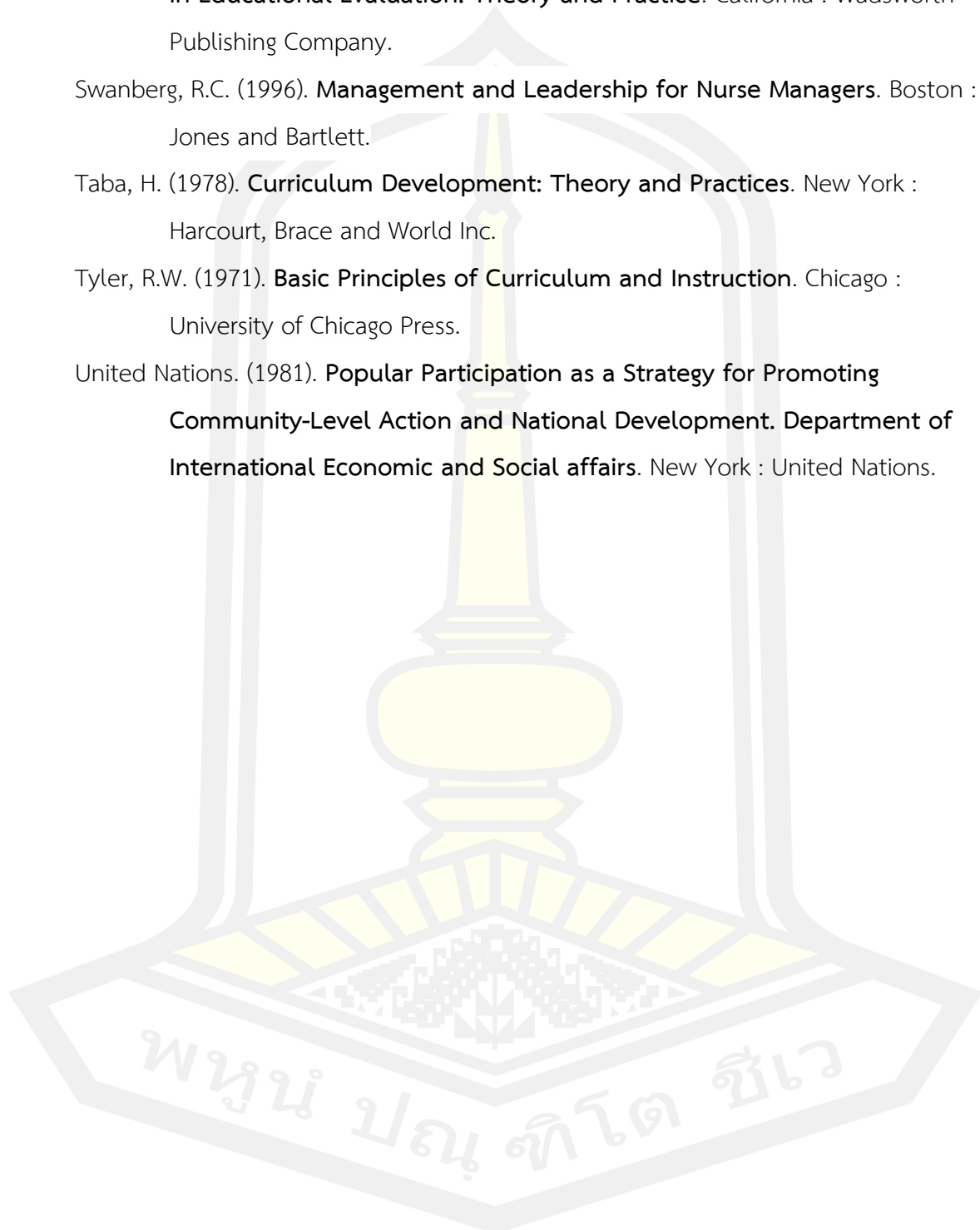
- ศศิธร เจริญพันธุ์วงศ์. (2562). **การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ศิริพงษ์ เสาภายน. (2547). **หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : บூค พอยท์.
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2540). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สังต์ อุทรานันท์. (2552). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาพร แสงสุโพธิ์. (2557). **การศึกษาเกี่ยวกับระบบบัญชีของสหกรณ์เครดิตยูเนียน มหาวิทยาลัยพายัพ จำกัด**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมคิด บางโม. (2548). **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒนา.
- สมเดช สีแสง. (2554). **คู่มือการบริหารโรงเรียน**. นครสวรรค์ : หจก.ริมปิงการพิมพ์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2553). **การวัดผลการศึกษา**. มหาสารคาม : ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมภพ เจริญชุนทด. (2542). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการกิจกรรมร่วมหลักสูตร**. นครสวรรค์ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
- สมยศ นาวิการ. (2550). **การบริหารและพฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). **วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา อัจจจอหอ. (2559). **การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานแนะแนวนักเรียนสู่ความเป็นเลิศ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ : บூค พอยท์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. (2562). **รายงานผลการดำเนินงานประจำปีการศึกษา 2561**. มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3.
- _____. (2563). **รายงานผลการดำเนินงานประจำปีการศึกษา 2563**. มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3.

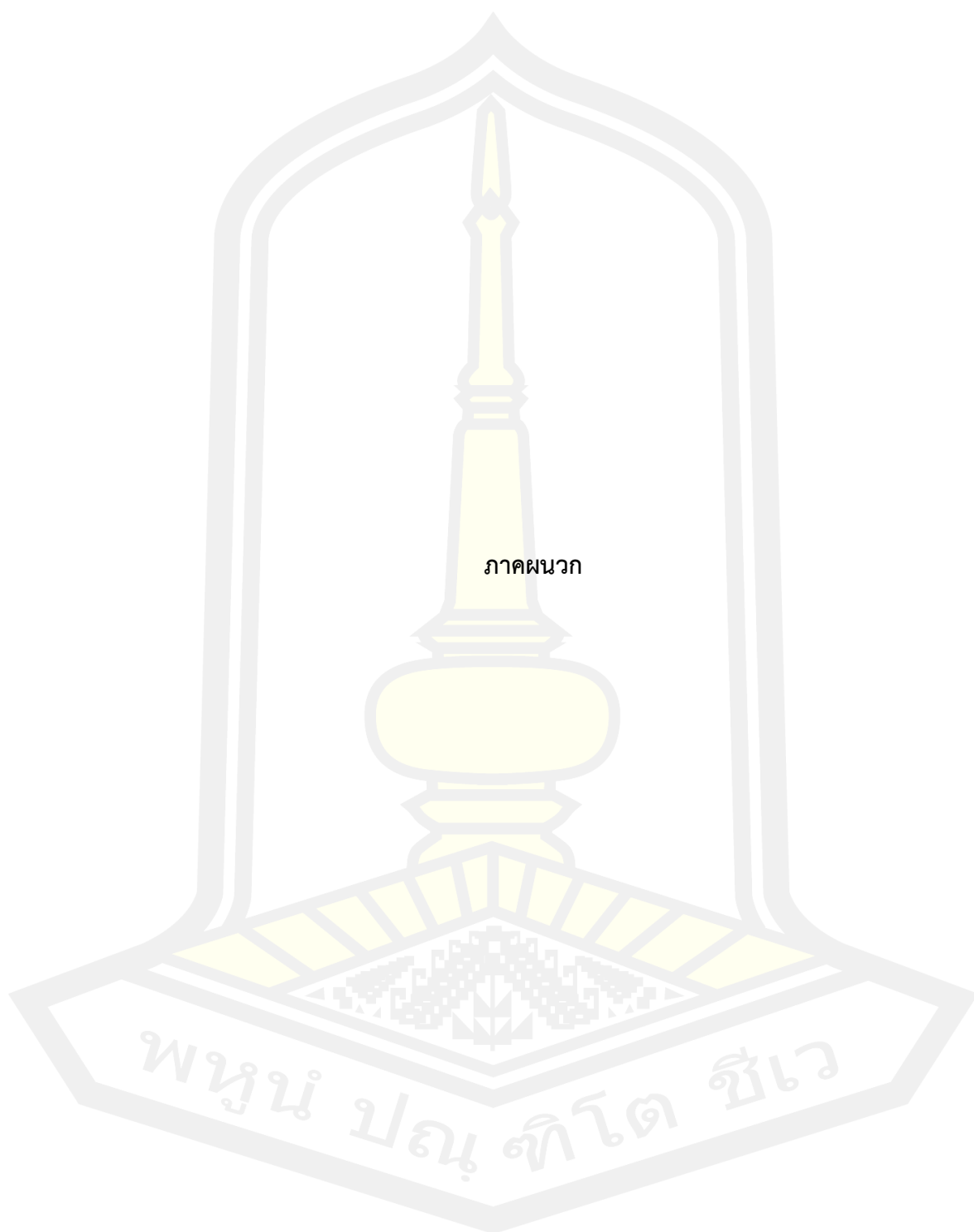
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. (2565 ก). **ระบบสารสนเทศเพื่อ
บริหารการศึกษา**. [ออนไลน์]. ได้จาก : https://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=4403. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 12 กรกฎาคม 2565].
- _____. (2565 ข). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565**. มหาสารคาม : สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2535). **การขยายโอกาสทางการศึกษา**.
กรุงเทพฯ : ศูนย์อำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). **คู่มือดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนา
ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจสำหรับครูและศึกษานิเทศก์**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- _____. (2564). **การส่งเสริม สนับสนุน ภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับชั้น ม.1-3 ข
ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. [ออนไลน์].
ได้จาก: <https://www.obec.go.th/archives/482970>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 กันยายน
2564].
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). **ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตาม
เจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **สรุปสาระสำคัญ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564**. กรุงเทพฯ :
สำนักงาน.คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). **รายงาน
ประจำปี 2564**. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน).
- สำลี รักสุทธี. (2544). **เทคนิควิธีการจัดการเรียนและเขียนแผนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ**.
กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา
- สุดารัตน์ จันทร์ศรี. (2561). **การศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน
วิชาการของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์. (2560). **ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. วารสารอิเล็กทรอนิกส์
Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2), 2843-2854.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่ : เดอะโนว์เลจ
เซ็นเตอร์.

- สุมิตร คุณานุกร. (2532). **หลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ แสงมุกดา. (2549). **การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนอง
ผ้าโคกสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำพู เขต 1. วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.**
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับ
คณะของสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). **การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพฯ :
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bandur, A. (2018). Stakeholders' Responses to School-Based Management in
Indonesia. **International Journal of Educational Management**, 32(6),
1082-1098.
- Beauchamp, G.A. (1968). **The Curriculum of the Elementary School**.
Massachusetts : Allyn and Bacon.
- Boissevain, J. and Mitchell, C.J. (1973). **Network analysis: Studies in human
interaction**. Netherlands : Mouton and Company.
- Caldwell, B.J. and Spinks, J.M. (1990). **The Self – Managing School : Administrative
Science Quarterly**. London : Taylor and Francis (Mimeographed).
- Cohen, J. and Uphoff, R. (1980). Development Participation : Concept and Measures
for Project Design Implementation and Evaluation Rural Development
Center. **Dissertation Abstracts International**, 10(1), 1564-A.
- Epstein, J.L. and others. (1977). **School, family and community partnerships:
Your handbook for action**. Thousand Oaks : Corwin Press.
- Fornaroff, A. (1980). **Community involvement in Health System for Primary
HealthCare**. Geneva : World Health Organization.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education**. New York : McGraw Hill.

- Grace, A.F., Oladejo, M.A. and Oladejo, M.A. (2020). Participatory Management, Professional Development, and Teachers' Job Performance in Public Secondary Schools in Ogun State, Nigeria. **Journal of Learning for Development**, 7(2), 161-173.
- International Association of Participation. (2006). **Planning for Effective Public Participation**. USA : The International Association for Public Participation.
- Jabar, M.A. (2010). How do Japanese schools promote parental involvement?. **International Journal of Social Sciences and Humanity Studies**, 2(1), 91-98.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607-610.
- Mulwa, D.M., Kimosop, M.K. and Kasivu, G.M. (2015). Participatory Governance in Secondary Schools: The Students' Viewpoint in Eastern Region of Kenya. **Journal of Education and Practice**, 6(30), 59-65
- National Center on Education and the Economy. (2018). **Top performing countries**. [online]. Available from: <http://ncee.org/what-we-do/center-on-international-education-benchmarking>. [accessed 5 June 2022].
- Parkay, W. and Hass, G. (2000). **Curriculum Planning: a Contemporary Approach**. USA. : A Person Education Company.
- Sakamoto, J (2021). The Association between Parent Participation in School Management and Student Achievement in Eight Countries and Economies. **International Education Studies**, 14(1), 115-129.
- Saylor, J.G. and Alexander, M.W. (1974). **Planning Curriculum for School**. 3rd ed. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Shackleton, N. and others. (2016). School-Based Interventions Going Beyond Health Education to Promote Adolescent Health: Systematic Review of Reviews. **Journal of Adolescent Health**, 58(4), 382-396.
- Starkey, P. (1997). **Networking for Development**. London : International Forum for Rural Transport and Development.

- Stufflebeam, D.L. (1973). **Education Evaluation and Decision-Making**
In Educational Evaluation: Theory and Practice. California : Wadsworth
Publishing Company.
- Swanberg, R.C. (1996). **Management and Leadership for Nurse Managers.** Boston :
Jones and Bartlett.
- Taba, H. (1978). **Curriculum Development: Theory and Practices.** New York :
Harcourt, Brace and World Inc.
- Tyler, R.W. (1971). **Basic Principles of Curriculum and Instruction.** Chicago :
University of Chicago Press.
- United Nations. (1981). **Popular Participation as a Strategy for Promoting
Community-Level Action and National Development.** Department of
International Economic and Social affairs. New York : United Nations.

ภาคผนวก

พหุมนุ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

พหุบัณฑิต วิเว

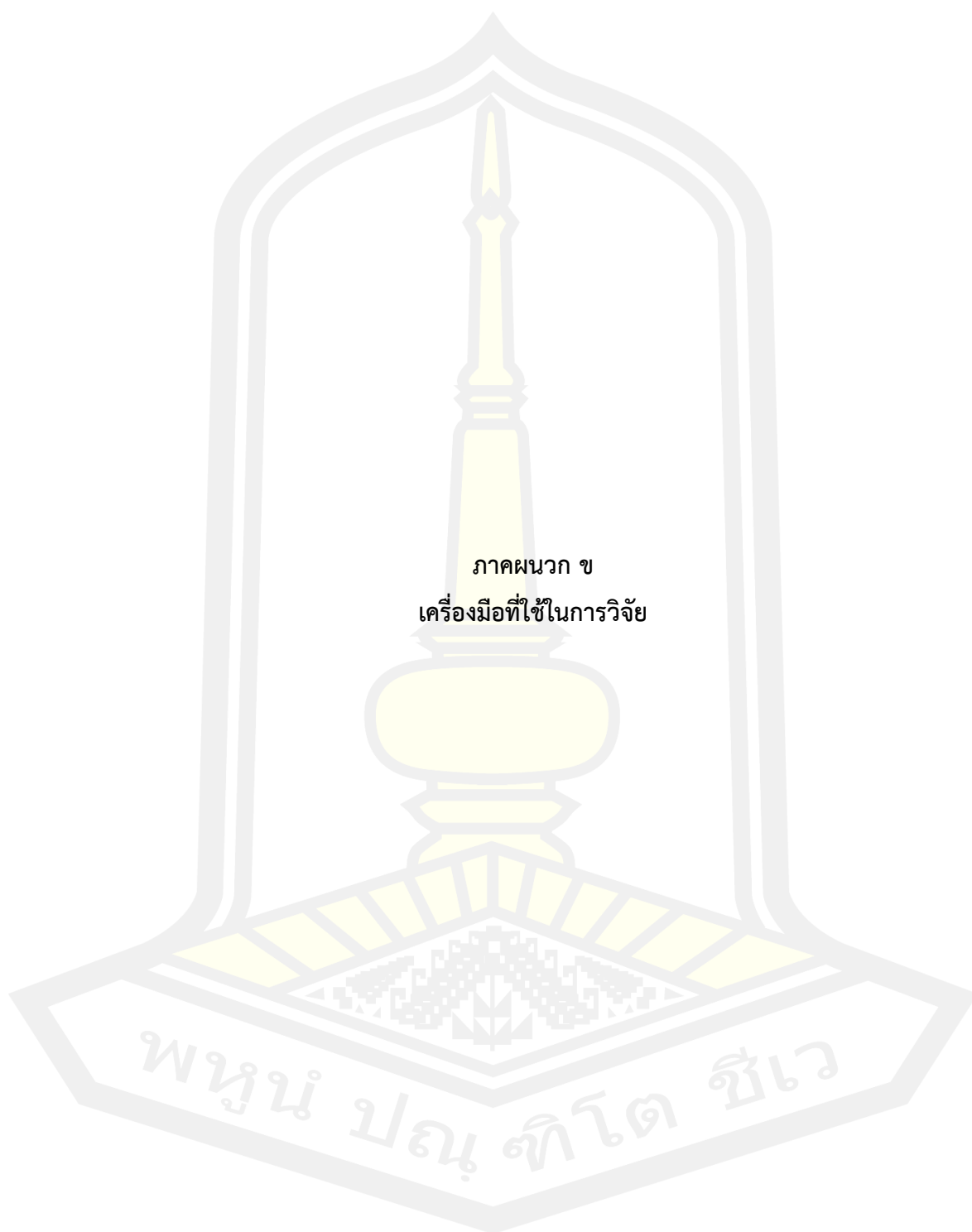
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

1. นายประยงค์ ศรีทรัพย์ วุฒิการศึกษา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านหนองกุงวันดีประชาสรรค์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
2. นายนิกสันต์ กลางพิมาย วุฒิการศึกษา ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการบริหารการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสังข์ทอง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
3. นายธีรชัย ผิวชม วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ รองผู้อำนวยการชำนาญการ โรงเรียนศรีโกสุมวิทยามิตรภาพ ที่ 209 อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
4. นางสุมาลี มาลาหอม วุฒิการศึกษา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
5. นางฤดีพิมล ข้าซอง วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยอีสาน ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนศรีโกสุมวิทยามิตรภาพที่ 209 อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

1. นางพุทธรัตน์ ทะสา วุฒิการศึกษา การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำแหน่ง รองศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม
2. นายนิคม ไวบรรเทา วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนศรีโกสุมวิทยามิตรภาพที่ 209 อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
3. นางกมลนัฏ นระวางค์ วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านดอนกลอยหนองยาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
4. นางพิมพ์พิศา ผลสว่าง วุฒิการศึกษา การศึกษมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
5. นางศิริรัตน์ บุตรแสนโคตร วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนศรีโกสุมวิทยามิตรภาพที่ 209 อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ฉบับที่.....

แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
(สำหรับการวิจัย)

คำชี้แจง:

1. แบบสอบถามเพื่อการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
 2. แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
 3. ผู้ศึกษาค้นคว้าใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ สำหรับใช้หาข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น โดยไม่มีผลกระทบต่อกรปฏิบัติงานในหน้าที่ของท่าน แต่ประการใด ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
- ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากท่านด้วยดี
 จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นายยุทธชัย ราชดา

นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / หน้าข้อความที่ตรงต่อสถานภาพของท่านลงในช่อง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ น้อยกว่า 30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51 ปีขึ้นไป
3. ตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน
4. ประสบการณ์การทำงาน ต่ำกว่า 5 ปี 5-10 ปี 11-15 ปี
 16-20 ปี 21 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

คำชี้แจง แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยใช้องค์ประกอบหลักของการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4 ด้าน ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การกำกับดูแลคุณภาพ

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการปฏิบัติการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งตรงกับระดับปฏิบัติตามเกณฑ์ดังนี้

- 5 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

พหุ ประถมศึกษา

แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

คำชี้แจง

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3
ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง เพื่อใช้ในการประเมินแนวทางการพัฒนาว่าร่างแนวทางที่ได้จัดทำขึ้นมีความ
เหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับใด

ผู้วิจัยจึงขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมและ
ความเป็นไปได้ ตามคำชี้แจง ดังต่อไปนี้

1. โปรดพิจารณาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
เขต 3 เพื่อให้ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ว่าอยู่ในระดับใด
2. โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงตามความเหมาะสม
และความเป็นไปได้แต่ละข้อตามความคิดเห็นของท่าน โดยมีรายละเอียดสำหรับความหมายในช่อง
การตอบแต่ละข้อดังนี้
 - 5 หมายความว่า มีความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้มากที่สุด
 - 4 หมายความว่า มีความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้มาก
 - 3 หมายความว่า มีความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้ปานกลาง
 - 2 หมายความว่า มีความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้น้อย
 - 1 หมายความว่า มีความเหมาะสมหรือความเป็นไปได้น้อยที่สุด
3. หากเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต
3 ควรปรับปรุงหรือเพิ่มเติมแนวทางให้มีความชัดเจนขึ้น กรุณาเขียนข้อมูลลงในข้อเสนอแนะและ
ความคิดเห็นเพิ่มเติมแนบท้ายแบบประเมินนี้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นายยุทธชัย ราชดา

นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รายการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3

ที่	รายการประเมิน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1	หลักการ										
2	จุดมุ่งหมาย										
3	กลไกการดำเนินงาน										
4	แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วม										
5	เงื่อนไขความสำเร็จ										

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุณ ปณุ ทิโต ชีเว

ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษา
แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
โดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	ค่าอำนาจ จำแนก (r)	ผล
	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่				
	1	2	3	4	5				
1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา									
1.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาในการ ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1	0.72	ใช้ได้
1.2 สถานศึกษาวางแผนการดำเนินการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำปฏิทินดำเนินการ	1	1	1	1	1	5	1	0.67	ใช้ได้
1.3 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรใน สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษา	1	1	1	1	1	5	1	0.58	ใช้ได้
1.4 สถานศึกษาสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร สถานศึกษา	1	1	1	1	1	5	1	0.60	ใช้ได้
1.5 สถานศึกษาจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น	1	1	1	1	1	5	1	0.68	ใช้ได้
1.6 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนการกำหนดเป้าหมายและ วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ	0	1	1	1	1	4	0.8	0.66	ใช้ได้
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา									
2.1 สถานศึกษาประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา	1	1	1	1	1	5	1	0.65	ใช้ได้
2.2 สถานศึกษารับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครอง ชุมชน ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของ โรงเรียน	1	1	1	1	1	5	1	0.60	ใช้ได้
2.3 สถานศึกษาจัดทำคำอธิบายรายวิชาที่สอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	1	1	1	1	1	5	1	0.62	ใช้ได้
2.4 สถานศึกษากำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ ละช่วงชั้น การกำหนดสัดส่วนเวลาเรียน	1	1	1	1	1	5	1	0.64	ใช้ได้

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	ค่าอำนาจ จำแนก (r)	ผล
	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่				
	1	2	3	4	5				
2.5 สถานศึกษาออกแบบและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการ เรียนรู้และตัวชี้วัด	1	1	1	1	1	5	1	0.62	ใช้ได้
2.6 สถานศึกษากำหนดสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1	0.60	ใช้ได้
2.7 สถานศึกษากำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1	0.64	ใช้ได้
2.8 สถานศึกษากำหนดการวัดและประเมินผล	1	1	1	1	1	5	1	0.68	ใช้ได้
2.9 สถานศึกษาจัดทำนโยบายและงบประมาณโดยเปิด โอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้าร่วม	1	1	1	1	1	5	1	0.73	ใช้ได้
3. การนำหลักสูตรไปใช้									
3.1 ครูมีการเตรียมการสอน	1	1	1	1	1	5	1	0.72	ใช้ได้
3.2 สถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของ ผู้เรียน	1	1	1	1	1	5	1	0.69	ใช้ได้
3.3 สถานศึกษาใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามแผนการจัดการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1	0.64	ใช้ได้
3.4 ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม แผนการจัดการเรียนรู้	1	1	1	1	1	5	1	0.68	ใช้ได้
3.5 สถานศึกษาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรม	1	1	1	1	1	5	1	0.60	ใช้ได้
3.6 สถานศึกษาดำเนินการวัดประเมินการเรียนรู้ตาม แผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตรวจสอบได้	1	1	1	1	1	5	1	0.62	ใช้ได้
3.7 สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนทำวิจัย ในชั้นเรียน	1	1	1	1	1	5	1	0.58	ใช้ได้
3.8 หลักสูตรสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง	1	1	1	1	1	5	1	0.62	ใช้ได้
3.9 ผู้ปกครอง ชุมชนสนับสนุนกิจกรรมนอกหลักสูตร	0	1	1	1	1	4	0.8	0.65	ใช้ได้
3.10 ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร	1	1	1	1	1	5	1	0.68	ใช้ได้
3.11 ผู้ปกครอง ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1	0.70	ใช้ได้

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	ค่าอำนาจ จำแนก (r)	ผล
	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่				
	1	2	3	4	5				
4. การกำกับดูแลคุณภาพ									
4.1 สถานศึกษาสร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล	1	1	1	1	1	5	1	0.59	ใช้ได้
4.2 ผู้สอนดำเนินการตรวจสอบและประเมินตนเองเป็น ระยะ	1	1	1	1	1	5	1	0.65	ใช้ได้
4.3 สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล ตามปฏิทิน	1	1	1	1	1	5	1	0.62	ใช้ได้
4.4 สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล จากผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระ หรือครูผู้ได้รับมอบหมาย	1	1	1	1	1	5	1	0.74	ใช้ได้
4.5 สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล จากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานภายนอก	1	1	1	1	1	5	1	0.65	ใช้ได้
4.6 สถานศึกษาประชุมชี้แจงการดำเนินการตามปฏิทิน ดำเนินการเป็นระยะ	1	1	1	1	1	5	1	0.60	ใช้ได้
4.7 สถานศึกษาประชุมสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษา รายงานปัญหา เสนอแนวทางแก้ไข ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1	0.64	ใช้ได้
4.8 สถานศึกษาเขียนรายงานผลการดำเนินการบริหาร จัดการหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1	0.67	ใช้ได้
4.9 สถานศึกษาเผยแพร่ผลการดำเนินการให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ	1	1	1	1	1	5	1	0.58	ใช้ได้
4.10 สถานศึกษานำผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษามาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร	1	1	1	1	1	5	1	0.59	ใช้ได้

สรุป ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนก (r)

อยู่ระหว่าง 0.58 – 0.74 และค่าความเชื่อมั่น (α) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษา
 วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การ
 มีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	ผล
	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่	คนที่			
	1	2	3	4	5			
1. ท่านมีวิธีการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วม อย่างไร	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2. ท่านมีแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้การมีส่วนร่วมอย่างไร	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3. ท่านมีวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ โดยใช้การมีส่วนร่วม อย่างไร	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4. ท่านมีวิธีการกำกับดูแลคุณภาพ โดยใช้การมีส่วนร่วม อย่างไร	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
รวมเฉลี่ย							1.00	ใช้ได้

สรุป ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

พหุ ประถมศึกษา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายยุทธชัย ราชดา
วันเกิด	วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2529
สถานที่เกิด	อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 56 หมู่ที่ 9 บ้านหนองกุ้งวันดี ตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44140
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านหนองกุ้งวันดีประชาสรรค์ ตำบลแก้งแก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44140
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2545 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโกสุมวิทยาสรรค์ จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2548 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโกสุมวิทยาสรรค์ จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2553 ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2566 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ฑิต โตะ ชีเว